

T.C.  
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ERGENLERDE ALGILANAN  
DUYGUSAL İSTİSMAR İLE UYUM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN  
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

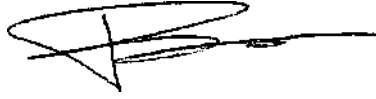
Hazırlayan:Sevgi YALÇIN

Danışman-Yrd. Doç. Dr. Şyle KAYA

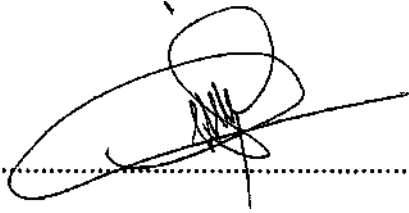
İstanbul, 2007

T.C. Maltepe Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Sevgi YALÇIN'a Ait "Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar İle Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" Adlı Çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.



Yard. Doç. Dr. Figen KARADAYI  
(Başkan)



Yard. Doç. Dr. Gül ŞENDİL  
(Üye)

Yard. Doç. Dr. Şule KAYA  
(Üye)  
(Danışman)

## ÖNSÖZ

Sağlıklı nesiller yetiştirmek toplumun en önemli hedeflerinden biridir. İnsanın yaşamında, doğumundan önce başlayan, ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren kurum, toplumun en küçük birimi olan ailedir. Aile çocuğun yaşamasını sürdürmesi için fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, benimsemiş olduğu tutum ve davranışlarıyla duygusal gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir.

Yetişkin bir birey olma çabaları içerisinde olan ergen çevreye ve kendisine uyum sağlamaya çalışır. Anne ve babasının kendisine karşı sevgi dolu, sevecen ve anlayışlı bir tutum içerisinde olmasını bekler. Bu dönemde ergenin duygusal istismara uğramasının ergenin uyum düzeyini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Söz konusu etkinin incelenmesi araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Bu araştırma ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismarın uyum düzeyine etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların ergenlerin daha sağlıklı yetiştirilmeleri için anne babalara ve önlemlerin alınması için ilgililere yol gösterici olması umulmaktadır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde sadece bilgi ve tecrübeleriyle değil anlayış, hoşgörü ve manevi yardımlarıyla destek sağlamış olan gördüğüm danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şule KAYA'ya , araştırma boyunca her adımda özveriyle yardımcı olan bütün arkadaşlarıma, ilgi, destek, sabır ve anlayışlarını esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Sevgi Yalçın

## ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, ergenlerde algılanan duygusal istismar ile ergenlerin uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Bunun için ergenleri anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerine bakılmıştır. Araştırmada ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın verileri İstanbul ilinin Bakırköy ilçesinde bulunan 2 farklı okuldan yaşları 15 ile 17 arasında değişen toplam 198 öğrenciden elde edilmiştir. Ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyini belirlemek için "Anne-Baba/Genç İlişkileri Envanteri" (Perception of Psychological Maltreatment Inventory for Adolescents), uyum düzeylerini belirlemek için "Hacettepe Kişilik Envanteri" ve kişisel bilgilerini elde etmek için "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucundan elde edilen bulgular "SPSSv11 programı" kullanılarak analiz edilmiştir. "Non-Parametrik Kruskal-Wallis Testi", "T-Testi" ve "Pearson Koreleasyon Analizi" teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgularda ; ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi artıkça, kişisel, sosyal ve genel uyumları düşmektedir. Aynı şekilde ergenlerin babalarından algıladıkları duygusal istismar artıkça, kişisel, sosyal ve genel uyumlarında düşme görülmektedir. Ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ile uyum düzeyleri arasında ilişki bulunmuştur.

Anne babanın eğitim düzeyi, yaşı, çalışıp çalışmama durumu, araştırma gurubunun kardeş sayısı, cinsiyeti ve yaşı gibi değişkenlerle ergenlerin anne babalarından algıladıkları duygusal istismar arasında ilişki bulunmamıştır. Ancak sosyo-ekonomik düzeylerini ortanın üstünde algılayan ergenlerin, algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile annesi lise mezunu olup da çalışan ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyleri yüksek bulunmuştur. Ayrıca babalan üvey olan ergenlerin babalarından, duygusal istismar algılamazken, Öz annelerinden duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur. Benzer şekilde anneleri üvey olan ergenlerin, annelerinden, duygusal istismar algılamazken, öz babalarından duygusal istismar algıladıkları araştırma bulgularındandır.

## SUÖHÜÂRY

The basic aim of this study is to explain the relationship between emotional abuse of adolescents and the level of their adaptation to their environment. For this reason, this research tries to explain the level of emotional disregard that the adolescents get from their parents and their personal, social, and general adaptation to environment.

The data of the study are taken from two different schools located in the district of Bakirkoy, İstanbul; totally 198 students between 15 and 17 ages. Three main methods are used in this study. In order to determine the level of emotional neglects of adolescents, 1) *Perception of Psychological Maltreatment Inventory for Adolescents*, to find out their adaptation level to environment 2) *Hacettepe Personal Inventory*, and to get their personal information 3) *Personal Information Form* methods are taken into consideration respectively. The results taken from that paper are analyzed with the help of four programs; *SPSSv11*, *Hon-Parametric Kruskal-Wallis Statistic*, *T-Test*, and *Pearson's Correlation Test*.

The following results are observed in this study: the more the adolescents are affected with the emotional disregards coming from their parents, the more their personal, social and general behaviors worsen. As a result, it is found out that there is a strong correlation between the emotional abuse towards adolescents and their adaptation to environment.

As a matter of fact it is clear that the educational level of adolescents\* parents, their ages, whether they work or not, the numbers of family members, and their sex or ages do not affect directly their emotional abuse. However, it is also interesting that the emotional abuse of those whose parents budget is in a good condition are higher than those whose parents are high school graduates and employed. Specially, the interesting point is that the adolescents, whose father are step ones, are not affected with the emotional abuse, but affected with that of their full mothers. Similarly, studies have revealed that those who have step mothers do not perceive emotional disregards from them but in contrast they are affected by their real fathers' abuse.

## İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
SUMMARY.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	IX

### BÖLÜM I

GİRİŞ.....	12
Amaç.....	16
Önem.....	16
Varsayım.....	17
Önkabuller.....	17
Hipotezler.....	18
Sınırlılıklar.....	19
Tanımlar ve Kısaltmalar.....	20
Tanımlar.....	20
Kısaltmalar.....	21

### BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	22
Çocuk İstismarının Tarihçesi.....	22
Türkiye'de Çocuk İstismarı.....	26
Çocuk İstismarı ve İhmali.....	28
Çocuk İstismarı.....	28
Çocuk İhmali.....	30
Çocuk İstismarına İlişkin Kuramlar.....	32
Psikiyatrik Model.....	32
Sosyolojik Model.....	35
Sosyal-Durumsal Model.....	36

Sosyal-Psikolojik Model.....	38
Sosyal Öğrenme Modeli.....	38
Sosyal Etkileşimsel Model.....	39
Duygusal İstismarı Açıklayan Diğer Kuramlar.....	40
Çocuk İstismarı Türleri.....	41
Fiziksel İstismar.....	41
Cinsel İstismar.....	44
Duygusal İstismar.....	49
Duygusal İstismar Olarak Kabul edilen Davranışlar.....	53
Duygusal İstismarın Nedenleri.....	59
Duygusal İstismarla İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	68
Çocuk İstismarının Önlenmesi.....	72
Ergenlik Dönemi.....	76
Uyum.....	79
Anne Baba Tutumları ve Uyum Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar.....	84

## BÖLÜM İM

YÖNTEM.....	87
Araştırma Modeli.....	87
Evren Örneklem.....	87
Veriler ve Toplanması.....	87
Yetişkin-Genç İlişkileri Envanteri.....	88
Hacettepe Kişilik Envanteri.....	90
Kişisel Bilgi Formu.....	96
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	96

## BÖLÜM IV

BULGULAR.....	98
Araştırma Grubunu Tanıtıcı Bilgiler.....	98
Araştırma Grubunun Veri Toplama Araçlarından Aldıkları Puanların Ortalama Ve Standart Sapmalarına İlişkin Bulgular.....	107

Araştırmada Belirlenen Amaçların Sunulduğu Sıra Gözönüne Alınarak Değerlendirilen Bulgular.....	117
--	-----

## BÖLÜM V

TARTIşMA.....	130
---------------	-----

## BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	141
------------------------	-----

Sonuç.....	141
------------	-----

Öneriler.....	142
---------------	-----

KAYNAKÇA.....	144
---------------	-----

EKLER.....	155
------------	-----



## TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo1 Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme ve Müdahale Stratejileri	75
Tablo2 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin yaşlarına göre frekans ve yüzdeleri.....	83
TabloS Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre yaş için frekans ve yüzdeleri.....	99
Tablo4 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kardeş sayısına göre frekans ve yüzdeleri.....	99
TabloS Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin algıladıkları ekonomik durum için frekans ve yüzdeleri.....	100
Tabloö Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerini eğitim düzeyleri için frekans ve yüzdeleri.....	100
Tablo7 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının eğitim düzeyleri için frekans ve yüzdeleri.....	101
Tablo8 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin yaşı için frekans ve yüzdeleri.....	101
Tablo9 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının yaşı için frekans ve yüzdeleri.....	102

Tablo10 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin çalışma durumu için frekans ve yüzdeler. ....	102
Tablo11 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının çalışma durumu için frekans ve yüzdeler. ....	103
Tablo12 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kişisel uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeleri. ....	103
Tablo13 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre kişisel uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeleri. ....	104
Tablo14 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin sosyal uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeler. ....	104
Tablo15 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeleri. ....	105
Tablo16 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin genel uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeler	106
Tablo17 Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet ve yaş değişkenine göre genel uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeleri. ....	106
Tablo18 Ergenlerin cinsiyet değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	107
Tablo19 Ergenlerin cinsiyet değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	108

Tablo20 Anne yaş değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	109
Tablo21 Baba yaş değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	110
Tablo22 Kardeş sayısı değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	111
Tablo23 Annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	112
Tablo24 Babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	113
Tablo25 Annenin çalışma durumu değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	114
Tablo26 Babanın çalışma durumu değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	114
Tablo27 Kişisel uyum değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	115
Tablo28 Sosyal uyum değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	116
Tablo29 Genel uyum değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları. . . . .	117

Tablo30 Araştırma grubunun annelerinden algıladığı duygusal istismar düzeyleri ile kişisel uyum düzeyleri .sosyal uyum düzeyleri ve genel uyum düzeyleri arasındaki korelasyonlar..	118
Tablo31 Araştırma grubunun babalarından algıladığı duygusal istismar düzeyleri ile kişisel uyum düzeyleri .sosyal uyum düzeyleri ve genel uyum düzeyleri arasındaki korelasyonlar..	119
Tablo32 Anne değişkenleri ile ilgili korelasyonlar. ....	121
Tablo33-34 Anne çalışma durumu ve eğitim durumu ile anne-genç ilişkileri formundan puanlar arasındaki T-Testi Sonuçları. ....	122
Tablo35 Baba değişkenleri ile ilgili korelasyonlar. ....	124
Tablo36Araştırma grubunun yaşı ile annelerinden ve babalarından algıladıkları duygusal istismar arasındaki korelasyon. ....	125
Tablo 37-38Ailenin ekonomik seviyesi ile anne-baba-genç ilişkileri formundan puanlar. ....	126
Tablo 39Araştırma grubunun cinsiyeti ile annelerinden ve babalarından algıladıkları duygusal istismar arasındaki korelasyon. ....	127
Tablo 40-41Annelerin öz/üvey olması ile anne-baba-genç ilişkileri formundan puanlar. ....	128
Tablo 42-43 Babanın öz/üvey olması ile anne-baba-genç ilişkileri formundan puanlar. ....	129

## BÖLÜM I

### GİRİŞ

Toplumun geleceğinde etki payı yüksek olan yeni nesillerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı olması, onlarla nasıl iletişim kurulduğu ile yakından ilgilidir.

İnsanın yaşamında, doğumundan önce başlayan, ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren kurum ailedir. Aile kişiye fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle duygusal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından değerlendirip yönlendirir. İnsanın kendi ailesini seçme özgürlüğünün bulunmamasına karşın, çocuklarını ruhsal ve toplumsal açıdan sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek için gerekli ortamı kurmak ve sürdürmek anne babaların bilgili ve bilinçli davranmalarına bağlıdır.

Çocuk ve ergenin anne babasıyla olan ilişkileri fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır. Çocuğun ilk yıllardan itibaren sevgi ve ilgi görmeye ihtiyacı vardır, ancak ailenin sevgisi ilgisi ve kılavuzluğu ile sağlıklı kişisel ve sosyal gelişimini gerçekleştirerek kendisi ve çevresiyle uyumlu bir birey haline gelebilir.

Çocuk, dünyaya ve yaşam koşullarına, kendine özgü bir şekilde uyum sağlamış olarak ergenliğe adım atar. Ergenlik döneminde büyümenin çabuk olması değişen bedenle duyguların, davranışların ve tutumların da değişmesine sebep olmaktadır. Ergenlik döneminde genç bağımsızlık kazanma, kendine özel bir kimlik oluşturma, kendi kendine motive edebilme, kendi değer yargılarını belirleme, cinsel kimlik kazanma, yaşlılarıyla tatmin edici ilişkiler geliştirme, bir birey olarak

başkalarının duygu ve düşüncelerini paylaşma ve anlamaya çalışma çabaları içerisindedir. Ergen kendisinde bir denge oluşturmaya çabalarırken anne ve babasından kendisine karşı sevgi dolu, sevecen ve anlayışlı bir tutum içerisinde olmasını bekler (Yavuzer,2005;Kulaksızoğlu,2005).

Çocuk ve ergenin en yakın çevresini oluşturan anne ve babasının sevgi dolu, sevecen ve anlayışlı diyebileceğimiz olumlu tutum ve davranışlarına karşın, olumsuz tutum ve davranışları istismara yol açmaktadır. İstismar olgusu genel olarak üç boyutta incelenmektedir. Bunlar;

- a) Fiziksel İstismar
- b) Cinsel İstismar
- c) Duygusal İstismar

**Fiziksel İstismar:** Çocukta yaralanma, yanma, zehirlenme, kırık, veya ölümlerle sonuçlanabilecek her türlü kasıtlı erişkin davranışlarını kapsamaktadır.

**Cinsel İstismar:** Çocuğun bir erişkin veya yaşça epeyce büyük bir kişi tarafından cinsel doyum sağlamak amacıyla istismar edilmesi durumudur.

**Duygusal İstismar:** Çocuğun psikolojik gelişimini engelleyecek, onu duygusal boyutta etkileyecek her türlü davranıştır.

Her türlü istismar çocuğu olumsuz yönde etkilerken duygusal istismar ve dinamikleri itibariyle en güçlü olan istismar türüdür. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar da yer almaktadır. Fiziksel istismar olgularının %90'ında duygusal istismar saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar gerçekleşebilir. Bu şekliyle duygusal istismarın çocuk ve ergenlerin yaşadığı en sık görülen istismar tipi olduğu söylenebilir(Taner ve Gökler,2004).

Bir davranışın duygusal istismar olup olmadığını anlayabilmek için duygusal

istismarı daha geniş olarak tanımlamamız gerekirse; yapılan veya yapılması gerekip de yapılmayan ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik yönden hasar verici oldukları saptanan davranışlar olarak tanımlayabiliriz. Bu davranışlar; yaş, statü, bilgi, konum gibi özellikleri ile ilk çocuk ya da gencin üstünde etki sahibi kişi ya da kişiler tarafından uygulanır. Bu yetişkin davranışları, çocuğun davranışlarında içsel, fiziksel ve duygusal işlevlerine, etkinliğine, gelişimine ya hemen yada ileride hasar verir (Erkman,1999).

Duygusal istismara yol açan ebeveyn davranışları şu şekilde sıralanabilmektedir;

1. Reddetme,
2. Çocuğu kabul etmeme,
3. Aşırı koruma,
4. Duygusal tepkiyi vermeyi reddetme,
5. Ayırım ve karşılaştırma yapma,
6. Aşağılama,
7. İzole etme,
8. Kışkırtma,suçta yöneltme,
9. Şiddet ve korkuya dayalı iletişim,
10. Kapasite üstü istek ve kendi çıkarını kullanma (Erkman, 1999).

Etkilerinin doğrudan gözlemlenemediği için tanımlanması güç olan duygusal istismar araştırmacıların en son ele aldıkları istismar türü olarak gündeme gelmiştir. Duygusal istismar şiddetin bir boyutu olarak değerlendirilmekte, diğer istismar ve ihmal yaklaşımlarını içermektedir. Araştırmacılar duygusal istismarın kısa ve uzun dönemlerde çocuğun gelişimini olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir(Alantar, 1989).

Duygusal istismara uğramış çocuklarda ve ergenlerde birçok duygusal, davranışsal, gelişimsel ve sosyal bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Duygusal istismar, uzun dönem psikolojik işlevsellik üzerinde diğer istismar türlerinden daha fazla etkiye

sahiptir. Duygusal istismara maruz kalan çocuk ve ergenlerde dışavurum ve içe atım sorunları, sosyal ilişkilerde bozukluk, kendine güvende azalma, intihar davranışı görülebilmektedir. Bu tür istismar kişilik bozuklukları içinde bir risk etmenidir(Taner ve Gökler,2004).

Duygusal istismarın diğer etkilerini sıralayacak olursak bunlar; parmak emme, ısırma, sallanma, alt ıslatma, yeme bozuklukları, güçsüzlük duygusu, ya saldırganlık yada aşırı pasiflik , hırsızlık, yalan söyleme gibi antisosyal davranışlar; olumsuz benlik gelişimi, depresyon, uyku bozuklukları, aşırı kaygı, fobiler, obsesyon gibi nevrotik reaksiyonlar, bilişsel ve duygusal gelişimde duraklama, hafıza bozukluğu, dikkat bozukluğu, öğrenme güçlüğü, güdü yetersizliği, aşırı bağımlılık, başarısızlık, zeka geriliği, "yapay" olgunluk, psikososyal cücelik ve büyüme sendromu (Erkman, 1990).

Duygusal istismar, bireyin kişiliğini her yaşta etkilemekteyken yeniliklere uyum sağlama ve bir birey olma çabalarının gösterildiği dönem olarak kabul edilen ergenlik döneminde istismara maruz kalmanın, ergenin psiko-sosyal-biyolojik gelişimini engelleyebileceği ve benlik gelişimini olumsuz etkileyerek çevreye ve kendine uyum sağlamasını güçleştirebileceği söylenebilir.

Türkiye'de çocukların duygusal istismarı ve ihmali konusu bilimsel çevrelerde güncellik kazanmasına rağmen henüz yaygın bir sosyal sorun olarak kabul edilmemektedir. Günümüzde duygusal istismarın çocuk ve ergenin psikolojik yapısı üzerindeki olumsuz etkisi üzerine çeşitli boyutlarda incelenmiş araştırmalar bulunmakla birlikte sınırlı sayıdadır. Ayrıca duygusal istismarın fiziksel ve cinsel istismardan daha zararsız olarak yorumlanması ve kolay fark edilen bir sorun olmamasından dolayı konuyla ilgili çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu araştırmada; ergenlerde algılanan duygusal istismarın kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyini etkileyip etkilemediği araştırmanın problemini oluşturmaktadır.



## AMAC

Ergenin yetişkin bir birey olma çabaları içerisinde çevreye ve kendisine uyum sağlayan bir birey olmasında anne baba davranışlarının ve anne baba tutumların önemi büyüktür. Duygusal istismar, bireyin kişiliğini her yaşta etkilemekteyken bir birey olma çabaları içerisindeki ergenin bu dönemde duygusal istismara maruz kalması, ergenin yaşamış olduğu güçlükleri artırabileceği, psiko-sosyal-biyolojik gelişimini engelleyebileceği ve olumlu kendilik gelişimini olumsuz etkileyerek çevreye ve kendine uyum sağlamasını güçleştirebileceği söylenebilir. Buradan yola çıkarak bu araştırmanın amacını ergenlerde algılanan duygusal istismar ile ergenlerin uyum düzeyi arasındaki ilişki oluşturmaktadır.

## ÖNEM

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren önce anne ve babasıyla yakın ve sıkı bir ilişki içinde bulunmaktadır. Anne babanın çocukla kuracakları ilişki ve ona karşı izleyecekleri tutum çocuğu birey olarak hayata hazırlamaktadır. Olumlu anne baba tutumları; yani çocukla iyi iletişim kuran, hoşgörülü, anlayışlı, destek ve güven verici tutumlar çocukluğundan başlayarak ergenlik ve yetişkinlikle birlikte hayatının her döneminde kendisiyle, çevresiyle uyumlu ve mutlu olmasına yardımcı olmaktadır. Buna karşılık olumsuz tutumların ise bireyin gelişiminde istenmeyen izler bırakması mümkün olmaktadır.

Anne baba ve çocuk etkileşiminde, çocuğu bizzat derinden etkileyen ve kişilik gelişiminde derin yaralar açan istenmeyen anne baba davranışlarından biri de çocuğun istismar edilmesidir. İstismar sadece bireysel bir sorun olarak değil aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak da önem kazanmaktadır.

Çevresine ve kendisine uyum sağlama konusunda çaba gösteren ergenlerin duygusal istismarın olumsuz niteliklerinden etkilenerek sağlıklı, üretken, yapıcı niteliklerinin gelişimini engelleyeceği düşünülmektedir.

Çocuğun fiziksel ve cinsel istismarını irdeleyen çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla birlikte tanımlanması en güç istismar türü olan duygusal istismar hususunda yapılmış olan çalışmalar yeterli değildir.

Yeni araştırmaların yapılmasının istismar olaylarının önlenmesi, tedavi edici programların hazırlanması ve uygulanması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma ile ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişki incelenecektir. Bu nedenle, yapılan bu çalışmanın ülkemizde yapılmış olan diğer çalışmaları tamamlayıcı nitelik taşıması ümit edilmektedir.

Araştırma duygusal istismar yaşantısının ergenler üzerindeki etkisi hakkında;

1. Ailelere,
2. Eğitimcilere,
3. Rehberlik hizmetleri için uzmanlara,
4. Sosyal hizmet uzmanlarına,
5. Psikolog, psikiyatrist ve diğer uzmanlara,
6. Devletin ilgili ve yetkili makamlarına,
7. Alanla ilgili araştırma yapan kişilere

kaynak sağlaması açısından önem taşımaktadır.

### VARSAYIM

Algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasında ilişki vardır.

### ÖNKABULLER

1. Araştırmaya katılan tüm denekler ölçekleri içtenlikle ve yansız olarak cevaplayacaklardır.
2. Araştırmada kullanılacak ölçeklerin geçerli ve güvenilir araçlar olduğu kabul edilmiştir.
3. Örneklemin evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.

## HİPOTEZLER

Araştırmadan beklenen genel sonuç ergenlerin anne babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe uyum düzeyinde düşme olacaktır. Araştırmadan beklenen diğer sonuçlar

1. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe kişisel uyum düzeyinin düşmesi,
2. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe sosyal uyum düzeyinin düşmesi,
3. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe genel uyum düzeyinin düşmesi,
4. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe kişisel uyum düzeyinin düşmesi,
5. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe sosyal uyum düzeyinin düşmesi,
6. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe genel uyum düzeyinin düşmesi,
7. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin eğitim düzeyi düştükçe annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi yükselmesi,
8. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerin çalışma durumu artıkça duygusal istismarın yükselmesi,
9. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin yaş grubunun yükseldikçe annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükselmesi,

- 10.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kardeş sayısının yükseldikçe annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükselmesi,
- 11.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının eğitim düzeyi düştükçe babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükselmesi,
- 12.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının çalışma durumu azaldıkça duygusal istismarın yükselmesi,
- 13.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının yaş grubunun yükseldikçe babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükselmesi,
- 14.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kardeş sayısının yükseldikçe babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükselmesi,
- 15.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin yaşının azalmasıyla anneden algılanan duygusal istismarın yükselmesi,
- 16.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin yaşının azalmasıyla babadan algılanan duygusal istismarın yükselmesi,
- 17.Araştırma grubunun algıladığı ekonomik seviyesi azaldıkça anneden algılanan duygusal istismarın yükselmesi,
- 18.Araştırma grubunun algıladığı ekonomik seviyesi azaldıkça babadan algılanan duygusal istismarın yükselmesi,
- 19.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenlerine göre annelerinden algıladıkları duygusal istismarın farklılaşması,
- 20.Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenlerine göre babalarından algıladıkları duygusal istismarın farklılaşması beklenilmektedir.

### SINIRLILIKLAR

1. 2005-2006 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde lisede 9 ve 10.sınıflarda eğitim görmekte olan 198 ergenle sınırlıdır,
2. Uyum düzeyini etkileyebileceği düşünülen diğer alanlar araştırma dışında bırakılmıştır.

3. Araştırmada araştırılan duygusal istismar davranışının algılanışını ölçen; 'Anne-baba Genç İlişkileri Formu'nun ölçtüğü nitelik ve özellikler ile sınırlıdır.
4. Araştırmada araştırılan ergenin uyum düzeyini saptamak için 'Hacetepe Kişilik Envanteri'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

## TANIMLAR VE KISALTMALAR

### Tanımlar

#### Çocuk İstismarı

18 yaşın altındaki çocuğun, ondan sorumlu kişi ya da kurumlar tarafından, gelişimini her yönde zedeleyici biçimde fiziksel, cinsel ve duygusal açıdan zarar görmesidir (Yavuzer, 2000)

#### Duygusal İstismar

Çocuk ve gençlere yönelik yapılan veya yapılması gerekip de yapılmayan, ihmal edilen, toplumsal veya bilimsel standartlara göre psikolojik yönden hasar verici oldukları saptanan davranışlardır (Erkman, 1999).

#### Algı

Bireyin çevreden gelen verileri; içinde bulunduğu durumdan beklentilerini, geçmiş yaşantılarını, diğer duyu organlarından gelen başka duyguları, toplumsal ve kültürel etkenleri hesaba katarak anlamlandırdığı süreçtir(Cüceloğlu, 2002).

#### Uyum

Bireyin, hem kendisi hemde çevresi ile iyi ilişkiler içerisine kurabilmesi ve bu

ilişkileri sürdürülebilirlik derecesidir(Özgüven, 1992).

## Ergenlik

Çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan bir "ara dönemdir"(Kulaksızoğlu, 2005)

## Kısaltmalar

SHÇEK : Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu.

ÇİKORED : Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği.

HKE : Hacettepe Kişilik Envanteri.

YGiÖ : Yetişin-Genç İlişkileri Ölçeği

## BÖLÜM II.

### İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

#### ÇOCUK İSTİSMARININ TARİHÇESİ

Çocuk istismarının insanlık tarihi kadar eski olduğunu söyleyebiliriz. Çocukların istismar edilmesi ve hırpalanması, 17. yüzyıllarda fark edilmiş olmasına rağmen insanlık tarihi boyunca çocukların çeşitli şekillerde istismar edildiği görülmüştür.

Tarihte çeşitli toplumlarda, çocukların ilahlara kurban edilmesi geleneği yaygın olarak görülmektedir. Çocuk öldürmeye çeşitli örnekler verilebilir. Bunun tipik örneği Mısır Fravunu Pharaoh II'n tüm yeni doğan erkek çocuklarının öldürülmesini emretmesi olayıdır (Polat,2001).

Çin , Hindistan, Meksika ve Peru gibi ülkelerde bebeklerin güçlülüğünü denemek için nehirlere bırakılmaları sık kullanılan bir yöntemdi. Bebekler meşru ve güçlü iseler yaşamaya hakları olduğu, su üstünde kalmayı başaramazlarsa ölmeyi hak ettikleri düşünülürdü. Bedensel sakat olan çocuklar, doğumdan hemen sonra yok edilmekteydi. Yine Çin'de aile planlaması için bebeklerin öldürülmesi kabul gören bir yöntemdi. Araplar arasında da gayri meşru çocukların ve kız çocukların öldürülmesi kabul görmekteydi (Kavaklı,Pek ve Bahçecik., 1995).

Yunanlılar ve Romalılar sakat ve zayıf bebekleri öldürürlerdi. Eski Yunan'da babaya ırkın özelliğini korumak amacıyla çocuğa kötü davranmak ve gerekirse öldürmek için izin verilmişti. Eski Yunan hekimi Soranus, ebelere doğumda her çocuğu iyi muayene etmelerini ve yetiştirmeye değer görmeyen çocukların ölüme terk etmelerini söylemiştir. Öldürülen bebeklerin kısır kadınlara hastalıklarını tedavisine yararlı olacağı ve enerji, sağlık, gençlik vereceği inancı da çocukların öldürülmesine

yol açan başka etken olmuştur. (Polat 2001;Güngörmüş ,1999).

Çocukların öldürülmesinin dışında, çocuklara yönelik başka tür eylemlerin de bulunduğu görülmektedir. Çocukların bazı organlarının kesilmesi ve sakat bırakılması eski zamanlarda görülen olgulardır. Avusturalya' daki Arunta isimli bir kabileden geleneksel olarak erkek çocukların üretrasının penis boyunca kesilmesi halen yaşanan olaylardandır (Polat,2001).

Ortaçağda bebek ölümü oranlarının çok yüksek olması sadece tıbbi bilgisizlik ve kötü sağlık uygulamalarından değil, bebeğin gereksinimlerini algılayamamaktan doğan ihmal ve kötü muameleden kaynaklanmaktaydı. Yine ortaçağda biçimi bozuk ve gayri meşru bebekler teşhir ediliyor yada ölüme terk ediliyordu. Her ne kadar bebek öldürme uygulaması azalmışsa da, bunun on sekizinci yüzyıla kadar sürdüğü kabul edilmektedir. Yine çocuğun doğduğu ilk yıl boyunca bebeği kundaklamak bir ortaçağ geleneğiydi. Çocukların kendilerine zarar vermesini engellemek daha da fazla yetişkinin rahatı için çocuklar kundaklanmaktaydı. Kundaklanmış bebekler saatlerce sıcak fırının arkasındaki kancalarda asılı dururdu. Kimi yetişkinler bebeği kukla gibi oynatarak eğlenirdi. Başka bir eğlence ise basket topu gibi, bebeğin bir yetişkinden diğerine bir açık pencereden diğerine atılmasıydı.

Ortaçağda çocuk beş ile yedi yaş arasında yetişkin dünyasına bütün yönleriyle girerdi. Çocuklar yetişkinlerle birlikte içki içme, kumar oynama ve çalışma alanlarını paylaşırlardı. Bebekler ve çocuklar bazen cinsel açıdan kötüye kullanılır, cinsel eylemleri izlemelerine ve zaman zaman da katılmalarına izin verilirdi. Yetişkinler, çocukluğun doğasını anlamadıkları için, bugün çoğu kimsenin uygun bulmayacağı yöntemlerle küçük çocuklarını denetlemeye çalışırlardı. Bir bakıcı çocukların uysal ve bakımlarını kolay olmasını istiyorsa onları likör ve ayfonla uyuşturabilirdi (Gander ve Gardiner, 2001).

İngiliz yasalarında, Endüstri Devrimi sırasında çocukların satılıp, paralarının alınması yasaldı. Bu çocuklar zincirlerle makinelere bağlanıp çalıştırılıyordu.



Amerika Birleşik Devletlerinde de durum aynıydı. 1628'de yılında Massachusetts kolonisi, "İnatçı Çocuk Yasası"na göre asi bir çocuğun öldürülmesini kabul ediyordu (Polat, 2001).

Ailelerin çocuklarına, yetişkinlerden farklı olarak davranmaya başlaması ve çocuğa zararlı olabileceği düşünülen yetişkin faaliyetlerinden uzak tutmaya çalışması 1700'lü yılları buldu. Ancak yoksullar arasında eski tutumlar devam etti ve çocuklar yetişkinlerin dünyasını paylaşmayı sürdürdüler (Gander ve Gardiner, 2001).

Bugün çocuk istismarı olarak tanımladığımız birçok davranış, geçmiş yıllarda çok olağan olarak görülmekteydi. Yetişkinler küçük çocukların duygularını anlayıp paylaşmadıkları gibi, davranışlarının çocuğun gelişimini nasıl etkileyebileceğine ilişkin bir kavrama da sahip değillerdi. Çocuklara yapılan bu haksız davranışlara tepkiler de olmuştur ama olumsuz davranışlar kadar etkin olmadıkları gözlenmektedir. MS 400'de Plato öğretmenlere, "çocukları kaba kuvvetle değil, oyun oynarcasına eğitin" diyerek, cezalandırma yöntemi olan dayağa alternatif görüş sunan ilk düşünür olmuştur. Çocuk istismarını önlemeye yönelik ilk uygulamalardan birisi, Roma'nın geç dönemlerinde Papa III. Innocentius'un Tiber nehrine atılan çocukları korumak amacıyla bir kurum oluşturmasıdır (Gander ve Gardiner, 2001; Polat, 2001).

Özellikle savaş zamanlarında ve sosyal karışıklıklarda artış gösteren çocukların kötüye kullanılmasını önlemek ve azaltmak amacıyla örneğin yaklaşık 4000 yıl önce yazılan Hammurabi Kanunlarında süt emen çocuğun bakıcısının kollarında ölmesi durumunda, bakıcının göğsünün kesilmesine ilişkin bir madde yer almıştır. Antik Mısır'da çocuğu öldüren kişinin 3 gün 3 gece ölü bebeği kollarında taşımaması emreden kayıtlara rastlanmıştır. Yine İncil ve Kur'an' da çocukların öldürülmesi günah sayılmış ve yasaklanmıştır Rusya'da, II. Katerina kimsesiz çocuklar için bir hastane kurmuştur. Hastanenin kapısının önüne gün boyu bebeğin bırakılması için ılık örtülerle dolu bir sepet bırakılır ve bebeği bırakana hiçbir soru sorulmazdı.

1600-1800 yılları arasında çocukların eğitime ilişkin tutumlarda devrimler

ortaya çıkmıştır. Üniversiteler kurularak; eğitimciler ahlakçılar, insanların masum doğduğu ve yaşlı kişilerin gençlerin masumluğunu koruma görevini üstlenmeleri, uygun yollar göstererek rehberlik etmeleri gerektiği konusunda vaazlar verildi. İlk kez kitaplar sansür edilerek, okul çağındaki çocukların yalnızca yetişkinlere göre olduğu düşünülen şeyleri görmemeleri ve yapmamalarını sağlayan sıkı bir disiplin kurmaya girişilmiştir(Gander ve Gardiner, 2001).

17yy. da Paris Parlamentosunun çıkardığı bir yasa ile asil ve toplumda bir yeri olan ailelere topraklarında buldukları, anne-babası bilinmeyen terk edilmiş çocukları koruyacak kurumları açma sorumluluğu getirildi. 1745'de Londra'da sokaklardan toplanan çocukları korumak amacıyla "Bulunan Çocuklara Ait Çocuk Hastanesi" kuruldu(Polat,1997).

Çocuk istismarı konusu A.B.D.'de çocuk refahı hareketlerinin başlaması ile ele alınmıştır. 1825'te New York'da suçlu çocuklar için bir ıslah evi kuruldu. Bu ev aynı zamanda istismara ve ihmale uğramış çocukları barındırmada da kullanıldı. Ebeveynin çocuklar üzerindeki sonsuz haklarının yasal olarak ilk kez reddedilmesi 1870'te New York'ta uygulanmaya kondu. 1871 yılında çocuklara yapılan haksız muameleyi önlemek amacıyla New York' da başka bir topluluk kuruldu ve bunun örnekleri Amerika ve İngiltere'de devam etti.

A.B.D.'de 1960'lı yıllarda her eyalette sağlık personeli, sosyal hizmet uzmanları ve eğitimcilerin çocuk istismarından şüphelendiklerinde bunu bildirme yükümlülüğü getiren kanunlar kondu. 1980'li yıllarda çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar ivme kazanmış, gerek devlet dışı kurumların katkıları, gerekse devletin düzenlemeleri ile çocukları korumaya yönelik olarak A.B.D.'de pek çok yasa çıkartıldı. 1909 yılında, ilk olarak Amerika'da Cumhurbaşkanlığı tarafından bebek ölümlerinin önlenmesine yönelik bir adım atıldı. Daha sonralar konu üzerinde yoğunlaşarak ve çocuk istismarının nedenleri olarak psikolojik etmenlerin temel etkenler olduğu ileri sürüldü(Polat,1997; Polat,2001).

İstismar edilmiş çocuklarla ilk ciddi çalışmalar 1946'da Amerika Birleşik

Devletleri'nde Dr.J.Caffey, 1953'de Silverman ve 1955'de Neeley tarafından yapıldı. 1962 yılında C. Henry Kempe tarafından ilk kez "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" deyimi kullanılarak uluslararası dikkati çaktı (Kavaklı, İpek ve Bahçecik, 1994). 1974 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri'nde "Hırpalanmış Çocukları Koruma Ve Tedavi Etme" adı altında bir yasa çıkartıldı (Kavaklı, İpek ve Bahçecik, 1994).

1989'da Çocuk Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oybirliği ile kabul edildi, çocukların duygusal, zihinsel, cinsel ve fiziksel istismarı konusunda dünya çapında daha geniş çevrelerin dikkatini çekmesini sağladı. Sözleşmenin amacı çocukların korunması için evrensel ilkeler belirlemek, onları her türlü istismar, ihmal ve kötü muameleye karşı korumaktır. Çocukların mutluluk ve refahını ilgilendiren konularda dünyadaki yasal sınırların ötesine geçilmesini sağlayan sözleşme, çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin tanımlar getirmiştir. Uluslar arası hukukta çocuk haklarına dair en kapsamlı belge ve çocukların yaşama, gelişme, koruma ve katılım haklarına ilişkin bu güne kadar hazırlanmış ilk belge özelliğini taşımaktadır. Sözleşmeyi imzalayan bütün ülkeler, çocukların yasadışı her türlü istismar ve ihmale karşı koruma taahhüdü altına girmişlerdir (Oral ve İnanıcı 2004).

## TÜRKİYE'DE ÇOCUK İSTİSMARI

Ülkemizdeki çocuk istismarına karşı olan hareketleri değerlendirecek olursak tepkisel karşı bir hareketin toplumsal anlamda yeterli derecede oluşmadığı gözlenmektedir. Yıllardan beri kabul gören ve hiç de aykırı gelmeyen dayak olgusunun istismar kapsamına alınması ancak 1985'li yıllardan başlayarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde ilk çalışmaların hukukçular ve sosyal hizmet uzmanları tarafından yapıldığı gözlenmiştir.

Ülkemizde SHÇEK istismara maruz kalan çocukların resmi olarak tek başvuru merkezi olarak yıllardan beri faaliyet göstermektedir. 1986'da Ankara'da Çocuk İstismarını Önleme Derneği isimli bir dernek kurulmuş daha çok yaptıkları kongrelerle dikkat çekmiştir.

1991 yılında kurulan ÇİKORED (Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği) çalışmalarını alan çalışmalarına yönelterek konu ile ilgili data toplamaya başlamış, bunun yanı sıra destek oluşturma çalışmalarına ağırlık vermiştir(Polat, 2001).

Türkiye 20-30 Eylül 1990 da Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde toplanan "Çocuklar İçin Dünya Zirvesinde" BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalamıştır. Sözleşme 27.29.1995 tarihinde yürürlüğe girerek, Anayasa 'nın 90. maddesine göre iç hukuk normu halini almıştır ( Oral ve İnanıcı, 2004).

1999 yılının 29-30 eylül tarihlerinde New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde düzenlenen "Dünya Çocuk Zirvesi" nde bir araya gelen ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu devlet ve hükümet başkanları, 2000 yılına kadar ulaşılması gereken bir dizi hedef belirleyerek, çocukların refahının en üst düzeyde siyasi eylem gerektiği konusunda uzlaşmışlardır. Bu doğrultuda benimsenen "Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine İlişkin Dünya Bildirgesi ile Faaliyet Planı", çocuk haklarına öncelik verilmesi, çocukların gelişimi ve korunması gibi konularda dünya çapında tedbirler alınması gerektiğine dikkati çekmiştir. Bildirge ile güç koşullar altındaki çocuklar "sokak çocukları, kimsesiz çocuklar, doğal ve insan kaynaklı afet kurbanı çocuklar ve ırkçılık kurbanı çocuklar, göçmen işçi çocukları, özürlü çocuklar, sömürülen ve istismar edilen çocuklar" olarak tanımlanmıştır.

Türk Hukuk Sisteminde, çocukların korunmasına dair düzenlemeler tek bir başlık altında toplanmamıştır. Çeşitli yasalarda çocukların korunmasına dair düzenlemeler yer almaktadır.

Çocukların korunmasına ilişkin kurallar başta Anayasa' da yer alan temel ilkelerle düzenlenmiştir. Çocuğun bir kişi olarak toplum içindeki statüsü Medeni Kanunla düzenlenmiştir. Çocuk haklarının ihlali halinde uygulanacak müeyyideler Türk Ceza Kanununda yer almaktadır. İhmalin önlenmesi ve olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler ise, S.H.Ç.E.K., Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun, Ailenin korunmasına Dair

Kanun, İş kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu gibi bir çok kanunda çocukları korumakla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

Türk Ceza Kanununun çocuğa karşı bulunulacak istismar davranışının suç teşkil edeceğine ilişkin hükümler bulunmaktadır. 2005 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu'nda bu hususlar "Aile Düzenine Karşı Suçlar" başlığı altında toplanmıştır ve 232. madde "Kötü Muamele"dir.

Türk Hukuk Sisteminde, çocuk istismar ve ihmali niteliğindeki olayları bildirim sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme yoktur. Ancak kanun bazı kişilerin görevleri sırasında bir suç işlendiğini öğrenmeleri halinde, bu durumu ilgili makamlara bildirimlerini zorunlu tutmuş ve bildirmemeleri halinde cezalandırılmaları konusunda düzenleme getirilmiştir ( Oral ve İnanıcı, 2004).

## ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALI

### Çocuğun İstismarı

İngilizce'de "Child Abuse" karşılığı olarak Türçe'de farklı sözcükler kullanılmakla birlikte "Çocuk İstismarı" daha sık kullanılan sözcüklerdir. "Abuse" yerine örselenme, ezim, kötü muamele veya istismar sözcükleri kullanılmaktadır(akt:Kars,1996).

Çocuk istismarı kavramına evrensel bir tanım bulma önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan tanım karmaşası toplumsal ve kültürel değerlerden kaynaklandığı gibi konunun farklı disiplinleri ilgilendirmesi,(tıp, hukuk, psikoloji gibi) nedenine de dayanmaktadır. Bundan dolayı tanımlanmasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır (Kozcu, 1990; Zeytinoğlu, 1999).

Çocuk istismarı kavramı ilk kez 1960'larda konuşulmaya başlanan bir konudur. Amerika'da, İngiltere'de sonra da tüm Avrupa'da bu konu 1970'li yıllarda yaygın

olarak çalışılmaya ve toplum tarafından da konuşulmaya başlanmıştır(Polat, 2001). Konuya bilim çevrelerinin dikkati özellikle Henry Kempe (1972) tarafından ortaya çıkarılan "Örselenmiş(dövülmüş) Çocuk Sendromu (Battered Child Syndrome)" tanısı ile çekilmiştir. Kempe ve Helfer(1972) çocuk istismarını ve ihmali anne babaların veya çocukların sorumlu kişilerin giriştiği ve girişmeyi ihmal ettiği eylemler sonucunda, çocukların bazı kaza dışı hasarlar almaları olarak tanımlamışlardır (aktKars, 1996).

Aktif bir olgu olarak nitelendirilen istismar anne, baba ya da bakıcının zarar vermesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Çocuk istismarı istem dahilinde fiziksel zarar verme, çocuğun kötü beslenmesine yol açma, cinsel istismar, çıkar doğrultusunda kullanma, bundan da öte çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunma olarak tanımlanır. Bundan da öte istismar çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunmayı içermektedir. (Wolfe , Scott, Wekerle, Pittman,2001).

Çocuk istismarının farklı şekillerde tanımlanmasından dolayı Dünya Sağlık Örgütü 1985'de toplanarak ortak bir tanımın oluşması için konunun uzmanlarını bir araya getirerek çalışmalar yapmış ve şu tanım Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımı olarak yayınlanmıştır. Çocuğun sağlığını, fizik gelişimini, psiko-sosyal gelişimini, olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bilerek yada bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir (Polat,2001).

Çocuğa uygulanan bu davranışların kapsamın Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNİSEF) tarafından şöyle belirtilmiştir belirtilmiştir;

Çocuğa maksatlı olarak zarar verilmesi.

1. Bu davranışın sosyolojik açıdan yasaklanmış olması.
2. Eylemin istismarla ilgili olduğu konusunda uluslar arası bir görüş birliğinin bulunması.
3. Bu eylemden sadece bir veya daha çok çocuğun zarar görmüş olması (Bulut,1996).

Çocuğa yönelik uygulanan davranışların çocuk istismarı olarak değerlendirilmesi için genel olarak şu ana bölümlerin oluşması gerekmektedir;

1. İnsan eylemlerinden ortaya çıkan bir olay olması,
2. Belli bir nedene bağlı olması,
3. Yasaklanmış olması ama önlenbilir olması ,
4. Davranışın yapıldığı zaman içinde zararlı olması şeklinde sıralanabilir (Erkman,1999; Polat,1997).

Çocuk istismarıyla ilgili yapılmış tanım, kapsam ve değerlendirmelerle ilgili açıklamalardan sonra çocuk istismarını "0-18 yaş grubundaki bir çocuğun, kendisine bakmakla yükümlü kişi ya da kişiler tarafından zarar verici, kaza-dışı ve önlenbilir bir davranışa maruz kalması" olarak tanımlamakta, bu davranışın çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan, bir uzman tarafından istismar olarak kabul edilen, en önemlisi çocukta iz bırakan ve çocuğu olumsuz etkileyen bir davranış olarak" tanımlayabiliriz (Polat.2001).

### Çocuğun İhmali

Çocukta ihmal kavramı genel olarak "Çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel yada duygusal olarak ihmal etmesi" olarak tanımlanabilir (Polat,2001).

İhmal fiziksel ihmal ve duygusal olmak üzere iki ana grupta incelenmektedir.

#### Fiziksel İhmal

Çocuğa gerekli olan sağlık bakımını sağlamayı reddetmeyi veya bu bakımı sağlamada ciddi ölçüde geciktirmeyi, çocuğu terk etmeyi, ona uygunsuz süpervizyon vermeyi, çocuğu evden kovacak denli reddetmeyi, evden kaçmış çocuğu geri dönme isteğini kabul etmemeyi, çocuğun güvenliğini sağlamakta fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamakta başarısız olmayı, yaşına uygun yiyeceklerle yeterince beslememeyi, uygun ve temiz giydirmemeyi, ev içi ve dışı kazalarda önlem almamayı

içermektedir.

### Duygusal İhmal

Çocuğun önünde eşlerin birbirini istismar etmesini, çocuğun alkol, uyuşturucu ve/veya uyarıcı maddeleri kullanmasına izin vermesini, çocuğun psikolojik ihtiyaçlarını reddetmeyi ve çocuğa karşı duyguların gösterilememesi, gibi davranışları içermektedir.

Bu iki ana başlık altında incelenebilecek iki tür ihmal tipi daha tanımlanmaktadır. Bunlar eğitimsel ihmal ve tıbbi ihmaldir. Eğitimsel ihmal çocuğun okul yaşına gelmesine rağmen kaydının yaptırılmaması ya da özel eğitime ihtiyacı olduğunda bunun karşılanmaması, sürekli okuldan kaçmasına izin verilmesi hallerinde meydana gelmektedir. Tıbbi ihmal ise, çocuğun, yeterli maddi olanaklar bulunmasına rağmen uygun sağlık bakımının sağlanmamasıdır. Çocuk hastalandığında da doktora getirilmez yada geç getirilir (Oral ve İnanıcı,2004).

İhmalin tanımlanması ve sınıflandırılmasından sonra ihmalin bulgularını iki grupta inceleyebiliriz:

1.Dolaysız belirtiler: Küçük çocuklarda bakımın yeterli olmadığını gösteren kriterler bunları içerir. Örneğin temiz olmamaktan kaynaklanan pişikler, kirli ve uygunsuz giyecekler ile temizliğin eksikliği bunlara örnektir.

2.Dolaylı belirtiler :Bunlar büyüme geriliği, gelişim noksanlığı ve davranış bozuklukları olarak sınıflandırılmaktadır.

a.Büyüme: Organik nedeni olmayan büyüme geriliği, fiziksel ihmalin en somut göstergesidir. Çocukla yeterince iletişim kurulamamış olması, beslenmesinin unutulması ve ilgisizlik başlıca sebepler olarak görülmektedir.

b.Gelişim: İhmal olgusunun yaşandığı ailelerde çocuğun gelişim eksikliğinin temel nedeni uyarılma, olanak ve özendirme eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu yoksunluğun üst düzeyde olduğu ortamlarda büyüyen çocuklarda bebeklerin normal oldukları halde daha sonra gelişim geriliği gösterdikleri görülmektedir(Polat,2001).



İhmalde uğrayan çocukların istismara uğrama ihtimalleri de yüksektir. İhmalde kuşkulabilecek durumlar şunlardır:

- 1.Çocuk kirli, bakımsız ve hava koşullarına uygun olmayan giysiler içindeyse,
- 2.Çocuka büyüme geriliği varsa ve bu organik bir nedene bağlanamıyorsa,
- 3.Ailesi çocuk hakkındaki soruların yanıtını bilmiyorsa,
- 4.Zehirlenme, kazaya uğrama varsa,
- 5.Çocuğun çevresinde sigara, alkol, bağımlılık yapan maddeleri kullananlar varsa ve çocuk bunlara maruz kalıyorsa,
- 6.Çocuk, içedönük, iletişim kurma güçlüğü içindeyse,
- 7.Zihinsel gelişim geriliği, öğrenme güçlüğü varsa,
- 8.Zorunlu eğitim çağında olduğu halde okula gitmiyorsa,
- 9.Terkedilmiş veya evden kovulmuşsa (Oral ve İnanıcı,2004).

İhmal edilmiş çocuk ve gençler ağır biçimde zarar görebilmektedirler. İhmalin süresi, nedeni ve çocuk ve gencin ihmalden doğan zararın derecesini ihmal davranışının ne boyutta olduğunu anlamamıza yardım eder. Yetişkin anne babanın kötü niyetinden kaynaklanmayan unutkanlık veya bilgisizlik sonucu çocuk ve gencin zarar görmesi ile sonuçlanan ihmaller bir ölçüde mazur görülebilir. Ancak anne babalar çocuklarına karşı sorumluluklarını önemsemeyerek yerine getirmemeleri ihmalden çok kötü muamele olarak ele alınmalıdır (Kulaksızoğlu,2005).

## ÇOCUK İSTİSMARINA İLİŞKİN KURAMLAR

### Psikiyatrik Model

Çocuk istismarından ve ihmalden sorumlu kişilerin genellikle ana-babalar olduğu saptandığından psikiyatrik model, istismar nedenlerini ortaya koymak amacıyla ebeveyn özelliklerinin incelenmesine ağırlık vermiştir. İstismarcı

ebeveynlerin diğer ebeveynlerden farklı bir dizi kişilik özelliklerine sahip oldukları varsayılmaktadır. Buna ek olarak, istismarda bulunan ebeveynlerin "normal" ya da "hasta" oldukları yönünde gizli bir varsayıma dayanılarak ebeveynler şizofren, manik depresif ve psikotik gibi psikiyatrik sınıflara sokulmak istenmiştir (Kars,1996).

Psikiyatrik model çerçevesinde istismar eden ve etmeyen, anne babaları farklılaştıran kişilik özellikleri üzerinde de durulmuştur. Çocuk istismarıyla ilgili düşünülen bazı kişilik özellikleri arasında narsistik eğilimler, takıntılı davranışlar, düşük benlik kavramı, aşırı kaygı, depresyon ve empati kuramama gibi nitelikler dikkati çekmiştir. Ancak kişilik özelliklerini inceleyen bu tür araştırma sonuçlarından, genellemeler yapmanın güç olduğu yaygın kanıdır(Kozcu,1990).

Çocuklarını istismar eden ebeveynlerin sadece %10'unun bazı ruhsal sorunlar gösterdiği görülmüştür. Çocuklarını istismar eden ebeveynin zeka düzeyleri incelendiğinde, bunların bir kısmında normal zeka düzeyinin altında, düşük zeka düzeyinde bireyler olduğu görülmüşse de çoğunluğunun zeka düzeyi normal olan bireyler olduğu belirlenmiştir. Zeka düzeylerine göre anlamlı bir bulgu, istismarcıların ego zayıflıkları olduğu yönündedir.

Ayrıca ebeveynin birinde ya da ikisinde de karakter bozukluğu görülebilmektedir. Bunlar yetersizlik duyguları, ebeveynlik görevini yerine getirememeye duygusu, bağlanma gereksinimleri, olgunlaşmamış olma, aklına estiği gibi davranma ve ben-merkezcilik şeklinde özetlenebilir. Bu özelliklere ilave olarak, saldırganlık, özel ve toplumsal hayatta başarısızlıklar, yaşamda düzensizlik ve süreksizlik gibi özellikler belirlenmiştir. İstismarcı babaların birçoğunda ise psikopatik davranış özelliklerine değinilmiştir.

Bunlardan başka istismarcı ebeveynde gözlenen diğer davranış özellikleri ise ; katı kompulsif ya da obsessif-kompulsif davranışlardır. Bu davranış modeline uygun kişiler sıcak ve şefkatli duygulardan yoksun, kendilerinden ve çevrelerinden

beklentileri olan ve aile bireylerinden kendi standartlarına göre mükemmellik bekleyen kişileridir.

İstismarcı ebeveyn arasında depresif tepkiler, özellikle istismarın şiddetinin öldürmeye vardığı boyutlar sıklıkla görülmektedir. Bir çalışmaya göre çocuklarını öldürmüş babaların 1/3'nün depresif olduğu bildirilmektedir.

İstismarı önlemeye yönelik psikiyatrik model bireysel psikopatolojilerin yanında ebeveynin kendi aralarında ilişkileri de inceleyip, açıklayıcı değerlendirmeler getirmiştir. Ebeveynin benzer özelliklerini hemen hemen hepsinin çocukluklarında kendileri de istismara uğramış ya da istismara uğrayan bir kardeşe tanık olmuş olmalarıdır. Bu ebeveynlerin kendi ana-babalarındaki davranış modellerini çocuklarına uyguladıkları dikkati çekmektedir.

Çocukluklarında ana babalarından kötü davranış gören bireylerin diğer bir kişiye sevgiyle bağlanma ve sevgi temelinde bir ilişki oluşturabilme yeteneklerinden yoksun olmaları kendi çocuklarına sevgi gösterememelerine neden olmaktadır. Çocuğuna karşı kötü davranan anne babaların hem kendilerine hem de başkalarına güvenleri olmadığı gibi, bu eşlerin birbirlerine karşı saygı ve sevgileri de çok azdır. Çocuk sahibi olmalarının çoğu nedeni kendilerini sevecek birinin olması isteğidir.

İstismarcı ebeveynin birbirleriyle olan ilişkilerinde dikkati çeken özellik ayrılık ve tek ebeveynliktir. Birçok çocuk istismar olgusunda anne babanın ayrılmış olduğu, ailenin tek ebeveyninden oluştuğu ve bu ebeveynin de çoğunlukla anne olduğu görülmüştür. Henüz dağılmamış ailelerde, ana babadan biri ya da ikisi de istismarcı ise, çoğunlukla o ailede anne baba arasındaki ilişkinin sorunlu olduğu görülmektedir. Bu çiftlerin kendi aralarındaki bağların zayıf olduğu, sık sık kavga ettikleri ve birbirlerini dövdükleri saptanmıştır.

İstismar eden ebeveyni, korumaya yönelik davranışlarda bulunan ebeveyn, pasif katılımcı olmaktadır. Pasif katılımcı ebeveynin görüntüdeki sevgi dolu ve şefkatli

tutumu içindeki yoğun şiddetin maskesi olabilmektedir. Pasif katılımcı genellikle çocuğun birincil istismarcı tarafından dövülmesine seyirci kalarak kendi şiddet gereksinimini tatmin edebilmekte ya da suçluluk duygularını, kurbanla birleştirerek hafifletme yoluna gidebilmektedir(Kars,1996).

### Sosyolojik Model

Bu modelde, psikiyatrik modelin aksine toplumsal değerler, örgütler, kültürler ve aile kurumu istismara yol açan nedenler arasında incelenmiştir. Gerek kitle iletişim araçlarında gerekse de insanlara arası ilişkilerde onaylanan şiddet oranı, çocuk yetiştirme yöntemlerine ve özellikle fiziksel cezanın kullanılma sıklık ve şiddetine yansır görünmektedir (Kars, 1996).

Bu kuram çerçevesinde istismar ve ihmalin nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1.Çocuk yetiştirmede şiddet kullanımının kültürel açıdan onaylanması. Okular, kitle iletişim araçları gizli veya açık bir şekilde fiziksel gücün kullanımını teşvik etmektedir.

2.Çocuklara karşı güç kullanma etnik gruplarda ve farklı sosyal sınıflarda değişiklik göstermektedir.

3.Çevrenin yapısından dolayı kabul edilebilir disiplin ölçüleri değişime uğramaktadır.

4.Çevresel baskılar nedeniyle kişilerin öfke ve düşmanlıklarını kontrol etme yeteneği zayıflamaktadır.

5.Çocuk anne baba ve aile birimlerinin bio-psiko-sosyal fonksiyonları kötü davranışa yol açmaktadır.

Kültürel etmenler; kültürel arası çalışmalar aile içinde yaşanan şiddetin kültürel şiddetin düzeyinden büyük şekilde etkilendiğini göstermiştir. Gerek kitle iletişim araçlarından gerekse insanlararası ilişkilerde onaylanan şiddet oranı, çocuk

yetiştirme ile fiziksel cezanın kullanılma sıklığı ve şiddetine yansımaktadır.

Toplumsal sınıf; aile reisini işsizliği, kötü konut koşulları, düşük gelir düzeyi, ailede madde, alkol bağımlılığı, ailedeki çocuk fazlalığı, aile içi geçimsizlikler stres ve engellemelere yol açan sosyolojik model irdelenirken değerlendirilen etmenlerdir. Yapılan araştırmaların ve hastanelere başvuran olguların çoğu düşük sosyo-ekonomik gruba temsil etmektedir. Çocuk istismarı ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde özellikle aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen çevresel aktörlerdir.

Toplumsal soyutlanmışlık; çocuklarına kötü davranan gruptaki anne babaların yalnızlık çeken, oturdukları çevreyi beğenmeyen, duygusal yönden kendilerine destek olacak, ara sıra çocuklarına bakacak kimseleri olmayan anne babalar oldukları gözlenmiştir. Bunlar sosyal bakımdan izole yaşamakta, çevreleri ile ilişkileri kısıtlı, toplumsal iletişim kaynaklarından yararlanmayan ailelerdir. Kızgınlık ve öfkelerini güçlerinin yettiği çocuklarını döverek boşaltma yolunu seçmektedir.

Ailedeki özel durumlar; ailede stres bunalım yaratan durumların çocukların istismarına yol açtığı bilinmektedir. Aile bireylerinden birinin uzun süren, yatak istirahati gerektiren kronik bir hastalığı, yine aile bireylerinden birinin ölmesi, ailede özürlü bir bireyin olması da istismarı provoke eden nedenler arasında sayılabilir(Kars, 1996).

### Sosyal-Durumsal Model

Sosyal-durumsal model çocuk istismarını çocuğun yetiştirilme ortamı, çocuğa uygulanan cezalar ve tutarsız disiplin olarak üç boyutta ele almıştır.

## Çocuğun Yetiştirilme Ortamı

İstismarcı anne-babalar çocuğun gelişim aşamalarını ve kendi çocukluklarının olgunluk düzeyi ile yeteneklerini çok iyi tanımlamaktadırlar. Çoğu kez anne babanın çocuktan beklentileri, çocuğun yeteneklerinin çok üstünde olabilir. Çocuk anne babanı isteklerine cevap vermediğinden, anne baba hayal kırıklığı yaşar ve anne baba çocuğu zorlamak için fiziksel ceza uygulayabilirler. Çocuğun yetiştirilme ortamı erişkin olduklarıdaki istismara olan eğilimleri belirler. Problem çöme yöntemi olarak şiddeti yaşayan çocuk, daha sonraki yaşamında şiddeti çözüm yöntemi olarak kullanacaktır.

## Çocuğa Uygulanan Cezalar

Çocuk istismarını bir boyutunu da ana-babanın çocuğu disiplin etme çabası oluşturmaktadır. Özellikle batı toplumlarında fiziksel ceza ve dayanın giderek yanlış bir yöntem olarak algılanması, hatta yasaklarla düzenlenmesi bu tür yöntemlere başvuran anne babaların bu davranışı gizlilik içinde gerçekleştirirken, suçluluk duymasına neden olmaktadır. Sonuçta, anne baba dayayı tepkisel bir öfke sonucu ve ağır biçimde uygulama eğilimi göstermektedir. Bu tür toplumsal normlar ile davranışlar arasındaki çelişkiler çocuk istismarını artırıcı davranışlar olarak değerlendirilmektedir.

## Tutarsız Disiplin Yöntemi

Yapılan çalışmalarda çocuklarını istismar eden ailelerin diğer ailelere oranla disiplin yöntemi olarak sözel ve fiziksel saldırgan davranışlar kullandıkları, fiziksel cezanın daha çok uygulandığını ve disiplin yöntemlerinin tutarsız ve çelişkili olduğunu ortaya çıkmıştır. Bu da istismar ile cezalandırma yöntemi arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Sürekli ceza olarak dayayı yaşayan çocuklarda, istismarın çok daha yoğun yaşanmasında, ebeveynlerinden gördükleri model kadar iletişim kanallarının kapalı oluşu ve dayanın iletişim yolu olmasının da payı bulunmaktadır.

## Sosyal Psikolojik Model

Sosyal psikolojik model, insan davranışlarının değerlendirilmesinde çevre ve birey arasındaki etkileşimi odak almaktadır. Bu kuram bireye ve çevreye yönelik kuramlar arasında uzlaşmaya gitmeyi önermektedir.

Bu kuramcılar istismar konusunu açıklarken çok sayıda psikolojik ve toplumsal neden üzerinde durarak; çocuk istismarının nedenlerini "psikopatolojik durumlar" ve "toplumsal durumlar" diye iki kategoriye ayırmaktadır. Psikopatolojik durumlar içinde ruh hastalıkları , stres, depresyon, sayılırken, toplumsal durumlar içerisinde, toplumsallaşma deneyimleri, şiddet ve saldırganlıkla ilgili rol modelleri toplumsal statü, değer ve normlar belirtilmektedir. Bu etkenlerden her birinin tek başına ya da birlikte çocuğun kötü davranışla karşılaşmasına neden olabileceği savunulmaktadır.

Bu araştırmacılar, belirtilen nedenlere ek olarak istismar edilen çocukların fiziksel özellikleri, kişilik ve davranışları üzerinde durmaktadırlar. Buna göre kötü muamele gören çocukların, kötü muamele görmeyen çocuklara oranla daha fazla ana-babaya karşı olumsuz davranış ve tutum içinde oldukları ileri sürülmektedir; ama bu olumsuz davranış ve tavırların, kötü muamelenin bir sonucu mu yoksa bir nedeni mi olduğuna açıklık kazandırılmamıştır(Kars,1996).

## Sosyal Öğrenme Modeli

Sosyal öğrenme kuramının temel varsayımına göre çocuk istismarı: "çevresel belirleyiciler ve karşılıklı kişisel etkileşimlerin ortaya çıkardığı davranışlardır". İnsanlar kendi kendileriyle ve başkalarıyla çatışma içerisine girdiklerinde davranışlarının sorun yarattığını öğrenirler. Bu kurama göre, bireyin kişiliğinden daha çok sorun olan davranışlar saptanmalıdır(Kars, 1996).

Yetiştirilme ortamında çocuğun fiziksel cezaya maruz kalması, sosyal

öğrenme kuramı doğrultusunda, onun her türlü kişiler arası ilişkilerinde saldırgan davranış kalıplarını model almasına neden olur. Bandura, sosyal öğrenmeye bağlı olarak çocukların kendilerine en yakın olan kişiyi model olarak seçtiğini ve davranış kalıplarını benimsediğini söylemektedir (Polat,1997).

Sosyal öğrenme teorisiyle istismar eden anne babalarında, kendi evlerinde şiddete tanık oldukları, bu nedenle erişkinliklerinde kendi çocuklarına karşı şiddete başvurdukları savunulmaktadır (Polat,1997).

Sosyal öğrenme kuramı, istismar ve ihmal davranışlarında, ana-babalarını örnek aldıklarını ve çocuklarından gerçekçi olmayan beklentilerinin olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre, şiddeti uygulayan ana-baba, çocukluğunda kendisine şiddet göstermiş olan yetişkinleri örnek almaktadır. Buna "kuşaklar hipotezi" denmektedir(Kars,1996).

### Sosyal Etkileşimsel Model

Sosyal etkileşimsel model, çocuk istismarı ve ihmali konusunda yukarıda ele alınan diğer modelleri içine alacak şekilde açıklanmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmalinin tek bir model ile açıklanmasının güçlüklerinden söz edilmektedir.

Sosyal etkileşimsel modelde, istismar davranışının, sadece anne-babaya ilişkin etmenlerin bir sonucu olmadığı, ebeveynlerin çocuklarıyla geliştirdikleri etkileşim ile de bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali vakaları ele alınırken anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkilerin yeterince net bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir. Eşlerin birbirlerine duydukları kızgınlıkların çocuğa yansıtılabileceği düşünülmelidir. Ayrıca istismar edilen çocuğun özellikleri de göz önüne alınmalıdır. Örneğin, prematüre bebeklerin bakımı zor olacağından bu çocukların, çocuk istismarı ve ihmali açısından risk altında olmaları mümkündür. Toplumdaki informal-akrabalık, yakın çevre ve komşuluk vb. ve formal-sağlık kuruluşları, iş bulma hizmetleri, aileler için danışmanlık hizmetleri, sigorta yardımları, sosyal hizmetler vb. destek hizmetlerinin olmaması veya yetersizliğinin de çocuk



istismarı ve ihmaliinde bir etken olduğu belirtilmiştir (Kars, 1996).

### Duygusal İstismarı Açıklayan Diğer Kuramlar

Duygusal istismar tanımlarının geçirdiği aşamalarda da görülebileceği gibi, genelde istismar olgusu önceleri psikopatolojik model çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bir başka deyişle çocuğa psikolojik hasar verici anne baba davranışlarının genellikle anne baba psikopatolojisinden kaynaklandığı görüşü egemendir.

Daha sonraları, duygusal istismarı açıklamada anne baba ocuk etkileşimini temel alan kuramlara başvurulmuştur. Örneğin Hart, German ve Brassard (1987), Maslow'un güdülenme kuramının istismarın bazı boyutlarını açıklamada yardımcı olabileceğini belirtmişlerdir. Yukarıda sözü edilen ve duygusal istismara yol açtığı tahmin edilen bazı anne baba davranışlarının Maslow'un bu kuramda ne sürdüğü fizyolojik ihtiyaçlar, güven, ait olma, sevgi, saygı, gibi temel gereksinmelerin doyrulmasını engellenebileceği söylenmiş ve ileride çeşitli psikolojik sorunlara yol açabileceği ne sürülmüştür. Bu çerçevede çocuğa yöneltelen sözel ve fiziksel saldırı ve yıldırma gibi davranışlar çocuğun güven gereksinimiyle çelişecek; sevgi esirgenmesi, ilgisizlik, red ve çocuğun duygularını ifade etmesinin engellenmesi gibi ebeveyn davranışları ise, çocuğun ait olma ve sevgi gereksinimleriyle çelişecektir.

Duygusal istismarı Rohner (2001) kabul-red kuramıyla açıklamıştır. Çocuklukta algılanan ebeveyn tarafından kabullenilme veya reddedilmenin çocuğun genel uyumu üzerindeki etkilerini araştıran bir "sosyalizasyon" kuramıdır. Anne baba tarafından reddedilme veya kabul edilmenin nedenlerini, sonuçlarını ve konuyla ilgili diğer değişkenleri incelemektedir. Kuram ebeveyn reddinin hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışsal fonksiyonları üzerinde olumsuz etkileri olacağını öngörmektedir. Kurama göre çocukları, ana-babaları tarafından kabul veya reddedilmek kadar etkileyen başka hiçbir yaşantı yoktur. Ebeveyn kabul, anne-babaların çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık, şefkat, bakım, ilgi, destek yada

## Aletli Saldırılar

Bu tür saldırılar ise istismarın bir alet kullanılarak çocukta çeşitli lezyonların oluşturulduğu durumlardır. Kullanılan araçlar genellikle kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası, hortum, sigara, ütü, sıcak su ve sıcak yiyeceklerdir(Polat, 2001).

Yukarıda anlatıldığı şekillerde çocuğun fiziksel istismara maruz kalması sonucunda durumun şiddetine göre klinik teşhiste;

1. Ekimozlar,
2. Yumuşak doku hasarları
3. Yanıklar ve kaynar su ile haşlanmalar,
4. Kemik, eklem, beyin ve göz hasarları,
5. İç organlara ait hasarlar,
6. Zehirlenmeler,
7. Gelişme gerilikleri ortaya çıkmaktadır.

Çocuk istismarı olgularında fiziksel istismara maruz kalan çocukların, zamanında müdahale edilmediği zaman ölümcül yaralanmalara maruz kalma ihtimali %10'luk bir orana çıkabilmektedir. Ölümlerin çoğunluğu elle vurma veya dövme, sarsma (sallama), fırlatma, düşürme ve daha az sıklıkla yanma ya da elle boğulma şeklindedir (Polat.2001).

Son yıllarda çocuk ölümlerinde neden olan farklı fiziksel istismar türleri üzerinde de durulmaktadır. Hamilelik sırasında annenin aşırı alkol ve uyuşturucu kullanması gibi olaylarda bu konunun çerçevesinde ele alınmaktadır (Kozcu,1990 ).

Çocuklarını fiziksel olarak istismar eden ailelere baktığımızda bazı özelliklerinin belirginleştiğini görmekteyiz. Bu aileler;

1. Kendilerini değersiz görürler,
2. Başkalarının duygularına duyarsızdırlar,
3. Küçükken kendi hallerine terk edilmişlerdir,
4. Gerçeklerden ve sorunlarından yoğun bir kaçış içindedirler,

kısaca sevginin ön plana çıkması olarak tanımlanmaktadır. Reddetme ise, bu duygu ve davranışların olmadığı veya belirgin şekilde esirgendiği, bunun yanı sıra, çocuğu inciten çeşitli fiziksel veya psikolojik davranış veya duyguların sergilenmesi olarak tanımlanmaktadır.

## ÇOCUK İSTİSMARI TÜRLERİ

Çocuk istismarı, fiziksel, cinsel, duygusal istismar olmak üzere üç alt grupta irdelenmektedir. Bu istismar grupları birbirlerini karşılıklı olarak dışlamazlar.

### Fiziksel İstismar

Fiziksel istismarın ortak noktada buluşulan tanımı; çocuğun kaza dışı, sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve bedensel bütünlüğünü bozan yaralanmalardır (Oral ve Inancı.2004; Polat,2001).

Fiziksel istismar olayları çeşitli başlıklar altında incelenebilir. Bunlar içerisinde istismarı yapan kişilere göre olan bir sınıflama vardır ki, buna göre aile içinde çocukların kaza dışı yaralanmalarına "Ebeveyn Tarafından İstismar" (Parantral Abuse) buna karşılık okul, yuva, yetiştirme yurdu veya kamp gibi kurumlarda yönetici yada öğretmen tarafından uygulanan istismar olaylarına ise "Kurumda İstismar" ismi verilmektedir(Polat, 2001).

Fiziksel istismar uygulama şekline göre de iki başlık altında incelenmektedir:

### Aletsiz Saldırıları

Bunlar istismarın bir alet kullanılmaksızın çocukta oluşturdukları lezyonlardır. Tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme gibi olayları içine alır.

5. Çocuklarının kendilerini reddettiğini düşünürler,
6. Kızgınlık ve gerilimle tepkide bulunurlar,
7. Çocuklarından yaşlarının üstünde olgunluk beklerler (Cüceloğlu,2002).

Fiziksel istismara uğrayan çocukların özelliklerine baktığımızda araştırmalar fiziksel istismarın büyük kısmının savunmasız bebekler ve okul öncesi çocuklarda olduğu göstermektedir. Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda daha fazla büyüme geriliği saptandığı araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bu çocuklar çevreyle uyum konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadır. Huzursuz, bazen aşırı saldırgan bazen içe dönüktürler (Pelcovitz ve Ark.2000). Bu çocukların karakteristik özellikleri arasında;

1. Prematüre doğmuş olmaları,
2. Handikaplar ve anormallikleri var olmaları,
3. Bebek ve çocukluğun belli bazı davranışlarını göstermeleri; örneğin ağlama gibi özellikler görülebilir (Polat,2001).

Küçük yaşta ailede dayakla karşılaşan çocukların tepkisinin iki yönde gelişmektedir Birincisi, kabullenme, yaşamın bir parçası sayma sonucu kendini değersiz görmedir. İleri yaşlarda gelişen psişik bozukluklar, içe kapanıklık, kişilik deformasyonu, toplumsal iletişim bozukluklarıdır. İkinci yönde gelişecek tepkiler; toplumsal değer yargılarını hiçe sayma sürekli çatışma ve uyumsuzluklardır(Dereli, 1992).

Fiziksel istismara uğramış çocukların davranışlarına baktığımızda aşırılık görülür. Bir diğer olasılıkla gördükleri muamele sonucu; bu durum karşısında ezilen, aşırı içe dönük, ürkek, yüksek kaygılı çocuklar olmaları söz konusudur. Yetişkinlerin ilgisini çekebilmek için kolayca olumsuz ve yanlış davranışlar gösterebilirler, fark gözetmeksizin herkesten sevgi beklerler. Kişilerle yüzeysel ilişki kurarlar ve ev ortamından uzak durmayı tercih ederler(Aksoy ve Ark.,2000; Aydın, 1997). Yine bu çocuklar yetişkinlerle iletişim kurmakta kaçınırlar. Genellikle yetişkinlerin kendilerine dokunmalarından ürkerler, çevreyi dikkatle inceler, kolay yalan söylerler, kolay kolay ağlamazlar, başka bir çocuğun ağlamasından çok daha fazla etkilenirler.

I. İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Çocukları Raporu (2000)'na göre şiddetin, çalışan çocuklar üzerindeki etkileri şöyle sıralanmaktadır;

1.Çocuğun bedensel, ruhsal, zihinsel, duygusal gelişimini zedelemektedir.

2.En ufak hatalı davranış kızma, bağırma, dayakla karşılaşan çocuk çaresizliği, boyun eğmeyi ve kaderciliği çok erken yaşta öğrenmektedir.

3.Yetişkin kimliğinde kendinden güçsüzlere karşı şiddeti yinelemeyi öğrenmektedir.

4.İçe atılmış özlemler, doyum bulamamış gereksinimler önce kötümserlik ve kaygı haline, öfke dışı vurulmayıp içe yönelirse de depresyona yol açabilmektedir.

5.Çocuk ya saldırgan ve suça eğilim gibi özellikler göstermekte, ya da ürkek, silik insan tipine dönüşebilmektedir.

Kulaksızoğlu (1993), ailede ve okulda çocuk istismarı konusunu incelemiştir. Araştırma kapsamında, denekler tarafından algılanan, ergenlere yönelik ebeveyn ve öğretmen davranışları değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek genel fiziksel istismar çocuklukta fiziksel istismar, okulda fiziksel istismar ve olumlu ilişkiler olmak üzere dört alt boyut halinde düzenlenmiştir. 15-22 yaşları arasındaki 295 gence uygulanmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin çocukken ve okulda kızlardan daha fazla istismara uğradıkları çıkmıştır. Anne babanın ayrı olması, yaşam alanının darlığı, bedence özürlü olma, ailede psikolojik rahatsızlık ve çocuk yetiştirme tutumları ile fiziksel istismar arasında ilişki bulunmuştur.

### Cinsel İstismar

Cinsel istismar diğer istismar türlerinden sıklığı ve karmaşıklığı açısından farklılıklar göstermektedir. Cinsel istismar çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel haz almak amacıyla kullanılması olarak tanımlanabilmektedir (Kozcu,1990; Polat,2001).

Cinsel istismarda istismarcı çocuğu, cinsel bir obje olarak kullanarak kendi güçsüzlüğü ve ihtiyaçlarını tatmin eden bir erişkin ya da ergen olabilir. Çocuk kurban cinsel bir harekete sürüklenmiş ve anlamını bilmediği bir harekette rol almış olabilir. Bu cinsel hareket çocuğun yaşına, duygusal gelişimine ve ailedeki rolüne uygun

değildir (Polat, 2001).

Cinsel istismar olayları ancak polise başvurulmasından sonra tanı almaktadır. Yabancıların gerçekleştirdiği istismar olayları sıklıkla polise bildirilirken, çocuğun tanıdığı kişilerce gerçekleştirilen eylemler nadiren polise bildirilmektedir. İstismarın çocuk üzerindeki etkileri fark edilmediği için ya da istismarcının çocuğa yakın konumu sebebiyle uzun süre çeşitli baskı veya tehdit unsurlarıyla gizlenilmesi başarıldığı için ya da toplumsal etkenler ve yaptırımlar ile suçlanma, dışlanma veya etiketlenme korkuları ile çocuk ve aile tarafından dillendirilmeye cesaret edilmediği için çoğunlukla gizli kalmaktadır. Bunun nedeni ya çocuğun değişik baskılardan ötürü (suçluluk duygusu eylemi gerçekleştirilen tehditleri gibi) olayı kimseye söylememesi ya da söylediği yetişkinin suçluyu korumasıdır. Fark edildiğinde ise ; tanı konup gerekli sosyal, hukuki ve tıbbi desteğin sağlanabilmesi mümkün olmamaktadır (Oral ve İnanıcı,2004; Aksoy, Çetin, İnanıcı, Polat, Sözenmiş, Yavuz,2000).

Veri toplama işinin aksaması cinsel istismara yönelik bilimsel çalışmaların yapılmasına engel oluşturmaktadır. Bundan dolayı cinsel istismara yönelik çalışmalar fiziksel istismara göre daha azdır (Polat,2001).

Cinsel istismara yönelik eylemler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1-Teşhircilik: Herkesin görebildiği topluma açık bir mekanda genital organların gösterilmesi.

2-Röntgencilik: Cinsel doyum sağlamak amacıyla izinsiz olarak başkalarını çıplak seyretme.

3-Söz atma: Vajinal ve anal ilişki amaçlanmaksızın ya da cinsel tatmin hedeflemeksizin yapılan sadece sözle sınırlı eylem.

4-Sarkıntılık: Vajinal ve anal ilişki amaçlanmadan sadece dokunuşla sınırlı kalan, ancak cinsel tatmin hedeflemeyen eylemler.

5- Irz ve Namusa tasaddi: Vajinal ve anal ilişki amaçlanmadan ancak cinsel tatmin hedeflenerek yapılan eylemler; istismarcının penisi çocuğun ağızına sokması, öptürmesi ya da emdirmesi, oral ilişki de bu kapsam içinde ele alınır.

6-İrza geçme: Ejakölasyon (istismarcının seksüel boşalımı) koşulu aranmaksızın, vajinal ya da anal penetrasyonu (delip geçme, içine girme) içeren eylemleri kapsar. Ülkemizde anal penetrasyonlar livita (anal yolla ırza geçme) olarak tanımlanmakta ve ırza geçme olarak değeriendirilmektedir.

7-Ensest: Anne, baba otoritesine sahip bir erişkinin bakmakla yükümlü olduğu bir çocuuğa karşı cinsel tatmin amacı ile yaptığı her türlü eylemi içerir.

8-Cinsel sömürü amaçlı kullanım: Bu grupta istismarcı direkt olarak çocukla cinsel ilişkide bulunmasa da çocuuğun parasal kazanç amaçlı kullanımı söz konusudur. En sık rastlanan iki türü çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşudur (Oral ve İnanıcı, 2004).

Cinsel istismara yönelik eylemlerin yanında saldırının şekline göre de önemli farklılıklar göstermektedir. Bu alanda konu olan olgular başlangıçta üç büyük grupta toplanmaktadır. Bunlar:

1-Dokunma olmaksızın yapılan istismarlar: Yani dokunmanın konu olmadığı saldırılarda; sözel yolla yalan sataşmalar, ayıp telefon konuşmaları, teşhircilik, röntgencilik ve çocuuğun cinsel ilişki sahnesine doğrudan tanık olması gibi olgular yer almaktadır.

2-Dokunmanın yer aldığı olaylar: Dokunarak yapılan cinsel istismarda genellikle bir yetişkinin, bir çocuuğun vücuduna cinsel amaçla dokunması söz konusudur. Bu olay çocuuğun cinsel organına dokunmayla başlayıp, cinsel birleşmeye teşebbüs, tam cinsel birleşme, ağız-cinsel organ teması ya da anüsten yapılan cinsel temasa kadar değışik biçimlerde olabilir. Bu gibi olaylarda fiziki istismar, yani dayak, fiziki eziyet yer alabilir, hatta cinayetle sonuçlanabilir.

3-İrza geçme, vahşet, öldürme: Bu son grup şiddet kullanılarak yapılan istismar olaylarını içermektedir. Bu şekilde ırzına geçilmiş bir çocuk hayatta kalabildiyse bir yönden şanslı sayılabilir. Ancak onda, yaşam boyu sürebilecek ve tedavi gerektirecek bir zedelenme vardır ve hemen müdahale gerektirmektedir. Böyle bir olayı yaşamış bir çocuuğun yetişkinliğinde kendi çocuklarına karşı kayıtsız ve korunmasız olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır.

4-Müstehcenlik ve fuhuş: Bu istismar grubu içinde, çocuuğu fuhuşa itmek ve müstehcen yayınlara, resimlere konu ederek para kazanmak gibi olgular yer

almaktadır(Günce,1999).

Çocuğa uygulanan cinsel istismar baba, anne, üvey baba ve anne, daha uzak akrabalar, kardeşler, aile ile ilişkili insanlar, arkadaşlar, bebek bakıcıları, öğretmenler ya da yabancılar yer alabilmektedir. Saldırı tek başına ya da bir grup üyesi olarak gerçekleştirilebilir. Saldırgan aynı yaşlarda veya yakın yaşlarda her iki cinsten de olabilir(Günce,1999).

Cinsel istismar içerisinde giren enstest davranışının ailede baba-kız arasında neden olan koşulları araştırmalar şöyle belirlemiştir:

1-Kız çocuğunun evde kadın figürü oluşu (yeni kardeşin doğumu, annede başka ilgilerin gelişmesi),

2-Anne-baba arasında çözümlenmemiş cinsel sorunların varlığı,

3-Ailenin parçalanacağı korkusu ile annede, kızı babaya iten gizli etkenler,

4-Babanın uzun süre evden ayrılışı ve dönüşte yaşlanmış bir eş, genç ve çekici bir kız buluşu,

5-Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı,

6-Kalabalık ev ortamı dolayısıyla fiziksel yakınlığın artması,

7-Yoksulluk, yetersiz ev koşulları, kapalı yaşama biçimi, basit ve geri kalmış kırsal ortam, aile bireylerinin birbirlerinden duygusal ve sosyal daha fazla beklentilerinin olmasına yol açmaktadır(Tunca,1988).

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkilerine baktığımızda, I. İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Raporu(2000)'na göre çocukluk dönemi henüz cinsel gelişim ve bilgilenmenin tamamlanmadığı bir süreç olduğundan, bu dönemde yaşanacak herhangi bir cinsel istismar eylemi çocukta belirgin hasarlara yol açacaktır.

Cinsel istismara uğramış çocukta hem cinsel duygular hem de cinsel tutumlar normal gelişimlerinden sapar ve uygun olmayan biçimler alabilir. Yine kendisini aciz ve çaresiz hissedebilir. Çocuk cinsel istismara uğramış olması nedeniyle damgalanma durumu ile karşı karşıyadır(Günce,1999).



Cinsel zedelenme çocukta ve ergende dört önemli etkiyi aynı anda yaratmaktadır. Bunlar:

1. Zedelenmiş Cinsellik: Cinsel yönden istismara uğramış çocukta hem cinsel duygular hem de cinsel tutumlar normal gelişimlerinden sapor ve uygun olmayan biçimler alabilir.

2. İhanet Duygusu: Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişiler genellikle çocuğun iyi tanıdığı hatta sevdiği kişiler olması nedeniyle çocuk kendisini ihanete uğramış hissedebilir. Saldırgan yabancısıysa bu durum nispeten azalacaktır.

3. Acizlik: Çocuk kendi isteği ve iradesi dışında cinsellik amacıyla kullanıldığında bunu engelleyemediği zaman kendini yoğun biçimde aciz ve çaresiz hissedecektir.

4. Damgalanmak: Çocuğun cinsel istismar olayına eşlik eden "kötülük, utanç, suçluluk" gibi duygular zamanla onun benlik algısına karışarak kendisini böyle algılamaya başlar. Toplum ya da ailenin diğer üyeleri çocuğun ayıplaması damgalanma duygusunu güçlendirir(Kutchinsky, 1999).

Cinsel istismara uğramış çocuklarda görülen fiziksel belirtilere baktığımızda; sıklıkla genital bölge, ağız, kol, ense, bacaklarda ekimoz ve sıyrıklar, ısırık izleri ile vajinal kanama görülebilir. Ayrıca bu çocuklarda yürümede ve oturmada güçlük, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, genital bölgede ağrı, şişme ya da kaşıntı görülebilir. Bu çocukların gelişimleri ve psikolojileri de zedelenmekte ve bu çocuklarda korkular, fobiler, içine kapanma, suçluluk duygusu, depresyon, intihar düşünceleri, iştahsızlık, psiko-somatik bozukluklar, güvensizlik, okul problemleri, düşük benlik duygusu, alkol uyuşturucu bağımlılığı, fahişelik, kendine zarar verici davranışlar ve kişilik bölünmesi gibi belirtiler ortaya çıkmaktadır(Polat 1997;Kavaklı ve Ark. 1995).

Cinsel istismarın en zararlı yönü çocuğun dünyaya ve kendine ilişkin güvenini sarsması ve duygusal sağlığı ile kişisel ilişkilerini olumsuz yönde etkilemesidir. Bu olumsuz etkileşim yalnızca olayın meydana geldiği devreyi değil, ileriye yönelik olarak çok geniş bir zaman dilimini içerir(Polat, 2001).

## Duygusal İstismar

1983 yılında düzenlenen Uluslararası Çocuk ve Gençlerin Psikolojik İstismarı Konferansı'na sekiz ülkeden ve farklı disiplinlerden katılan uzmanlar duygusal istismarı "Çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan veya yapılması ihmal edilen, toplumsal ve bilimsel ölçütlere göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır. Bu davranışlar yaş, statü, bilgi ve pozisyon gibi özellikleri ile çocuk ve ya gencin üzerinde güç sahibi olan kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştirilir. Bu tür davranışlar, çocuğun davranışsal, bilişsel, duygusal veya gelişimine o anda ya da gelecekte hasar verirler"(Hart, German ve Brassard,1987).

Çocuk ve gençlerin psikolojik istismarı yapılan veya yapılması gerekip de yapılmayan ihmal edilen, toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik yönden hasar verici oldukları saptanan davranışlardır. Bu davranışlar, yaş, statü, bilgi, konum gibi özellikleri ile çocuk veya gencin üstünde güç ve etki sahibi kişi ya da kişiler tarafından uygulanır. Bu yetişkin davranışları, çocuğun davranışlarına bilişsel, fiziksel ve duygusal işlevlerine, etkinliğine, gelişimine ya hemen ya da ileride hasar verir(Erkman,1999).

Bir başka tanıma göre duygusal istismar, "bir çocuğun küçümsenmesi, suçlanması, reddedilmesi, çocuklara sürekli farklı bir şekilde müdahale edilmesi ya da kasti ve zorla soyutlanması veya güvenlik ya da şefkatten mahrum bırakılması" olarak tanımlanmaktadır (Veltkamp ve Miller, 1994).

Duygusal istismarı oldukça sık olmakla birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlük yaşanmaktadır. Yukarıdaki tanımlardan da ortaya konulduğu gibi duygusal istismarın tanımlanması için şu ölçütler karşılanmalıdır:

- 1.Duygusal istismar ana-baba ve çocuk arasındaki ilişkiyi tanımlar.
- 2.Bu ilişki, çocuğun psikolojik sağlık ve gelişimde bozukluk yaratması açısından zarar vericidir.

3.Oluşumu için fiziksel temas koşul değildir(Oral ve İnanıcı,2004).

Duygusal istismar aktif ve pasif duygusal istismar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aktif duygusal istismarda özellikle sözel saldırı kullanılır (küçük düşürme, bağırma, tehdit etme, suçlama, aşağılama gibi). Bir diğer sık kullanılan yöntem de beklenmedik tepkiler gösterme , çocuca karşı sürekli olumsuz tutum içinde olma ve çift mesaj içeren iletişimde bulunmadır. Hatta bazı otoriteler, "psikolojik" ya da "duygusal istismar" yerine "sözel istismar tanımını dahi kullanmaktadır. Duygusal istismarın sözel saldırı yanında, sert ancak fiziksel olmayan cezalandırma ya da istismar tehditlerini de içermektedir. Pasif duygusal istismarda ise; çocuğun onaylanma, fark edilme, anlaşılma gibi temel duygusal ihtiyaçlarına cevap vermeyecek tarzda aldırılmaz, donuk, hiç yokmuş gibi ya da sınır koymayan tutum ve davranışlar kastedilmektedir. Bu tip istismarda görünürde aktif bir sözel saldırı olmamakla birlikte, bir referans noktası olarak erişkini kullanan çocuğun gündelik hayat içindeki davranış ve beklentilerine hem sözel hem de affektif (his hayatıyla ilgili, duygusal, kişinin duygusal durumuyla ilgili) cevabı yeterli miktarda ya da hiç vermeyen ebeveyn davranışı, aktif istismar davranışı kadar zararlı olabilmektedir(Oral ve İnanıcı,2004).

Duygusal istismarı diğer istismar türlerinden ayıran iki özelliği bulunmaktadır. Bunlar;

1. Fiziksel ve cinsel istismarda olduğu gibi somut fiziksel bulguların bulunmayışı,
2. Tek başına bulunabileceği gibi birçok olguda diğer istismar türleriyle birlikte bulunmasıdır.

İstismara maruz kalan çocukta meydana gelen zararlar önemli olup, çocuğun yaşı ve içinde bulunduğu gelişim dönemi, duygusal istismarın çocukta meydana getireceği sonuçların farklılaşmasına yol açabilmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu yaş ve gelişim özelliklerinin hem farklı ana baba davranışlarının(Örneğin aşırı koruyuculuk bebeklik dönemi de çocuk için önemli bir gereksinim iken aynı tür

davranış ergenlik döneminde duygusal istismar olarak değerlendirilir) duygusal istismara yol açan davranışlar olarak tanımlanmasını, hem de bu tür davranışların çocuktaki zararlarının betimlenmesini etkilediği görülmektedir (Hart, German ve Brassard,1987).

Duygusal istismara uğrayan çocuklarda bazı davranışsal göstergeler ortaya çıkmaktadır. Davranış dizisi ne kadar büyük olursa çocuk o derece fazla risk altındadır ve ailenin işlevselliği de o derecede azdır. Bu davranışlar;

1. Soyutlanma, patlama derecesinde olma ve iticilik gibi davranışların uç örnekleri,
2. Aşırı benimseyici, kabul edici davranış,
3. Girişilmiş intihar, intihar davranışları ya da girişimleri,
4. Alışkanlık haline gelmiş bozukluklar (tırnak yeme,saç çekme gibi),
5. Davranış bozuklukları,
6. Engellenmişlik (başkalarından korkma, kendisini ifade etme korkusu),
7. Saplantılar (başkalarını memnun etme düşüncesinin kafaya takılması, mükemmel olmaya çalışma),
8. Uyku bozuklukları (kabus,uykusuzluk),
9. Amaç ya da yönlendirme eksikliği, hedef yokluğu,
10. Karanlıktan, insanlardan aşırı korkma,
11. Depresyon, üzgünlük, umutsuzluk , çaresizlik duyguları,
12. Genellikle gece görülen ve çocuğun sakinleştirilemediği gece korkuları ve panik hali,
13. İticilik, zayıf davranış kontrolü,
14. Hiperaktivite,
15. Kendine zarar verici davranışlar (Veltkamp ve Miller, 1994).

Duygusal istismara uğrayan çocukların anne babalarıyla bir çok ilişki biçimi vardır. Duygusal istismarın oluştuğu anne-baba ve çocuk ilişkisinde bu durumu tanımlayacak beş basamak bulunmaktadır. Bunlar:

1. Duygusal yanıtızlık,
2. Çocuğa karşı olumsuz ve yanlış tutumlar,

3. Çocuğun gelişimiyle ilgili uyumsuz beklenti ve davranışlar,
4. Çocuğun kişilik ve ruhsal sorunlarını fark edememe,
5. Çocuğun sosyal uyumunu başlatacak yönergeleri sağlayamama(Taner ve Gökler,2004).

Ülkemizde yapılan araştırmalarda, gençlerin ev ve okul ortamında karşılaştıkları duygusal istismara yol açan davranışlar; çok sıkı ve katı otorite, aşırı koruyuculuk, sosyal ilişkiler geliştirmede kısıtlayıcı tutumlar, aşırı ve uygunsuz eleştiri, yaşa uygun yükümlülükler vermeme ve aşırı ilgi ya da ilgisizlik olarak sıralanmaktadır. Sağlık, sosyal hizmet , hukuk ve eğitim alanlarında çalışan uzmanların, çocukların karşılaştıkları hangi durum ve davranışları, çocuk istismarı olarak değerlendirdiklerini inceleyen bir çalışmada, duygusal istismar (%78) ilk sırayı almıştır. Bu kategoriye çocukların aşağılanması, ilgisiz, sevgisiz bırakılması, ailede ve toplumda çeşitli duygusal baskılar altında bırakılması, kendi kişiliklerini geliştirme, kendi seçimlerini yapabilme imkanının tanınmaması, çocuğun, ailenin beklentilerine uyması için (üstün okul başarısı, sınav kazanma, meslek seçme, evlenme vb.) aşırı zorlanması, aile kavgalarında ve ayrılıklarında çocuğun taraf tutmaya zorlanması ve kız çocuğun daha değersiz görülmesi girmektedir (Oral ve İnanıcı,2004).

Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniği'ne başvuran çocuklar arasında yapılan araştırmada da %36 oranında fiziksel ve duygusal istismar saptanmıştır. 4-12 yaş arası 16.000.000 çocukta yapılan tarama çalışmasında; istismar tipi, istismar edilen çocukların % 85'inde psikolojik istismar, %38'inde hem fiziksel hem de duygusal istismar saptanmıştır (Oral ve İnanıcı,2004).

Duygusal istismar çok kolay fark edilebilen bir sorun olmadığından görülen oranı da kesin olarak bilinmemektedir. Kız erkek oranları eşittir. Bu tür istismar en çok altı-sekiz yaş arası çocuklara yöneltilmekte ve ergenliğe kadar benzer düzeylerde kalmaktadır (Taner ve Gökler,2004).

## Duygusal İstismar Olarak Kabul Edilen Davranışlar

Duygusal istismarın sekiz alt boyutla incelenmiştir. Bu alt boyutla şöyle özetlenebilir:

### Reddetme

Reddetmede erişkin, çocuğun değerli olduğu düşüncesini ve ihtiyaçları olabileceğini kabul etmeyen türlü davranışlar sergiler (Oral ve İnanıcı,2004).

Anne babanın çocuğu reddetme belirtileri olarak çocukların yalnızca hatalarını görme, olumlu özelliklerini dikkate almama , sürekli eleştirme, terketme tehditleri, ağır cezalar uygulama ya da disipline sokma düşüncesi ile yatılı ya da askeri okullara gönderme gibi örnekler verilmektedir. Daha hafif reddetme ise sürekli kusur bulma, gereken özen ve dikkati göstermeme, oyuncak almama, harçlık vermeme, başkaları ile kıyaslama, çocuğu hep aşağı görme, doktor, öğretmen ya da diğer yetişkinlerin işbirliğini kabul etmeme sayılmaktadır. Bunların yanı sıra çocuğu susturmak ya da başından atmak için bir dediğini iki etmeyerek, her istediğini yapmak da bir çeşit reddetme olarak kabul edilebilir(Şener ve Karacan, 1999).

Yetişkin bireyin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaması, onu ayrı bir birey olarak kabul etmemesi, o yokmuş gibi davranması, çocuğun olumlu yönlerini ortaya çıkarmak motive etmek için herhangi bir şey yapmaması, yardım taleplerini reddetmesi, evdeki her hatadan onu sorumlu tutarak onu bir tür temastan kaçınması ve ona dokunarak yakınlığını belli etmemesi reddedici davranışlar içerisine girmektedir(Polat,2001).

Çocuğun reddedilmesi açık ya da üstü kapalı bir biçimde yaşanabilir. Açık reddin başlıca belirtileri çocuğa hırçın davranma, azar, dayak ya da diğer cezaları gereksiz yere uygulama, ilgisizlik, çocuğu terk etme ya da başka bir yere gönderme tehditleri ve çocuğu kötü sıfatlarla çağırma biçimlerinde görülür. Ebeveyn çocuğu ile bedensel yakınlık kurmaması, onu kucaklamaması, onu kucaklarına alıp

okşamamaları da açık red olarak değerlendirilebilir. Çocuğun üstü kapalı bir biçimde kabul edilmemesi, duygusal engellenme, duygusal gereksinimlerin karşılanmaması, kusursuz davranışlar bekleme veya kapasite üstü biçimlerinde görülebilir(Gençtan,1991).

Annelerin çeşitli nedenlerle, çocuklarına karşı aşırı koruyucu bir tutum içinde bulunmalarının temelinde, "maskelenmiş bir red" duygusu bulunabilir. Ancak tüm aşırı koruyuculuğun arkasında red duygusunu aramak da yanlış olur. Aşırı koruma davranışının hangi neden gösterilirse gösterilsin çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini engellediği için bu davranış istismar kapsamına girmektedir. Bu davranışların çocuğun geleceğini de önemli bir şekilde etkilediği belirtilmektedir. Bunun sonucu çocuk, . bu ortamdaki 'istenmeyen çocuk', yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğerlerine özellikle kendinden küçük ve zayıflara karşı, düşmanca duygulara sahip bireyler olabilir(Yavuzer,2003; Kars, 1996).

Anne babaların çocuğa, ailenin en az kendileri kadar önemli bir bireyi olduğunu hissettirmeleri ve çocuğu sevgi ve sevecenlikle ele almaları bir kabul etme davranışıdır. Bu tür davranışı benimseyen anne ve baba çocuğun ilgilerini göz önüne alarak ona yeteneklerini geliştirecek ortamı hazırlar. Kabul edilen çocuk genellikle toplumsallaşmış, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal açıdan dengeli ve özsaygıya sahip bir birey olur(Yavuzer,2003).

Aşırı denetim ve baskının sevgi azlığı ile birlikte bulunduğu zaman çocukları çok olumsuz etkilediğini çocuklukta ana babanın problemlere ve depresyona yatkınlık yarattığını ortaya koymuştur. Sevgi azlığı çocuğun kendine saygı duygusunun gelişimini bozabilir. Aşırı sınırlama ise çocuğun bağımsızlık ve toplumsal yeterlilik duygusunu engelleyebilir veya kapasite üstü istekler biçimlerinde görülebilir(Gençtan,1991).

Ebeveynler zaman zaman çocukları arasında ayırım ve karşılaştırma yapmaktadırlar. Ebeveynler bu yöntemi kullanarak çocukların bir şeyler yapabilme çabasını artıracaklarını sanmaktadırlar. Ancak çocuk karşılaştırıldığında, karşılaştırıldığı

kişiyeye karşı nefret duygusu geliştirebilir(Kars,1996).

### Duygusal tepkiyi göstermeme (Çocuğu görmezlikten gelme)

Çocuğun sağlıklı duygusal ve sosyal gelişimini kolaylaştırıcı duygusal tepkiler vermenin reddedilmesi, ya da çocukla gerekli zamanlar beraber olunmaması veya çocukla hiçbir şeyin paylaşılmamasıdır(Bayraktar,1990). Bu tip eylemlerin kökeninde çocuğun sağlıklı olarak hem duygusal hem de sosyal gelişimini sağlayacak tepkilerin verilmemesi bulunmaktadır (Polat,2001). Ebeveynin gereken tepkiyi çocuğa göstermemesi dolaylı bir reddetme biçimi olarak ele alınabilir(akt:Kars, 1996).

Çocuğa bakan kişi tarafından çocuğun etkileşime olan ihtiyacı ve girişimleri ihmal edilmesi (şefkat göstermeme, çocuğu sevmeme, ilgi göstermeme) ve çocukla olan etkileşimlerde duygu yoksunluğunu kapsar. Çocuğu görmezlikten gelme;

1. Motivasyon eksikliği ya da yokluğu nedeniyle izole olma ve karşılıklı ilişkilerde yer almama,
2. Sadece kesinlikle gerekli olduğu zaman iletişimde bulunma,
3. Çocuğa şefkat, ilgi ve sevgi göstermeme davranışlarını içerir (Hart, Brassard ve Kalson,1996).

### Tek başına bırakma (İzole etme)

İzole etme evde ve ev dışında ergen ve akranları tarafından iletişim veya etkileşim ihtiyacını karşılamasını engelleme olarak tanımlanabilir (Hart, Brassard ve Kalson,1996).

Ebeveynin çocuğu toplumsal ilişkilerden ve kendinden uzak tutması, çocuğun bu tip ilişkilere girmesini sağlayacak fırsatlar sağlamamak veya kasıtlı olarak bu tip fırsatları engellemek, çocuğun yalnız olduğuna inandırılması davranışlarını içerir(Polat,2001).



Çocuğu bir odaya kapatma uygulanan disiplin yöntemlerinden biridir. Bu uygulamayı bazı ebeveynler, çocuğu karanlık odaya kapatarak, odaya kilitleyerek veya bodruma , çatıya kapatarak gerçekleştirilmektedir (Yavuzer,2003; Oral ve İnanıcı,2004).

İzole etme sadece mekansal koşullarla sınırlı değildir. Çocuğa karşı aşırı baskılı ve otoriter tutumlar, çocuğu sosyal açıdan izole eder. Çocuğun eve arkadaşlarını getirmesine izin verilmemesi, çocuğun arkadaşlarıyla birlikte olmasının ve okul içi aktivitelere katılımının engellenmesi gibi durumlar da bu kapsam içinde ele alınabilir(Kars,1996).

### Aşağılama

Aşağılama ebeveynin çocuğun küçük düşmesine neden olacak, onurunu zedeleyecek davranışlarda bulunulması, çocukta yetersizlik duygusu uyandıracak takma isimlerle çağırma ve bu tip davranışların sistematik olarak uygulanmasıdır(Polat,2001).

Erişkin, çocuğa sürekli aşağılayıcı isimler takarak, hakaret ederek ve küçük düşürerek çocuğun benlik saygısını alışı edilmesine neden olur. Çocuğa değersiz olduğunun açıkça söylenmesi ya da küçük düşürücü lakaplar takılması örneklerdendir(Oral ve İnanıcı,2004).

Çocuğu yaramazlığından dolayı, yanılığından ve söz dinlememesinden dolayı kınamak, eleştirmek en sık başvurulan eğitim yöntemidir. Burada önemli olan eleştirinin ölçüsüdür. Kimi anne babalar dayak atmazlar ya da dayaktan kaçınırlar ancak çocuklarına söyledikleri sözlerde dayağın etkisi kadar bir etki yaratabilir. Çocukları sürekli eleştirip, onları yargılama, suçlama ile çocuk yetiştirmeye, bazı psikologlar "zehirli terbiye" adını vermişlerdir. "Sersem, ahmak, sen ne bilirsin ki, manyak" nitelikleri sık sık duyulur ve aşağılayıcı lakaplar takılır. Zehirli terbiye, çocuğun kendine olan saygısını yok eder, iç dünyasını zehirler, kendine güvensiz, başkalarını memnun etmek için yaşayan insanlar ortaya çıkar

(Cüceloğlu,2002;Köknel,1997).

### Yıldıırma (Şiddet ve korkuya davalı iletişim)

Yıldıırma ebeveynin sözel veya fiziksel saldırılar ile çocuğu korkutması, tehdit etmesi, gözdağı vererek korku dolu bir ortamda yaşamasına neden olmasıdır(Polat,2001).

Şiddet kullanmakla kokutma da, bakıcı, çocuğun sevdiği kişileri ve objeleri tehlikeli durumlara sokmaktadır. Korkutma;

1. Bir çocuğun karmaşık koşullara ve sonucu tahmin edilmeyen durumlara sokulması,
2. Çocuğun tehlikeli bir yere bırakılması, çocuğun sevdiği kişi ve objelere tehdit uygulama,
3. Bakım sağlayanın çocuktan katı ve gerçek dışı beklentilere sahip olması,
4. Bu beklentiler karşılanmazsa çocuğa zarar verme, onu tehlikeye sokma konusunda tehditlerde bulunulması davranışlarını kapsar (Hart, Brassard ve Karlson ,1996).

Özellikle eğitim düzeyi düşük aileler de, anne ve baba otoritelerini korumak için korumak için çocuğu aşağılayan , kınayan, küçülten iletilerle çocuğa karşı saldırgan mimik ve jestler yapar, sözcükler kullanır. Anne babaların cezalandırma sırasında "artık seni sevmiyorum", "senin bu evde yerin yok", "çık git" gibi korku ve ürkme yaratacak sözcükler kullanmamaları ve ilgi ve sevgilerini cezalandırma aracı yapmamaları gerekmektedir(Köknel, 1997).

### Suçta yöneltme

Suçta çocuğun antisosyal davranışlara yöneltilmesi, buna özendirilmesi çocuğa toplumsal açıdan kötü örnek olunması, kötü örnekler gösterilerek o yola yöneltilmesidir(Polat,2001).

Suça yönelme çocuğa bakım sağlayanın çocuğun uygunsuz davranışlar(benlik yıkıcı, antisosyal, suça yönelik, sapmış davranışlar vb.) geliştirmesine neden olan eylemleri içermektedir(Hart, Brassard ve Karlson,1996).

Çocuğun toplum kurallarına karşı davranışlarına göz yumulması veya bu davranışlarını pekiştirilmesi, suça yönelmesine zemin hazırlanması, çocuğun bu tür davranışlarının engellenmemesi ve çocuğa iyi kötü kavramlarının öğretilmemesi çocuğun suça yöneltilmesi kapsamında ele alınmalıdır (Bayraktar, 1990).

Çocuğun suça yönelmesinde bazı davranışları görerek öğrenmesi de önemli bir faktördür. Ebeveynin televizyonda yayınlanan şiddet filmlerini çocuğun izlemesine izin verilmesi onun suça yönelmesini teşvik edebilir. Ülkemizdeki gazeteler incelendiğinde çocukların televizyonda seyrettikleri filmdeki sahneyi tekrarlarken ciddi yaralar aldıkları ve hatta bazılarının öldüğü görülmektedir. Bu nedenledir ki ana-babalar çocuklarının bu tür şiddet filmlerini seyretmeleri konusundaki tavırlarını dengeli ve tutarlı olarak sürdürmelidirler. Aksi durumlarda çocuk şiddet ve suça yönelme riski altında olacaktır(Kars,1996).

#### Kendi çıkarına kullanma

Ebeveynin kendi çıkarları için çocuğu kullanmasıdır. Bu tip olaylar özellikle sorunlu evliliklerde çocuğun, evlilik güvencesi olarak kullanılması şeklinde görülebilir (Polat.2001).

Ebeveynler çocuklarına istedikleri şeyi yaptırmak için pazarlık yapabilmektedirler. Aynı zamanda tartışma ve kavgalarda kendilerine taraf olmalarını isteyebilirler. Bu durumda çocuk zorunlu olarak ya tercih yapmak ya da arada kararsız kalacaktır. Ebeveynin çocuklarını kendi çıkarına kullanmaları, onlardan yararlanmaları duygusal istismarın kendi çıkarına kullanma kategorisini oluşturmaktadır(Kars,1996).

### Yetişkin rolü verme

Çocuktan üstesinden gelemeyeceği isteklerde bulunulması, kapasitesinin üzerinde başarılar beklenmesi, yaşına uygun olmayan sorumluluklar verilmesi ve bu yönde beklentilerin olması "vaktinde önce yetişkin rolü verme" davranışı olarak tanımlanabilir (Bayraktar, 1990).

Yetişkin çocuğa, çabuk büyümesi, çok erken şekilde başarıyı elde etmesi, fiziksel/motor becerilerde ve sosyal ilişkilerde iyi olması için devamlı baskı kurar. Çocuğun hiçbir zaman yeter derecede iyi olma şansı yoktur (Hammamman ve Bernet, 2000). Bu yaklaşım çocuğa hiçbir zaman yeterince iyi olmadığı hissini yaşatır. Örnek olarak, çocuğun yaşından beklenen davranışlarını eleştirmek ve yetersizliği konusunda cezalandırmak, kendisine göre daha ileri olan çocuklarla karşılaştırmak, onu bir yarış ortamına itip, "beceriksiz ve yetersiz" olarak tanımlamak gibi (Oral ve Inanıcı,2004).

### Duygusal İstismarın Nedenleri

Duygusal istismarın anne ve babadan kaynaklanan nedenlerini belirleyebilmek için duygusal istismara uğramış çocukların anne ve babalarına ait özelliklere bakmamız gerekmektedir. Bilir ve arkadaşları(1999), duygusal ve fiziksel istismara uğrayan çocukların anne babasına ait özellikleri tanımlamışlardır. Bu özellikler;

1. Anne babaların, özellikle annelerin yaşı çok gençtir. Yapılan çalışmalara göre, çok genç yaştaki annelerin çocuklarında istismar durumu daha yüksek oranda görülmektedir.
2. Anne babaların kendi geçmişlerinde istismar ve reddedilme deneyimleri vardır ve ya istismar edilen bir kardeşe tanık olmuşlardır.
3. Özgün kişilik bozuklukları vardır.
4. Öz saygıları düşüktür, yetersizlik ve değersizlik duygularına sahiptirler: Kendilerini değersiz ve sevilmeyen kişiler olarak görürler. Çocuk sahibi olmalarının nedeni kendilerini sevecek birinin olma isteği olabilir.
5. Bunun sonucu olarak, çocuktan gerçek dışı beklentileri vardır. Bu beklentiler

çocuğun gelişimi, davranışları ve duygusal tepkileri konusunda olabilir. Çocuk, ana babaların isteklerine cevap vermeyi başaramadığında, ana babalarda engellenme ve hayal kırıklığı başlar. Çocukların fiziksel gereksinimlerini dahi karşılayamaz, hatta tamamıyla ihmal ederler ya da çocuğu istedikleri gibi davranmaya zorlamak için fiziksel ceza bile uygulayabilirler.

6. Anne mental yönden donuk olabilir ya da nörotik özelliklere sahip olabilir. Annelikleri zayıftır.
7. Baba saldırgan olabilir ve suç kaydı vardır.
8. Ev düzeni normal ya da düzensiz, kirli ve bakımsızdır veya obsesif bir şekilde temiz ve düzenlidir.
9. Evlilikle ilgili ciddi problemler olabilir.

Ayrıca işsizlik, borçlar, ailenin kalabalık olması, içki, anne baba arasındaki yoğun tartışmalar, çocuğun istismarına yol açan etmenlerdir. Çeşitli araştırmalar göre istismara maruz kalan çocuk oranının işsiz ve ekonomik durumu elverişsiz olan ailelerde daha yüksek olduğu bilinmektedir(Bilir, Dönmez ve Güneysu,1999)

Amerika'da çocuk istismarının var olduğu aileleri gözlemleyerek yapılan araştırma sonuçlarında, çocuklarını istismar eden anne babaların bazı özellikleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar;

1. Çocuklarını istismar ve ihmal eden annelerin, çocukları ile olan etkileşiminin etmeyen annelere oranlara daha yönlendirici ve olumsuz olduğunu göstermiştir.
2. Çocuklarını istismar eden ana babalar, istismar etmeyenlere oranla, çocuklarını daha fazla göz ardı etmekte, cezalandırmakta ve onlara daha fazla müdahale etmektedirler.
3. Çocuklarını istismar eden anne babaların, evde çocuklarıyla daha az oyun oynadıklarını ve çocukları ile aralarındaki etkileşimin daha az uygunluk gösterdiğini ortaya koymaktadır.
4. Çocuklarını istismar eden annelerle çocukları arasında, istismar etmeyen annelerle çocukları arasındakine oranla daha az etkileşim ve sevecen

davranış olduğunu ortaya koymuştur (Browne, Cohen, Johnson ve Smailes,1999).

Çocuklarını istismar eden anne ve babaların yalnızlık çeken, bunalım içinde, yaşamlarında mutlu olmayan, oturdukları çevreyi beğenmeyen, duygusal yönden kendilerine destek olacak, ara sıra çocuklarına bakacak kimseleri olmayan anne babalar olduğu görülmektedir. Sosyal yönden izole yaşamakta, çevreleri ile ilişkileri sınırlı, toplumdaki iletişim kaynaklarından yararlanılmayan bu tipler aileler kızgınlıklarını ve streslerini güçlerinin yettiği kadar çocuklarını döverek rahatlama yolunu seçmekte olan anne babalar olduğu görülmektedir(Kavaklı ve ark.,1995).

Çeşitli araştırma bulgularına göre istismar edilmiş çocuk oranının işsiz ve ekonomik durumu elverişsiz olan ailelerde daha yüksek olduğu bilinmektedir. Nedenin de işsiz ya da ekonomik yetersizlik olan ebeveynlerin, streslerini, çocuklarını istismar edecek kadar onlara yansıtmış olmalarından kaynaklandığı belirtilmektedir(Bilir ve ark., 1999).

Anne babanın istismar eden bir anne baba olmasında istismar döngüsünün yani istismar edilmiş ebeveynin istismar eden ebeveyn durumuna gelmesi önemli yer tutmaktadır. Jhonson (1990) duygusal istismarın diğer nedenlerini şöyle sıralamaktadır;

Doğumdan hemen sonra anne ile çocuk arasında sıcak bir bağın kurulamamış olması (Bonding)

Uzmanlar bebeklik döneminde yaşanan bu sürecin çok önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Erken doğumun (kuvözde bakım gerektirdiğinden) doğumdan sonraki ilk günlerde anne-çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Annenin doğum sonrasında depresyona girmesi, çocuğun özel bir bakım gerektirmesi, istenmeyen bir çocuk olması, istenmeyen bir cinsiyetle doğması, medya tarafından ebeveynin kafasında oluşturulan idealleşmiş çocuğa uymaması gibi birçok neden doğumdan sonra anne ve çocuk arasındaki sıcak bağı olumsuz yönde etkileyebilir.

## Bozuk(Olumsuz) iletişim

İletişim konusunda da doğumdan hemen sonra anne ve çocuk arasında kurulan sıcak bağın oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Anne ve çocuk bu sıcak ilişki seviyesinde konuşma olmadan birbirleriyle mesaj ve duygu alışverişinde bulunabilirler. Çocuklarıyla iyi iletişim kuramayan ebeveynlerin onların ilgi, ihtiyaç, duygu ve isteklerine karşı genellikle kayıtsız ihmalkar davrandıkları görülmektedir.

## Olgunlaşmama

Yeterince olgunlaşmamış ebeveynlerin bir çocuğun bakımından sorumlu olduklarında, onun yoğun ihtiyaçlarıyla karşılaştıklarında çocuklarını duygusal olarak istismar edebilecekleri düşünülmektedir. Ancak uzmanlar olgunluğun tek ölçütünün yaş olmadığını, genç yaşta olgunluğa erişmiş ebeveynler olabileceği gibi daha yaşlı olduğu halde olgunlaşmamış güçsüz ebeveynlerin de olabileceği belirtilmektedir.

## Geniş aileler

Bazı görüşler büyük ailelerin ihmal ya da duygusal istismara neden olan ortamlar yarattıklarını ya da bu ortamların oluşmasını kolaylaştırdıklarını savunmaktadır. Geniş aileler ekonomik streslerden daha çok etkilenebileceği gibi bu tür ailelerde bireyler arası iletişim kurmanın da sorun olabileceği düşünülebilir. Tüm bunlara rağmen geniş aile oldukları halde çok mutlu yaşayan insanlarda mevcuttur. Uzmanlar ailenin ekonomik sorunu yoksa iyi bir evde yaşıyorsa, sağlam bir ebeveyn çocuk ilişkisi varsa büyük bir ailede yaşamının çocuklar için bir sorun olmayabileceğini ifade etmektedirler.

## Psikolojik problemler

Depresif bireylerin ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli motivasyondan yoksun oldukları belirtilmektedir. Depresif bireylerin çocuklarına

fiziksel ve duygusal açıdan daha az dikkat edecekleri düşünülebilir. Psikotik bireyler zaman zaman gerçeklik duygularını yitirdiklerinden bu durumun çocuğun bakımından sorun yaratabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca zihinsel özürün de çocuğun duygusal olarak istismar edilmesine neden olabileceği belirtilmektedir.

Veltkamp ve Miller(1994) istismarın görüldüğü ailelerde ebeveynlerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır.

1. Bir ebeveyn dışarıdaki aktiviteler de o kadar çok yer alır ki, aile içindeki anlamlı bir yer alma söz konusu değildir.
2. Diğer ebeveyn, karı ya da koca, duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocukla aşırı şekilde ilgilenir. Ona, evlilik ilişkisinde olmayan destek ve bakımı aramaya çalışır.
3. Evlilik ilişkisinde ebeveynler arasındaki samimiyette bir eksiklik vardır.
4. İstismar eden ve istismar etmeyen ebeveynin her ikisinde de kendine saygı düşüktür.
5. Evlilikte anlaşmazlık öyküsü vardır.
6. Ebeveynler biri veya ikisi de çocuk gibi istismar edilmiştir.
7. Ebeveynler çocukların bakımından vazgeçilebilirler.
8. Erken yaşta sorumluluk alan ebeveyn, çocuklarından erken yaşta sorumluluk almalarını ister.
9. Ebeveynler alkol veya ilaç kullanabilirler.
10. Ebeveynlerin çocuklarından beklentileri geçekçi olmayabilir.
11. Ebeveynler krizle başa çıkmada veya kendi duygularını ve çatışmalarını ele almada (çözmede) olgunlaşmamışlık gösterebilirler.
12. Ebeveynler çocuğun tıbbi bakıma, beslenme ve desteğe ya da duygulara yönelik ihtiyaçları konusunda ilgisiz görünebilirler.
13. Çocuklarıyla ilgilenmez bir görünüşleri vardır.
14. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda bilgisi eksiktir.
15. Ebeveynler suça ve ya çocuğun yaşına uygun olmayan disiplin yöntemleri kullanmayı alışkanlık haline getirmiştir.

Howes (2000), ailede istismara uğramanın çocuk üzerindeki etkisini



araştırmıştır. Araştırmada istismar edilen çocukların, olumsuz duygularını yönetmekte güçlükleri olduğunu belirtmiş ve çocuğa kötü davranan ailelerin çatışma çözmede, sözel yaklaşımları daha az kullandıkları ve disiplin yönteminde daha az becerikli oldukları belirtmiştir.

Çocuklarını istismar eden anne babalarının aralarındaki en önemli ortak nokta, hemen hemen hepsinin kendileri çocukken istismara maruz kalmasıdır. Çocukken ana-babaları tarafından istismar edilen bireyler, bir diğer kimseyle sevgiyle bağlanma ve bu sevgi temelinde bir ilişki oluşturma yeteneğini geliştirememişlerdir. Ayrıca, sosyal öğrenme kuramcılarının da söylediği gibi, bu anne babalar çocuklarına iyi davranma modelinden mahrumdurlar. Bildikleri yegane davranış modeli istismar edici davranışlarla örülüdür. Engellenme ve stres hallerinde kullanabilecekleri yegane modeli dayak atma, saldırma veya çocukları kendi başlarına bırakarak onları tamamiyle ihmal etme modelidir. Çünkü anne babalarından bunu görmüşlerdir.

Anne babalar bütün çocuklarını istismar etmezler. Aile içindeki belirli çocuklar istismara maruz kalırlar. Yapılan araştırmalar istismar edilen çocukların belirli özelliklere sahip olduklarını göstermiştir. Bu özelliklerin başında, kendisiyle konuşulduğunda çocuğun çoğu kez cevap vermemesi ve kendisine söylenenlere pek dikkat etmemesi yer alır. Yavaş öğrenen ve kendisine öğretilen şeylere ilgi gösteremeyen çocuk daha fazla istismara maruz kalır(Cüceloğlu,2002).

Anne babası tarafından istismar edilen çocukların bakımlarında daha çok ilgi isteyen özürülü ve hasta çocuklar, doğum ağırlığı düşük ve erken doğan çocuklar, aşırı içe kapalı veya saldırgan çocuklar, okul başarısızlığı ve devamsızlığı olan çocuklar, sokak çocukları, sokakta çalışan çocuklar olduğu görülmüştür (Sandalcı, 1995).

### Duygusal İstismarın Sonuçları

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda birçok duygusal, davranışsal, gelişimsel ve sosyal bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Bu tür istismar uzun dönem psikolojik işlevsellik üzerinde diğer istismar türlerinden daha fazla etkiye sahiptir.

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda dışavurum ve içe atılım sorunları, sosyal ilişkilerde bozukluk, kendine güvende azalma, intihar davranışı, çocukluk çağı mastürbasyonu ve birçok başka psikiyatrik bozukluk görülebilmektedir. Bu tür istismar kişilik bozuklukları içinde risk etmenidir(Taner ve Gökler,2004).

Sürekli duygusal istismara maruz kalan çocuk ve ergenler düş kırıklığına uğrar ve bu muameleye karşı genellikle iki tip tepki gösterir. Birinci tip tepkide çaresizlik içinde ağlamamak, kişilik bölünmesine uğramamak için bu davranışları içselleştirebilir, aileye bağımlı olma duygusunu reddedebilir ve savunucu bir tutum içerisine girebilir. İstismara uğrayan çocuğun depresyona geçişi bu savunucu tutum, ailenin küçültücü saldırıları ile büyük bir kayıp duygusuyla gerçekleşebilir.

İkinci tip tekide ise çocuk ya da ergen bunu yapan aileye bağımlılık gösterebilir, onlarla özdeşleşip desteklerine ihtiyaç duyarken, öfke ve bağımlılığın bir arada bulunduğu bir ikilem yaşayabilir. Duygusal istismara uğrayan gençler çevreyle ve toplumla bütünleşmede sorun yaşayabilirler. Endişeye karşı toleransları düşük olduğu için tepkisel ve kışkırtıcı davranışlara yönelebilirler(Mc Carthy,1990).

Duygusal istismara maruz kalan ergenler kendilerini yetersiz, değersiz, bir yere ait olmayan ve seilmeyen kişiler olarak görüp kötü muameleyi haksız bulurlar. Ancak çocukluklarından beri bu muameleyi görenler ise bunu hak ettiklerini düşünebilirler(Garbarino,Guttman ve Deely,1986).

Duygusal istismara uğrayan çocuklarda olumsuz davranışlar görülmektedir. Bu sonuçlar, gelişim gerilikleri, öğrenme bozuklukları, ilişki kurma problemleri, saldırganca davranışlar ve depresyon şeklinde sıralanabilir. Tüm bu zararlara rağmen istismardan kurtulanlar ise, yaşamlarının sonraki bölümünde düşük akademik başarı, uyuşturucu kullanımı, ergen hamilelikleri ve suça yönelik davranışlar gösterebilmektedir (Sarvory,2003).

Ailelerinde şiddetle karşılaşan çocuklar olumsuz sonuçların kendi kontrolleri

dışında geliştiğine inanmaktadırlar. Bireysel olarak hiçbir güçlerinin olmayacağını düşünmektedirler. Kendilerine güvenleri düşük, saygıları ise azdır, girişimde bulunmaktan çekinirler, okul başarıları düşüktür. Okulda öğretmenler ve sınıf arkadaşlarıyla sorunlar, okuldan kaçış gibi eğitimle ilgili sorunlar, altını ıslatma gibi ruhsal ağırlıklı sorunlar yaşamaktadırlar. Yapılan araştırmalar ilaç bağımlılarının, suçluların ve intihar gelişimde bulunmuş olanların büyük kısmında özgeçmişlerinde, çocukluklarında ebeveynleri tarafından şiddete maruz kaldıkları ortaya koymaktadır(Arıkan, 1988).

Çocuk ve gençlerin kendilerine en yakın aile bireylerinden gelen bu olumsuz tutumlar karşısına onlara yönelik ve kızgınlık duyguları beslemesi ve pasif saldırganlık geliştirmesi gösterecekleri olası tepkilerdendir. Ergenin vücut organlarının herhangi birinin veya bir kaçının yapısı ve işleyişi ile cinsel organlarının işlevi ile ilgili olarak yakışık almayan kötü ve çirkin benzetmeler yapma, ergenin kendi bedeni, vücut organlarının ve cinsel organlarının yapı ve işlevini olumlu algılama konusunda zorluklar yaratır ve olumlu benlik algısı geliştirmesini engeller. Bu tür davranışlarla karşılaşan gençlerin duyguları zedelenir(Kulaksızoğlu,2005).

Çocukların duygusal istismara tepkileri çocuğun gelişimsel düzeyine, aile veya toplum yapısına bağlı farklılık göstermektedir. Aynı ebeveyn tutumunun farklı gelişim evrelerindeki çocuklar üzerinde farklı etkisi olmaktadır. Örneğin bebekleri reddetme, beslenme, tutarsız, ilgisiz davranışlar neticesinde, bebeklerde ağlama, tedirginlik, ana-babayı istememe, insanlarla uygunsuz, düzensiz ilişkiye, kilo almada problem, sağlığın bozulması, fiziksel büyümede yavaşlama, konuşma gelişiminde gerilemeye neden olmaktadır. Organik bir neden olmadığı halde, tüm gelişimsel ve hayati fonksiyonlarda yavaşlama veya durma, bir başka deyişle "büyüme sedromuna" neden olmaktadır. Bu erken gelişimsel dönemde çok fazla zararlı olabilir.Ancak bu etki sosyal desteği ailesinin dışında arayan ergenler üzerinde çok az etkili olur (Gabbarrinpve ...art, 1986).

Ronald P. Rohner (1984) tarafından anne baba kabul red kuramı çerçevesinde 101 farklı kültürden elde edilen verilerle gerçekleştirdiği araştırmasında reddedilmiş

çocukların ve çocukluklarında reddedilmiş olduklarını anımsayan yetişkinler üzerinde yaptığı araştırmada kişilik işlevleri üzerinde önemli etkileri olduğunu belirlemiştir. Reddedilmiş çocukların ve çocukluklarında reddedildiklerini anımsayan yetişkinlerin , kabul görmüş olanlara oranla daha saldırgan, düşmanca duygularıyla başa çıkamayan, bağımlı, duygusal olarak dengesiz ve olumsuz öz değerlendirme yapan kişiler olduklarını belirlemiştir.

Yetişkinlerin duygusal istismar yaratan davranışlar karşısında ergenlerin kendilerini olumsuz olarak algılama, bağımlı bir kişilik geliştirme, huzursuz, gergin kaygılı olma, aileden uzaklaşma, uyumsuzca ve saldırganca tepkiler gösterme, içe dönme, değersizlik duygularını geliştirme gibi belirtiler oluşturdukları gözlenmektedir.

Anne baba kendi beklentisine uygun davranmayan ergenlere karşı bir yaptırım aracı olarak "ilgi ve sevgiden yoksun bırakma", "soğuk davranma" veya "yoğun biçimde eleştirme" gibi gencin duygularını rencide edici biçimde davranması karşısında ergenler anne-babalarının taleplerine rıza göstererek beklentilerine uyan ve bağımlı bir kişilik oluşturabilirler(Kulaksızoğlu,2005).

Anne babanın ergen üzerinde baskı kurması, ergende yüksek düzeyde öfke ve kızgınlığa yol açarken, sevgiyi geri çekmek gibi duygusal cezalar kaygı düzeyinin yükselmesine yol açmaktadır.Bağırarak, küfür ederek ve aşağılayarak ergeni olumsuz şekilde cezalandırma, ergenin karşı gelme, dürtüsellik, antisosyal davranışlar, öfke ve kızgınlık duygularını artıracığı belirtilmektedir(Şener ve Karacan, 1999).

Duygusal istismarın izleri yaşam boyunca kendini gösterebilmektedir. Anne-babası tarafından sürekli eleştirilen, aşağılanan, sevgi ve ilgi ihtiyacı yeterince karşılanmayan çocuklarda, pasif kişilik özelliklerine sahip, kendine güveni olmayan ve anti-sosyal davranışlara rastlama sıklığı çok yüksektir. Tanımlanan durumların yanında duygusal istismar, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu çocuklarda normal zihinsel kapasite olmasına rağmen, Öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlar görülmektedir. Dolayısıyla

duygusal istismar çocuğun hem kişiliğini hem de başarısını olumsuz yönde etkilemektedir(Oral ve İnanıcı,2004).

### Duygusal İstismar İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Rohner (1984), ana-baba kabul-red kuramı çerçevesinde hem ABD'de Amerikalı ve azınlık çocuklarıyla hem de farklı ülkelerde birçok araştırma gerçekleştirmiştir. Bir ileriki aşamada Rohner 101 farklı kültürden elde ettiği verilerle gerçekleştirdiği tüm-ekinsel araştırmasında, reddedilmiş çocukların ve çocukluklarında reddedildiklerini anımsayan yetişkinlerin, kabul görüş olanlara daha saldırgan, düşmanca duygularıyla başa çıkamayan, bağımlı, duygusal olarak dengesiz ve olumsuz değerlendirme yapan kişiler oldukları belirlemiştir.

Kozcu (1987) duygusal istismar ve anne kabul-red davranışlarıyla gençlerde genel ruh sağlığı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir.Araştırma sonucunda ebeveynleri tarafından yüksek düzeyde duygusal istismara maruz kaldığını algılayan gençlerin ruh sağlığında sorunlar olduğu görülmüştür. Anneleri tarafından reddedildiklerini hatırlayan gençlerin ruhsal sorunlarının anneleri tarafından kabul edildiklerini algılayanlara oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Anneleri tarafından reddedildiklerini algılayan gençlerin kendilerini aynı zamanda yüksek düzeyde duygusal istismara maruz kalmış olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca ailelerini ilgisiz olarak nitelendiren gençlerin ruh sağlıklarının diğerlerine nazaran oldukça bozuk olması ve en yüksek düzeyde duygusal istismar algılamaları, yüksek düzeyde duygusal istismar algılayan gençlerin gelir düzeylerinin diğerlerinden daha düşük düzeyde algılamaları da araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasındadır.

\_\_\_\_\_Eiiman\_ye\_\_Alantar<sup>f</sup>m\_\_(1988)\_\_ psikolojik ezim tanımını oluşturmak için uzmanlardan aldıkları yanıtlarda, Türkiye'de çocuk ve gençlerin ev, okul ortamında istismara yol açıcı şu davranışlarda karşılaştık vurgulanmıştır; çok sıkı ve katı otorite, dayak, aşırı koruculuk, sosyal ilişkileri geliştirmede kısıtlama, aşırı eleştiri, yaşa uygun yükümlülükler vermeme, aşırı ilgi, aşırı ilgisizlik.

Alantar'ın(1989) ergenler tarafından algılanan duygusal örselenmeyi değerlendirecek ölçek geliştirmek amacıyla ergenlerle yaptıkları araştırmada da bu tür davranışları algılayan gençlerin diğer gençlere kıyasla algıladıkları duygusal istismarın daha fazla, aynı zamanda depresyonda oldukları, sürekli kaygılarının daha yoğun olduğu, benlik kavramlarının düşük, kişilerarası ilişkilerinin yaşdaşlarına göre yetersiz, duygusal dengelerinin zayıf olduğu ve aynı zamanda bu gençlerin anneleri tarafından reddedildikleri duygusuna sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Kozcu (1990), psikolojik istismar ve genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi yaşları 17 ile 20 arasında değişen 127 üniversite öğrencisinde araştırmıştır. Araştırmada sonuçları, algılanan duygusal istismar düzeyi ile genle psikolojik sağlamlık arasında negatif bir ilişkiyi göstermiştir.

Erdem (1990), çocuğun annesi ile olan ilişkisini nasıl algıladığını ölçen Aile Kabul Reddetme Ölçeği Türkçe formunun, geçerlilik çalışmasını yaparken istismara yönelik bulgular da elde etmiştir. Liselerden 344 öğrenci örneklemini oluşturmuştur. Aile Kabul Reddetme Ölçeğinde yüksek puan alan öğrencilerin sürekli kaygı, öğrenilmiş çaresizlik, annenin ev kadınlığını reddetmesi, aile içi çatışma boyutları ve sıkı baskı ve disiplin alt boyutlarından da anlamlı bir şekilde yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Ayrıca Aile Kabul reddetme Ölçeğinden yüksek puan alan deneklerin benlik kavramlarının düşük ve anne baba tutumlarını demokratik olarak değerlendirmeden uzak olduğu görülmüştür. Bu öğrencilerin akademik başarısının düşük olması araştırma sonucunsa elde edilen bulgulardandır.

Batlaş ve Batlaş (1991), kolej ve anadolu liselerine giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin duygusal istismarını sınavlara hazırlanan 145 öğrencide araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin %33'ü ve babaların %27'si çocuklarına fiziksel ceza uygulamaktadırlar. Anne ve babaların ev içinde verdikleri cezalar odaya kapatma, oynamaya, televizyon ve video seyretmeye ve çocuğun arkadaşlarının eve gelmesine izin vermemektir. Ayrıca çocuk iyi çalışmaya kadar onunla konuşmamak da bir diğer ev içi cezadır. Anne babaların çocuklarına ev dışında uyguladıkları

cezalar da, çocuğun eğlence merkezlerine, parka, arkadaş davetlerine, sinema ve tiyatroya gitmesine izin verilmemesidir.

Yvonne ve arkadaşları (1991), duygusal istismar kapsamında ele alınan sözel/simgesel saldırının çocukların psikososyal gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma 3346 aileyi kapsayan bir örneklem grubu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda 18 yaşın altında evde yaşayan çocukların %63'ünün bir yıl içinde küfür ve aşağılama şeklindeki sözel saldırılarla bir ya da çok defa karşılaştıkları saptanmıştır. Bu çocuklarda, saldırganlık eğilimleri, suçluluk duyguları ve kişiler arası ilişkilerinde bozukluklar olduğu görülmüştür. Hem sözel saldırı hem de fiziksel istismara bir arada maruz kalan çocuklarda yukarıda sözü edilen sorunların daha yoğun yaşandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte psiko-sosyal sonuçlar açısından sözel saldırının fiziksel istismara oranla daha etkili olduğu saptanmıştır. Erkek çocukların kızlara oranla, 6 yaşın üstündekilerin ise 6 yaşın adlındakilere oranla daha çok sözel saldırıya uğradıkları görülmüştür.

Bilir, Dönmez, Arı ve Güneysu (1991), duygusal istismarın yaş ve cinsiyet değişkenleriyle ilişkisini inceleyen araştırmada sekiz ilde 4-12 yaşlarında toplam 16.100 çocukla ilgili tarama niteliğindeki çalışmada yaş büyüdükçe örselenmenin azaldığı ortaya çıkmıştır. Örselenmenin kız çocuklarında daha fazla olduğu, 20 ve daha küçük yaştaki ana ve babaların çocuklarında örselenme oranının daha büyük yaştaki ana ve babaların çocuklarına göre önemli derecede daha yüksek olduğu, ana ve babanın eğitim düzeyleri arttıkça örselenmenin azaldığı ve kalabalık ailelerde çocukların örselenme durumunun arttığı araştırmanın diğer sonuçlarıdır (Bilir ve ark., 1999).

İsmen (1993) ergenlerde algılanan duygusal istismarın liseli ergenlerin kendini kabul seviyesine etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde liselerde okuyan 392 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda ergenlerin algıladıkları duygusal istismar seviyesinin azalmasıyla kendini kabul değerini belirlemede alt boyutları oluşturan kendi cinsiyetini kabullenme boyutunun dışında

diğer tüm boyutlarda anlamlı bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Algılanan duygusal istismar ve sağlıklı toplam kendini kabul yönünden kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüş ve algılanan duygusal istismarın yaşa bağlı olarak değişmediği tespit edilmiştir.

Taşdelen'in (1995), annelerden algılanan duygusal istismarın ergenlerin öz kavramı, duygusal ve davranışsal sorunları ve okul başarısı üzerindeki etkisini 14 yaşında 234 öğrencide araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre yüksek düzeyde duygusal istismar algılayan geçlerin öz kavramlarının daha düşük, sürekli kaygılarının daha yüksek, duygusal ve davranışsal sorunlarının daha fazla olduğu görülmüştür. duygusal istismarın ders ortamları üzerindeki olumsuz etkisi ise sadece ileri derecede istismar durumlarında gözlenmiştir.

Çeşmeci (1995) Anne/baba genç ilişkileri envanterinin ve beş alt ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Sonuçlar ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini desteklemiştir. Ancak algılanan psikolojik istismarın çok boyutluluğu doğrulanamamıştır. Araştırmada depresyon ve psikolojik istismar arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Kızların annelerinden daha fazla duygusal istismar algıladıkları babadan algılanan duygusal istismar bakımından kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark görülmemiş ve düşük sosyo-ekonomik seviyedeki ergenlerin hem anne hem babalarından daha fazla duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur.

Savi (1999) tarafından yapılan diğer bir araştırmada 'ergenlerde duygusal istismar ile benlik algısı ve genel kaygı düzeyi arasındaki ilişki' incelenmiştir. 15 ve 16 yaş grubundaki 166 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Araştırma sonucunda ergenlerin duygusal istismar düzeyleri yükseldikçe benlik algılarının azaldığı görülmüştür. Ergenlerin duygusal istismar düzeyleri ile genel kaygı düzeyleri arasında da doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyleri yükseldikçe genel kaygı düzeylerinin de yükseldiği görülmüştür.

Karaca (2001) duygusal istismara uğramış ergenlerin bazı kişilik özelliklerinin incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 126 ergen oluşturmuştur. Araştırma



sonucunda, ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları duygusal istismar düzeyine göre, kendini suçlama puanları arasında; ayrıca annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin anneden algıladıkları duygusal istismar puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Uzun (2002) tarafından ergenlerde algılanan duygusal istismar ile kendilik imgesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin kendilik imgelerinin algıladıkları duygusal istismar seviyesine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Ergenlerin algıladıkları duygusal istismar seviyesi azaldıkça olumlu kendilik imgesinde anlamlı bir artış olduğu görülmüştür.

Siyez (2003) duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırıldığı araştırmıştır. Örneklem grubunu 15 ile 17 arasında değişen toplam 358 öğrenci oluşturmuştur. Algılanan duygusal istismar puanlarının yükselmesiyle benlik algısına ilişkin puanların düştüğü, depresyon ve kaygı alt ölçeklerine ilişkin puanların yükseldiği belirlenmiştir.

Kırımsoy (2003) suç işlemiş ve suç işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Örneklem suç işlemiş 279 ve suç işlememiş 524, toplam 803 ergenden oluşmuştur. Araştırma sonucunda; Suç işlemiş ergenlerde ana-babadan algıladıkları duygusal istismar, suç işlememiş ergenlere daha yüksektir. Araştırmada ergenlerin ana-babalarından, öğretmenlerinden ve infaz koruma memurlarından algıladıkları duygusal istismar artıkça, benlik saygısının düştüğü bulunmuştur.

## ÇOCUK İSTİSMARININ ÖNLENMESİ

Çocuk istismarının önlenmesinde geleneksel olarak önleme üçüncül, ikincil ve birincil olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Üçüncül önleme istismar edilmiş çocuğun yeniden istismar edilmesini

önlenmesidir. Bu istismar ortaya çıktıktan sonraki tüm hizmetleri kapsar. Üçüncül koruma, uzmanların ve toplum üyelerinin çocuk istismarı olaylarını erken belirleyebilmeleri için çalışılmasını da içerir. Uzmanları ve kamuoyunu çocuk istismarını belirtilerine duyarlı kılmayı amaçlayan kampanyalar bu tür önleme programı olarak düşünülmelidir.

İkincil önleme yüksek risk gruplarının belirlenmesidir. İkincil korumanın amaçları yüksek risk gruplarının belirlenmesi, bu kişilerin var olan hizmetleri kullanmalarını sağlanması konusunda stratejiler ve gerekiyorsa söz konusu ailelere ek hizmetlerin sunulması olarak özetlenebilir.

Birincil önlemenin amacı, tüm çocukların gelişimlerinin iyi bir biçimde sürdürebileceği ortamı sağlamaktır. Tüm çocukların ve ailelerin içinde buldukları koşulları iyileştirebilmemizin yolu, sosyal reformlardır. Bir toplum yaşam düzeyini yükseltici her şeyin, aileler ve çocuklar üzerinde olumlu etkileri olacaktır(Lynch,1999).

Çocuk istismarını önlemek için denenmiş ve denemekte olan veya uluslararası düzeyde geniş çapta uygulanmış olan birçok yaklaşım, kendi geçmişimiz ve günümüzün koşullarına uygun olmadıkları sürece geçerli olmaz. Bu yaklaşımlardan bazıları kriz zamanında anne babanın gerginliğini gidermek üzere doğrudan anne babaya yöneliktir. Bazıları ise önleyici önlemler veya ana-baba rolünü destekleyici hizmet niteliğindedir.

Bu çalışmalar şöyle sıralanabilir(Agathonos -Georgopoulou,1999):

1. 24 saat telefonla yardım hizmeti,
2. Çocuk bakımı ve yetiştirmede danışma,
3. Sağlık ziyareti hizmetleri,
4. Uzman olmayan kişilerin yardımı,
5. Sosyal çalışma,
6. Bireysel psikoterapi,
7. Evlilik terapisi,
8. Grup terapisi,
9. Anonim ana-baba grupları,

10. Ev içi yardım,
11. Çocuklar için kriz uniteleri ve barınaklar,
12. Aile için evde sağlanan terapi ortamı,
13. Çocuklar için terapiye yonelik gunduz bakım,
14. Aile terapisi.

Yukarıda bahsedilen onleme planlarında goruldugu birçok onleme programı bulunmaktadır. Bunların içinden tablo-1 verilen program en kapsamlı olanı olarak gorulmektedir. En iyi onleme programı, içinde bulunan koşula farklı yonlerden mudahale etmektir. Son zamanlarda istismarı engellemedeki en onemli adımın, muhtemel istismar olasılığının daima akılda tutulması olduğuna inanılmaktadır. İstismarı onleme ve mudahalede, toplumsal stratejilerden birisi, istismarı saptama konusunda uzmanlara eğitim verilemesidir (Oral ve İnanıcı,2004).

Tablo 1.  
Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme ve Müdahale Stratejileri (Oral ve İnana, 2004)

BİREYSEL	İLCVCL	TOPLUMSAL	KÜLTÜREL
İstismar eden anne babalara yönelik psikolojik yardım	Evlilik danışmanlığı	Sağlık ve sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi	Çocuğu korumaya yönelik yasal düzenlemelere gidilmesi
Alkol madde kullanımıyla ilgili rehabilitasyon programları	Anne babalık becerilerini geliştirmek üzere eğitim	Çocuk koruma servilerinin geliştirilmesi	Alternatif disiplin yöntemleri geliştirmek
İstismara uğramış çocuğa yönelik tedavi	Ev içi yapılan harcamaları planlamak	İstismarı saptama konusunda uzmanlara eğitim verilmesi	Okullarda fiziksel cezanın yasaklanması
İş bulmada yardım	Ev güvenliğini sağlamaya yönelik yardım	Evlat edinen anne babaların belli sürelerde kontrolü	Kamuoyunu bilinçlendirmek adına kampanyalar yürütmek
Stres başa çıkma yollarını öğretilmesi	Doğum öncesi anne baba eğitimi	Kriz hallerinde aranacak telefon hizmetlerini oluşturmak	İstismarın yaygınlığını araştırmak ve istismarı önlemeye yönelik araştırmalar yapmak
	Sağlık kontrolleri	Toplumsal destek gruplarını yaygınlaştırmak	
		Gereksinimi olan ailelere bakım olanaklarının sunulması	
		Aile planlanması ve çocuk bakım klinikleri geliştirmek	

## ERGENLİK DÖNEMİ

Ergenlik kelimesi batı dillerinde "adolescent" karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bu sözcük yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir; günümüzde, bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişme evresi olarak da tanımlanabilmektedir. Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir(Yavuzer, 2005; Kulaksızoğlu, 2005).

Ergenlik kavramı, tanımı, gruplandırma ve yaş dilimleri içindeki yerinin saptanması açısından değişik toplumlarda ve dönemlerde, değişik yaklaşımlarla ele alınmıştır. UNESCO ergenlik dönemini 15-25 yaş dilimleri arasında görmektedir. Bu dönem ülkemizde, kızlarda ortalama olarak 10-12, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlar (Yavuzer,2005).

Ergenlik dönemi fizyolojik değişikliklerle başlar ve ergenin kendi kimliğini geçekçi biçimde bulmasıyla devam eder. Kendi kimliğini bulması demek, aileden yeteri kadar bağımsızlaşması, kendi kararını verip kendi seçimini yapabilmesi, hayattaki amacını ve yolu benimseyebilmesi ve kendine uygun değer yargılarına sahip olması demektir. Ergenlik dönemi başlıca üç dönem halinde toplanır ve normal koşullarda bir ergenin aşağıdaki değişimleri geçirmesi ve sorunları yaşaması beklenir:

1. Puberte Dönemi (Yaklaşık 12-14 yaşlan)
  - a. İlgili bedene dönüktür, kendine yabancılaşma hissedilir,
  - b. Cinsel çatışma ve korkular canlanır,
  - c. Çelişkili duygular varsa da cinsiyet rollerini daha derinliğine öğrenir,
  - d. Geçici eşcinsellik eğilimleri olabilir.

2. Orta ergenlik dönemi (Yaklaşık 15-17 yaşlan)
  - a. Aileden bağımsızlaşma çabalarında çelişki duygular yaşayabilir,
  - b. Anne baba etkisinde zayıflama, onlara karşı çıkma davranışları görülebilir,
  - c. Aile dışında sevgi kaynakları arar,
  - d. Arkadaşlık grupları önem kazanır, onlarla özdeşleşme, örnek alma çok artar,
  - e. Eleştirisel ve soyut düşünce derinleşir, bilişsel gelişim hızlanır,
  - f. Çalışma zorunluluğunu duyma ve zevk aram arasında kararsızlık, sebatsızlık, düzensizlik görülebilir.
  
3. Ergenliğin son dönemi (yaklaşık 18 ile kişiliğini buluncaya kadar geçen dönem)
  - a. Aileden kopma, bağımsızlaşma yavaş yavaş gerçekleşir, daha az etki altındadır,
  - b. kendi kararlarını verip kendi seçimini yapma konusunda çelişkileri azalır,
  - c. Kendi ilgi ve yeteneklerini daha gerçekçi tanır,
  - d. Kendi yolunu daha gerçekçi biçimde saptamaktadır,
  - e. Hayat boyu sürececek olan meslek, iş ve eş seçiminde daha gerçekçidir,
  - f. Yaşam ve değer yargılarıyla ilgili sorunlarına yanıtlar aramada daha gerçekçidir,
  - g. Cinsel çatışmaları azalır, daha gerçekçidir,
  - h. Kimlik duygusunu geliştirme, kimliğini benimseme ve kimliğinin sentezine ulaşma çabaları sonucunda kendisi kimliğini gerçekçi biçimde bulmuş olmalıdır(Ekşi,1999).

Ergenin yaşadığı bu üç dönemde fiziksel, bilişsel, kişilik ve sosyal olarak değişimler yaşanmaktadır:

### 1. Fiziksel değişmeler: Ergenlik dönemi, insan gelişimindeki en hızlı iki

büyüme evresinden birini oluşturur. Bu dönemdeki bedensel gelişim, bir anlamda duygusal, sosyal ve zihinsel olgunlukların temelini oluşturur. Büyümede sıçrama, boy uzunluğu ve vücut ağırlığındaki hızlı artıştır. Büyüme esas olarak ani büyümenin başlamasından yaklaşık olarak 6 yıl sonra tamamlanır. Aynı zamanda hormonların çalışmasını ve cinsel dürtüleri de artırır(Morris,2002;Yavuzer,2005).

2. Bilişsel değişimler: Ergenlerin bilişsel yetenekleri, somut işlemlerden formel işlemlere önemli bir geçiş gösterir. Ergenler, soyut kavramları anlayabilirler, değişimleyebilir, genel kuralları kullanmayı kavrar ve seçenekler hakkında fikir yürütebilirler. Bu yeni zihinsel yetenekleri onları aşırı güvenli ve kendilerine aşırı önem veren biri haline getirir(Morris,2002).

3.Kişilik ve sosyal gelişim: Ergenliğin çatışma, kaygı ve gerginlik yüklü, fırtına ve stres dönemi olduğu görüşü çoğu ergenin gerçek yaşamını yansıtmamaktadır. Bir çocuğun gelişimi ergenlik dönemine kadar düzgün gittiyse ergenlik süresince aynı şekilde devam edecektir(Morris,2002). Ergen "ben kimim?", "hangi hareket doğru?", "nasıl davranmalıyım?" sorularına cevap arar. Ergenlerin değer yargıları ve ahlaki standartları anne-babasının, akranlarının etkilenir ve çevresindeki insanların görüşlerinin bir birleşimini yapmaya çalışır. Eğer ergenin dünya görüşü ve değerleri akranlarından ve etrafındaki diğer önemli kişilerden bariz biçimde farklı laşıyorsa o zaman ergen bir rol ve kimlik karmaşasıyla karşı karşıya kalır(Kulaksızoğlu,2005). Ergenlerin çoğu sosyal ve duygusal destek için bir akran grubuna , yani arkadaş topluluğuna dayanırlar ve genellikle arkadaşlarının değerlerine tamamen uyarlar. Ergenliğin başındaki küçük klikler yerini kısa süreli romantik ilişkilerin yaygın olduğu karışık cinsiyetten arkadaş gruplarına bırakır. Ergenlik sırasında ana baba ile çocuk arasındaki ilişkiler zorlaşır. Ergenler ana babalarının hatalarını farkına varırlar ve ana babanın her kuralını sorgularlar(Morris,2002).

## UYUM

Uyum kavramına ilişkin birçok yaklaşım, onu farklı yönden ele alıp incelemiştir. Literatürde uyum ve uyumsuzluk, "normal-normal dışı"; ruh sağlığı açısından ise "sağlıklı-sağlıksız" şeklinde ele alınmaktadır. Uyum kavramına istatistiksel olarak bakanlar ise, bireyin davranışını ölçüt olarak alıp, normal dağılım eğrisinin iki uçunda olmama halini "normal" olarak kabul etmektedirler. Klinik yaklaşımda "normal" terimi ruhsal bozukluğa ilişkin belirtilerin yokluğu anlamında kullanılmaktadır(Özgüven,1992).

Özgüven (1992) göre uyum kavramı çeşitli psikolojik yaklaşım ve disiplinlere göre farklı şekillerde anlaşılabilir. Birlikte, genelde bireyin hem kendisi hem de çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi ve bunu sürdürülebilirlik derecesi şeklinde tarif edilir.

Psikologlar iyi uyumu nelerin oluşturduğu konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Bazıları, uyum sağlamış insanların sosyal normlara göre yaşadıklarına, sosyal açıdan yasaklanmış içtepilerini kontrol etmeyi öğrendiklerine ve amaçlarını toplumun yaptırımları doğrultusunda sınırladıklarına inanırlar.

Bir grup psikologa göre sağlıklı uyumu gerçekleştirmiş insanlar , körü körüne uyma ile karşı çıkma, kontrollü davranma ile içinden geldiği gibi , doğal davranma arasında denge kurmayı öğrenmiş kimselerdir. Bu insanlar davranışlarını toplumun kurallarına göre düzenleyebilirler; ancak gerektiğinde ve/veya daha iyi bir yol olduğunu fark ettiklerinde de kuralları değiştirmeye yönelirler. Bu tarz bir esneklik, hem dünyanın hem de kişinin kendi gereksinimlerinin gerçekçi değerlendirmesini ve kişinin iç benliği ile uyum içinde yaşamayı seçtiğine ilişkin inancını gösterir. Uyumu aynı zamanda bir davranış hakkında karar vermek gibi özgül ölçütler kullanarak da değerlendirebiliriz;

1. Yapılan davranış ortamın taleplerini gerçekçi biçimde karşılıyor mu?
2. Davranış bireyin gereksinimlerini karşılıyor mu?
3. Davranış diğer insanların kendilerini iyi hissetmeleriyle uyumda mı?

(Morris,2002).



Maslow, uyum sağlamış kişiyi betimlerken farklı bir yaklaşım sunar. Maslow'a göre, uyum sağlamış insanlar kendilerini "geçekleştirme" arayışı içindedirler, yani bu kişiler, diğer insanların ne düşündüğüne bakmaksızın, büyümelerini ve emellerini gerçekleştirecek biçimde yaşarlar. Uyum sağlamış bireyler, insanları ve olayları gerçekçi biçimde algılar, kesin olmayanı ve belirsizliği başkalarına göre daha kolay kabul ederler. Bu tür insanların davranışları çoğu kez oldukça geleneksel olmakla birlikte, düşünceleri oldukça yaratıcıdır ve kendiliğinden içten gelmektedir. Kendilerini geçekleştiren insanlar, aynı zamanda, kendileri ve çalışmalarını için hedef belirler ve buna ulaşmak için çoğu kez başkalarından bağımsız çalışırlar(Morris,2002).

Yörükoğlu (1998)' göre ruh sağlığı, kişinin kendi kendisiyle ve çevresiyle sürekli denge ve uyum içinde olmasıdır. Ancak bu denge ve uyumun katı ve durağan bir nitelik taşımayıp, değişken bir denge ve esnek bir uyum olduğunu belirtmektedir. Ruhsal açıdan sağlıklı olan bireylerde bulunması gereken özellikleri sıralamıştır. Bunlar:

1. Kendisiyle uyumlu olan birey, öncelikle bunaltı adı verilen kaygı, kuruntu ve kuşkulardan uzak olmalıdır. Nedeni belirsiz veya uzun süreli bunaltı ve kaygılar ruhsal dengeden sapma işaretleri sayılabilmektedir.
2. Birey, yakın ve uzak çevresini oluşturan diğer bireylerle iyi ilişkiler kurup sürdürebilmelidir. Aile üyeleri, iş ortamı ve dışındaki insanlarla işbirliği yapabilmeli ve yeni arkadaşlıklar kurabilmelidir.
3. Birey, diğer insanlarla sevgi ve saygıya dayalı bağlar kurabilmelidir. Aile üyeleri ile bağlarını koparmazken , yaşadığı toplum içindeki ilişkiler alanını genişletebilmelidir. Karşı cinsle sevgiye dayalı ilişkiler yaşayabilmen, eş seçme sorumluluğunu tek başına üstlenebilmelidir.
4. Ruhsal yönden dengeli olan birey, davranışlarını ve yeteneklerini gerçekçi biçimde değerlendirebilmen, gerçeğe bağdaşan bir özsaygısı ve kendine güven duygusu olmalıdır. Diğer bir deyişle; yetenekleriyle bağdaşmayan bir üstünlük veya aşağılık duygusu geliştirmemiş olmalıdır.

5. Birey toplum içinde kendisinin de bir yeri ve görevi olduğunun bilincinde olmalı, yetenekleri doğrultusunda verimli olabileceği bir işe yönelmeli. Çalışmanın ve başarının zevkine varabilmelidir.
6. Ruh sağlığı yerinde olan bireyin geleceğe dönük planları olmalı, bunlara ulaşmak için gerekli çabayı gösterirken karşılaştığı sıkıntılara dayanabilme gücüne sahip olmalıdır.
7. Karşılaştığı güç durumlarda ve başarısızlıklarda umudunu ve mücadele gücünü yitirmeyerek engellemelere karşı koyabilmeli ve yeni durumlara uyma esnekliğini gösterebilmelidir.
8. Ruhsal açıdan sağlıklı birey, bağımsızca kararlar alıp uygulayabilen, davranışlarının ve getirdiği sonuçlarının sorumluluğunu alabilmelidir.
9. Bireyin yaşadığı çevre ve topluma zıt düşmeyen inançları ve değerleri olmalıdır. Toplumun geleneklerini, değer yargılarını ve ahlak kurallarını yadsımamakla beraber yeniliklere de açık olmalı ve içinde yaşadığı toplumu etkileyen, katkıda bulunan bir üye olmak için çabalamalıdır. Ayrıca başkalarının inançlarına saygılı ve hoşgörülü olmalıdır.
10. Ruhsal açıdan dengeli bir bireyin sanat, spor veya sosyal yardımlaşma gibi kendini geliştirici, dinlendirici ve eğlendirici meslek dışı bazı uğraşları olmalıdır.

Ekşi(1999) ergenlik dönemindeki psikopatoloji belirtilerini şu şekilde sıralamıştır;

A) Minimal psikopatoloji belirleri

1. Devamlı cinsellikle uğraşma,
2. Yaşı/diğer insanlarla ilişki zayıflığı veya yokluğu, veya topluma karşı gelen davranışlar sergileme,
3. Çalışma düzeninde bozulmalar, sorumluluk yüklenmede isteksizlik, otonom davranış göstermeme,
4. Engele dayanamama, zevk ve doyum veren şeyleri geciktirememe, sabırsız ve abartılı tepki gösterme,

5. Çok katı ve kuralcı davranışlar, veya obsesif-kompulsif düşünce ve davranışlar, saplantılı fikirler,
6. Cinsellik , eğitim ve beden sağlığı konusunda yersiz korkular, suçluluk duyguları, kuruntu, endişe, yersiz somatik yakınmalar. Ya da gerçekte var olan fiziksel hastalığı reddetme.

B) Ciddi psikopatoloji belirtileri

1. Çocukluğa özgü davranışlara kaçış ve yetişkin dünyasına uyum için gerekli davranışlardan kaçınma,
2. Kendi üzerindeki aşırı kontrolü geçici bir zaman için bile gevşetmeme, son derece katı ve eneklikten yoksun davranışlar ve kurallar, din uğruna dünya zevklerinden vazgeçme,
3. Sosyal ilişkilerinde devamlı problem veya yaşına ve içinde yaşadığı koşullara uygun düşmeyen sosyal ilişkiler,
4. Gerçeğe uygun düşmeyecek düzeyde ve yoğunlukta aile bireyleriyle çatışma, karşı gelme, isyankar davranışlar,
5. Yaşadığı çevrede, karşılaştığı olaylara uygun düşmeyecek tepkiler gösterme, duygu ve tepkilerin o duruma uygun düşmeyecek biçim ve yoğunluğa bürünmesi veya çarpılık göstermesi,
6. Gerçekleri değerlendirme yetisinde bozulma vardır,
7. Geleceğe bakışı ve değerlendirmesi gerçekçi değildir, ileri düzeyde karamsarlığı ve tamamen kendini içe kapaması nedeniyle kendini ve geleceği olduğundan çok kötü ve olumsuz değerlendirir.

Bireyin uyum yapabilme becerisi risk ve koruyucu etkenlerin etkileşimini içerir. Risk ve stresli yaşam olayları ile koruyucu etkenler arasında denge kurabildiği sürece birey baş edebilir. Ancak risk etkenleri ve yaşam olayları koruyucu etkenlerden daha yoğun, daha fazla olduğundan en uyumlu bireyde bile sorun gelişebilir. Kuşkusuz zorluklara ve streslere tepki vermede geniş bireysel farklılıklar vardır. Psikolojik stresler karşısında esnek olabilme, uyum yapabilme yetisinde genetik olarak belirlenmiş bireysel farklılıkların olduğu kabul edilmektedir.

Bireyin yakın, güven verici ilişkilerinin olması diğer olumsuz ilişkilerin etkilerini hafifletebilir. Bir alanda elde edilen başarılar ve ödüller yaşamın diğer alanlarındaki sorunları dengeleyebilir. Bazı bireysel stresli koşullarla baş etmede sorumluluk üstlenerek ve bunu başarı ile yaparak uyum yapabilme yeteneği kazanırlar.

Bireyin uyumunu tehdit eden, uyum bozukluğu yaratan çevresel koşullara ve risk etkenlerine karşı kişinin tepkisini değiştiren, düzelten veya iyiye götüren koruyucu etkenler olarak tanımlanmıştır. Koruyucu etkenler üç bölümde toplanır:

1. Çocuğa yönelik etkenler: Olumlu mizaç, çocuğun cinsiyetinin kız olması, tepki vermede esneklik, olumlu benlik saygısı, dürtü kontrolünün ve sosyal ilişkilerin yeterli düzeyde olması uyum yapma yeteneği olan çocukların özellikleridir.

Mizaç, cinsiyet ve zeka gibi çocuğa özgü etkenler stres ve sonuç arasındaki ilişkiyi etkiler. Zeka düzeyi yüksek olan çocukların stresli yaşam olaylarına, düşük zekalı çocuklardan daha iyi uyum sağladıkları bulunmuştur. Kızların evlilik uyumsuzluğu ve boşanmaya karşı erkeklerde daha az örselenilebilir olduğunu göstermiştir. Fakat bu eğilim ergenlik döneminde, kızların daha örselenilebilir olması ile tersine döner. Olumlu mizaç daha çok uyum sağlayıcı ebeveyn-çocuk etkileşimine yol açar. Olumlu, yumuşak mizaçlı çocukların şamar oğlanı veya sorunların hedefi olması olasılığı, sert mizaçlılardan daha azdır.

2. Toplumsal etkenler: Aile dışında çocukların akranları, çocuk için önemli diğer yetişkinler ve kurumlarla geliştirdikleri ilişkilerin belirgin olumlu etkileri gösterilmiştir. Anne babasının risk ortamında yetişen çocuklar için, ev dışında grup aktiviteleri düzenlenmesi çocuklarda suça yönelme riskini azaltmaktadır. Çocuklarını oyun ve arkadaşlarını destekleyen anne babalar onları riskten uzaklaştırmış ve olumlu akran ilişkilerine yönlendirmiş olurlar.

3. Destekleyici aile ortamı: Güçlü aile birliği ve etkin ana babalık güç durumlara karşı çocukların uyum yapmalarını destekler. Aile bireyleri arasında duygusal yakınlık ana-babaların destekleyici tutumları ve yerinde, uygun kurallar koymaları aileye ilişkin koruyucu etkenlerdir. Güvenli, tutarlı, sevgiye dayalı ebeveyn-

çocuk ilişkisinin risk ortamına karşı koruyucu etkisi tartışılmazdır(Morris, 2002).

Çocuklar arasındasın da uyum bozukluğuna neden olan birçok vakaya, yeterli ve uygun olmayan ilk anne baba çocuk ilişkilerinin yol açtığı saptanmıştır. Kendisine daima yalancı olduğu söylenen, anne babası tarafından seilmeyen, diğer çocuklarla sık sık karşılaştırılarak alay edilen ve dayakla cezalandırılan bir çocukta kısa ya da uzun süreli gerginlik halleri görülür. Bu tür kötü uyarımların sürmesi durumundaysa, bazı davranış ve uyum bozuklukları görülebilir(Yavuzer,2000).

İlk yaşta birçok bakıcı tarafından el değiştiren ve uzun süre kurumlarda kalarak normal anne-çocuk ilişkisi kuramayan çocukların gösterdikleri bozuklukların kökeninde, sosyal ilişki kuramama yatar. Bu çocuklar diğer kişilerle olumlu duygusal bağ kuramamış, sevme ve dostluk yeteneği gösterememişlerdir. Bu çocukların kişiler arası ilişkilerindeki yüzeysellik, düşmanca ve sosyal olmayan davranışlar belirgindir. Çünkü çocukluk döneminde anne çocuk ilişkileri yönünden doyurulamamış olan bu çocuklarda, ruhsal yapı içinde ahlak, vicdan, başkasına ve kurulu üzene sevgi, saygı gelişmemiştir (Ekşi,1999).

## ANNE BABA TUTUMLARI VE UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİYİ İNCELEYEN ARAŞTIRMALAR

Uluğtekin (1984) anne baba davranışlarıyla çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir araştırma sonucunda, saldırganlık ve bağımlılık eğilimine ilişkin olarak anne çocuk ilişkisinin baba çocuk ilişkisinden daha önemli olduğunu, reddeden ve kısıtlayan anne baba davranışlarının çocuklarda saldırganlık eğiliminin oluşmasına yol açtığını bulmuştur.

Kızıltan (1984) üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerini etkileyen etmenler üzerinde yapmış olduğu araştırmada demokratik tutumu benimsemiş anne-babaların çocuklarının uyum düzeyleri koruyucu, ilgisiz ve otoriter tutumu benimsemiş anne-babaların çocuklarının uyum düzeyinden daha yüksek bulunmuştur.Çocukluğunda kendilerine sözel ceza uygulanan öğrencilerin uyum düzeylerinin, fiziksel ceza

uygulananlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bilal (1984) demokratik ve otoriter olarak algılanan anne baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda anne-babalar gerek ayrı gerekse de birlikte ele alındıklarında, anne-babalarını demokratik olarak algılayan çocukların uyum düzeylerinin, otoriter olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Anne babalarını demokratik olarak algılayan çocukların uyum düzeylerinin anne-babalarından birini demokratik, diğerini otoriter olarak algılayanlarıkinden daha yüksek olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca tutarsız disiplinin çocuğun uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği araştırmada ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, şartsız ve içten bir sevgiye dayalı demokratik aile ortamının çocuğun uyum düzeyi açısından en elverişli ortam olduğu kabul edilmiştir.

Ekşi (1986) İstanbul Üniversitesi öğrencileriyle gerçekleştirdiği bir çalışmada, gencin kişisel ve sosyal nitelikli sorunları ile anne babanın çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Buna göre; yetişmesi sırasında anne babalarının kendilerine ilgi ve şefkat göstermediğini; sert ve baskılı ve sıkı bir disiplin benimsediğini; bağımsız olabilmelerine, sorumluluk taşımalarına ve kendi kararlarını kendilerinin alabilmelerine önem vermediğini belirten gençlerin karasızlık, huzursuzluk, güvensizlik, gibi kişisel nitelikli sorunları ile topluma uyum gibi sosyal nitelikli sorunlarının daha fazla oranda olduğu saptanmıştır. Anne babalarını bu belirtilenlerin tam tersi bir şekilde tanımlayan gençlerin ise kişisel ve sosyal nitelikli sorunlarının daha az olduğu bulunmuştur.

şakır(1987) H.Ü. Devlet Konservatuvarı'na devam eden 14-18 yaş grubu öğrencilerinin sosyal uyumları ile ana baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annelerin ve babaların sevecen, hoşgörölü, kabul edici olmaları ergenlerin, uyumlarını olumlu yönde soğuk, hoşgörüsüz, reddedici olmaları ergenlerin uyumlarını olumsuz yönde etkileyebildiği görölmüştür. Yine, öğrencilerin sosyal uyumlarının yüksek olması ile ana ve babalarının demokratik tutumları arasında, sosyal uyumlarının düşük olması ile ana babalarının otoriter tutumları arasında ilişki olduğu

görülmüştür. Fakat babanın demokratik tutumu daha az ilişkili bulunmuştur.

Öztürk (1990)'ın demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının, öğrencilerin bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisi araştırmada incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, anlama, yakınlık, başatlık düzeyleri, ana-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek, buna karşın kendini suçlama ve saldırganlık düzeyleri daha düşük bulunmuştur.

Bostan (1993)'in ana-baba tutumlarıyla ergenlerin uyum düzeylerine etkisinin saptanması amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, anne babanın demokratik tutumlarının gencin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Anne babanın ilgisiz ya da otoriter olma eğilimi arttıkça uyum düzeyinin olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır.

Akbağ (1994)'m liseli ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasında ilişkinin incelendiği araştırmada anne baba tutumlarının, lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin uyum düzeyleri üzerinde etkili bir değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuğa ilgi ve şefkat göstermenin, amaçlarına ulaşmasında yardımcı olmasının ve çocuğa getirilen kısıtlamaları, ondan beklenen davranışları, davranışlarının getirdiği sonuçları onunla nedenle sonuç ilişkisi arasında ikna edici bir şekilde tartışmaya dayanan tutarlı disiplinin ergenlerin uyumlarını olumlu yönde desteklediği sonucuna varılırken; fiziksel ve duygusal cezalandırma, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve koruyuculuk davranışının artmasına bağlı olarak ergenlerin uyum düzeyinde düşme görülmüştür.

Yücedağ (1997) ergenlerin problem alanları ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında anne baba tutumlarının ergeni hangi alanlarda ve hangi yönlerde nasıl etkilediğini incelemiştir. Araştırma sonucunda problem alanlarıyla ana-babanın duygusal cezalandırma davranışları arasında pozitif ve ilgi şefkat gösterme davranışıyla problem alanları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Aktaş (1997) üniversitede okuyan ergenlerin uyum düzeylerini incelediği araştırmasında, çocukluk ve erken ergenlik döneminde çok büyük etkiye sahip olan anne babanın etki gücünün, ergenin değişmeye başlayan değerleri bağımsızlık isteği ve idealleri nedeniyle etkisini giderek kaybettiğini, bunun da aile ve gençler arasında bazı çatışmalara ve uyum problemlerine neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Karakuş (2000) üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin çocukluk dönemlerine ilişkin olarak algıladıkları anne baba tutumlarının ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda; üstün yetenekli ergenlerin akranlarından daha uyumlu olduğu ve anne-babalarını tutarlı disiplin uygulayan, ilgi ve şefkatli, amaçlarına ulaşmada onları destekleyen ebeveynler olarak algıladıkları tespit edilirken, üstün yetenekli olmayan ergenlerin anne babalarını; başarı için baskı uygulayan, ebeveynler olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Üstün yetenekli ergenlerin anneleri içi; başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksun bırakma, ilgi ve şefkat göstermeme davranışlarını algıladıklarında sosyal uyumları olumsuz yönde etkilenirken, fiziki ve duygusal ceza ile koruyucu tutumları algılamalarında ise , bütün uyum boyutları olumsuz etkilenmektedir.

Koç (2000) ergenlerin sosyal uyumunu etkileyen bazı değişkenleri araştırmıştır. Araştırma sonucunda; baba tutumunu demokratik olarak algılayan bireylerin sosyal uyum düzeyi, baba tutumunu otoriter ve ilgisiz olarak algılayan bireylerin sosyal uyum düzeyinden daha yüksektir. Anne tutumunu demokratik olarak algılayan gençlerin sosyal uyum düzeyi, anne tutumunu otoriter ya da ilgisiz olarak algılayan bireylerin sosyal uyumundan daha yüksek olduğu bulunmuştur.



## BÖLÜM III

### YÖNTEM

#### ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma "ilişkisel tarama modeli" kullanılacaktır. Araştırmada ilişkisel tarama modelini seçilmesini nedeni, var olan durumlar arası ayrımların betimlemek istenmesidir. Araştırmada lisede okuyan 9-10 sınıflardaki ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile uyum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılacaktır.

İlişkisel tarama modelleri, iki yada daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 1994).

#### EVREN ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evreni, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı İstanbul ili Bakırköy ilçesi'nde iki(2) lisede, 9.-10. sınıfta öğrenim gören 198 öğrenciden oluşmaktadır. Her şubeden random olarak 3'şer şube seçilmiştir.

#### VERİLER VE TOPLANMASI

Araştırma 210 öğrenciye gruplar halinde uygulanmıştır. Kişisel bilgi formu ve Yetişkin-Genç İlişkileri Envanteri bir ders saatinde ve Hacettepe Kişilik Envanteri bir ders saatinde olmak üzere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Ancak 210 öğrenciden alınan uygulama sonuçlarından, 198'i kullanılabilir durumda olup bu

sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkenini ergenler tarafından algılanan duygusal istismar oluşturmaktadır. Ergenler tarafından algılanan duygusal istismar seviyesini belirlemek amacıyla Yetişkin-Genç İlişkileri Envanteri kullanılmıştır.

Söz konusu araştırmanın bağımlı değişkeni ise ergenlerin uyum düzeyleridir. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin uyum düzeylerini ölçmek amacıyla Hacettepe Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Bunlara ek olarak ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ve uyum düzeyleriyle ilgili olabileceği düşünölen bazı demografik bilgileri içeren, Kişisel Bilgi Formu da uygulanmıştır.

#### Yetişkin-Genç İlişkileri Envanteri

Yetişkin Genç İlişkileri Ölçeği(Y.G.İ.Ö.) ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın derecesini belirlemek amacıyla Alantar tarafından 1989 yılında geliştirilmiştir(Alantar,1989). Ölçeğin Anne ve Baba olmak üzere iki formu bulunmaktadır. Vardar tarafından 1994 yılında formlar üzerinde bir geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılarak son şekli verilmiş, anne ve baba formlarının her ikisinde ayrı ayrı 100 madde kalmıştır. Ölçek Türk toplumunda algılanan psikolojik istismar; şiddetli reddetme, gizli reddetme, gerçek dışı beklentiler, aşağılama, saygı-kabul gösterme olarak beş alt kategoriye ayrılmıştır(Vardar,1994).

Test soruları ergenlerin anne-babalarının davranışlarını nasıl algıladıklarını tanımlamak üzere düzenlenmiştir. Maddeler dörtlü likert ölçeğine göre puanlanır. Değerlendirilme de 'hemen her zaman' için 4 puan , 'sık sık' için 3 puan, 'nadiren' için 2 puan, 'hemen hemen hiçbir zaman' için 1 puan verilir . Ancak ölçekte tersine çevrilmiş anne formunda 6 adet (3,5,17,30,43,47), baba formunda 5 adet (1,6,18,30,75) item bulunmaktadır. Ters itemlerde puanlar ters çevrilerek toplanır.Toplam puan 100 ile 400 arasında değişir.Ölçekten elde edilen yüksek puan yüksek duygusal istismar algısına, elde edilen düşük puan ise düşük duygusal istismar algısına işaret etmektedir.

## Güvenirlilik

İlk geçerlilik ve güvenirlik çalışması Vardar (1994) tarafından yapılmıştır. Anne-Baba Formlarında iç tutarlılık için cronbach alpha katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar güvenirlik katsayısı 2-3 haftalık bir sürede Anne Formu için .67 ve Baba Formu için .65 olarak bulunmuştur. Anne ve Baba Formu arasında alınan puanların korelasyon katsayısı ise, .83 ( $p < .001$ ) olarak hesaplanmıştır (Vardar, 1994).

Çeşmeci (1995), Anne-Baba Genç İlişkileri Envanterinin geçerlilik ve güvenirlik için yeni bir çalışma yapmıştır. Envanterin iç tutarlılığını ölçmek için madde-toplam ve madde-alt ölçek korelasyonları hesaplanmış, anne formunda 100 maddenin 83 ü .20 den yüksek madde-toplam korelasyonu göstermiş, baba formunda ise 100 maddenin 85 i .20 den yüksek madde-toplam korelasyonu göstermiştir. Envanterin iç tutarlılığı cronbach alfa katsayısı her iki form için .97 olarak bulundu. Alt ölçeklerin alfa katsayıları .95 ile .97 arasında bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar katsayıları iki haftalık bir sürede Anne ve Baba formları için sırayla .67 ve .71 olarak bulunmuştur (Çeşmeci, 1995).

Kılınç (1999) tarafından son güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını ölçmek için madde-toplam ve madde-alt ölçek korelasyonları hesaplanmıştır. Envanterin iç tutarlılığı Cronbach Alfa Katsayısı kullanılarak ölçülmüştür. Madde-toplam ve madde-alt ölçek korelasyonları hesaplanmıştır. Madde-toplam ve madde-alt ölçek korelasyonu anne formunda 1,3,6,38,51. sorular ve baba formunda 1,6,18,75. soruların dışındakiler için .20 den yüksek çıkmıştır. Alfa katsayıları alt ölçekleri için .68 ve .91 arasında ve Anne-Genç İlişkileri Formu için .96 ve Baba-Genç İlişkileri Formu için .96 olarak hesaplanmıştır.

## Geçerlilik

Vardar (1994), Yetişkin Genç İlişkileri ölçeğinden elde edilen puanları dört gruba bölmüş ve dört farklı seviyede algılanan psikolojik istismar grupları oluşturulmuştur. Bu dört seviyedeki psikolojik istismar ile Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği alt boyutları (sevgi, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal, ayrıştırılmamış reddetme) arasındaki ilişkiler tek yönlü varyans analiziyle işleme sokulmuştur. ANOVA sonuçları, Yetişkin Genç İlişkileri Ölçeğinden yüksek sonuçlar alan öğrencilerin Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ve onun alt boyutlarından anlamlı şekilde yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir.

Çeşmeci (1995) tarafından yapılan geçerlilik çalışmasında ölçeğin diğer bazı değişkenler üzerindeki ayırteci etkisi araştırılmıştır. Değişkenleri ölçmekte Beck Depresyon Envanteri, Sürekli Kaygı Skalası ve Aile İlişkileri Skalası kullanılmıştır. Bu envanterlere ek olarak akademik başarı ölçmek için genel not ortalaması kullanılmıştır. Anne/Baba-Genç ilişkileri Envanteri Skorları dört gruba bölünmüş ve dört farklı seviyede algılanan psikolojik istismar ile diğer değişkenlerin ilişkileri tek yönlü varyans analiziyle işleme sokulmuştur. ANOVA sonuçları, Anne/Baba-Genç İlişkileri Envanterinden yüksek puan alan ergenlerin Beck Depresyon Envanteri, Sürekli Kaygı Skalası ve Aile İlişkileri Skalasından anlamlı bir şekilde yüksek sonuçlar aldıklarını göstermiştir. Buna ek olarak, Anne/Baba-Genç İlişkileri Envanterinden yüksek puan alan ergenlerin anlamlı bir şekilde düşük genel ortalamaları olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliğini desteklemiştir. Bununla birlikte, algılanan psikolojik istismarın çok boyutluluğu doğrulanamamıştır.

## Hacettepe Kişilik Envanteri

Özgüven(1992) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri'nin amacı; bireylerin kişilik özelliklerinin, kişisel ve sosyal uyum düzeylerini ölçmek, klinik ve normal vakaları tespit etmek ve ruh sağlığı taramaları yapmaktır.

HKE psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik alanında hissedilen bazı temel ölçme ihtiyacını karşılamak için geliştirilmiştir. Psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışan, ancak klinik yatkınlığı olmayan kişilerin, normal ve ileri düzeyde ruh sağlığı sorunları olmayan kişilere rahatlıkla uygulayabilecekleri şekilde hazırlanmıştır. Psikolojik danışma merkezine başvuranların, ilk görüşme sonuçlarına ek olarak, merkezde mi yoksa hastanede mi yardım görmeleri gerektiği kararına ilişkin, objektif ve tamamlayıcı bilgiler elde etmek içinde yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Ülkemizin psikolojik hizmetlerdeki gereksinimi düşünülerek, bireyin, kişisel ve sosyal yönden olan niteliklerini birlikte verecek çok yönlü bir kişilik envanteri geliştirmek amaçlanmıştır. Sağlıklı bir kişilik gelişiminin, kişiliğin bu iki yönü arasında dengeli bir etkileşimle olacağı düşünülmüştür. Bireyin kişisel yönü, bireyin davranış kalıpları, davranış biçimi, gerçekten ne yaptığı, tepki örüntüsü, sosyal yönü ise, bireyin uyarıcı bir sistem olarak, başkaları üzerinde bıraktığı izlenimler olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede içinde, bireyin "kişisel" ve "sosyal" yaşantısı ile ilgili nitelikler "Hacettepe Kişilik Envanteri"nin (HKE) iki temel bölümünü oluşturmuştur. HKE' nin kişisel ve sosyal bölümlerine ilişkin alt ölçeklerin oluşturulması için birçok kişilik ve uyum envanteri incelenmiş ve bu incelemeden sonra, "kişisel uyum" için beş ve "sosyal uyum" için de beş alt ölçek olmak üzere on alt ölçek seçilmiştir. 1976 yılında ilk "Deneme Formu" hazırlanmıştır, ilk deneme uygulamalarından sonra elde edilen puanlar üzerinde, sistematik ve ampirik bir test geliştirme süreci içinde gerekli olan tüm psikometrik analizler, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmış, elde edilen verilere göre "Deneme Formu"Yevizyondan geçirilerek, 1978 yılında HKE kullanıma sunulmuştur. İlk revizyon sırasında alt ölçeklerden ikisinin elimine edilerek, HKE' nin halen kullanılan sekiz alt ölçeği belirlenmiştir. Envanterdeki maddelerin standart Türkçe yazılmasına özen gösterilmiştir. Ancak yetmişli yıllarda görülen hızlı dil değişimine paralel olarak, 1982 yılında envanter maddeleri Türkçe yönünden ve dört yılda yapılan analiz sonuçlarına göre yeniden gözden geçirilerek ikinci revizyonu yapılmıştır.

HKE kişisel uyum için dört ve sosyal uyum için de dört olmak üzere sekiz alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçeklerden her birinde 20'şer madde vardır. Geçerlik (G) puanı için kullanılan 8 maddeyle birlikte toplam 168 maddeden oluşmaktadır.

### Kişisel Uyum Alt Ölçekleri

Kişisel uyuma ilişkin dört alt ölçeğin nitelikleri aşağıda kısaca belirtilmiştir:

1. Kendini Gerçekleştirme(KG): Kendine gerçekleştiren kişinin davranış özelliklerinden kendine güvenme. Kendi yeteneklerini farkında olma, kendi kendine kararlarını verebilme, doğru bildiğini söyleyebilme, kabul edildiği ve bir işe yaradığı duygusu içinde olma gibi niteliklerle ilişkilidir.
2. Duygusal Kararlılık(DK): Duygusal kararlılığın yüksek oluşu, bireyin duygusal yönden kararlı oluşunu belirtir. Genellikle kendilerine güvenen, az üzülen, alıngan olmayan, çoğu kez sakin ve huzurlu birey izlenimi verirler. Puanı düşük kişiler, genellikle kaygılı olurlar, sıkıntılı durumlarda gözyaşlarını tutamazlar ve karşılaştıkları yeni durumlarda ise ya korkak ve çekingen, yada aşırı düzeyde atak ve kavgacı olabilirler.
3. Nevrotik Eğilimliler(NE): Nevrotik kişiler genellikle duygusal çatışmalarını fiziksel yoldan ifade etmektedirler. Kronik yorgunluk, baş ağrısı, uyuyamam, görme güçlükleri, iştahsızlık vb. gibi çeşitli psikosomatik belirtilerin birinden yada bir kaçından şikayetçidirler.
4. Psikotik belirtiler(PB): Psikotik belirtiler puanı düşük olan bireylerde, insanlarda uzaklaşma ve yalnız kalmayı tercih etme eğilimi, dikkatini bir noktada toplama güçlüğü ve hayal kurma eğilimi gözlenir. Bu bireyler alıngan ve aşırı duygusaldırlar. Psikotik belirtilerin yüksek olduğu, normal uyum tarzında ise birey, belirli ölçüler içinde hayal dünyasından bağımsız olarak yaşamını sürdürür.

## Sosyal Uyum Alt Ölçekleri

Sosyal uyuma ilişkin dört alt ölçeğin nitelikleri aşağıda kısaca verilmiştir:

1. Aile İlişkileri(Aİ): Bireyin ailesiyle olan ilişkilerini yansıtır.Puanın yüksek olması kişinin anne babası ve kardeşleri ile dostça ve sağlıklı ilişkiler içinde olduğunu ailesini sevdiğini, ailesi tarafından sevildiğini gösterir. Puanın düşük olması ise bireyin ailesi ile olan ilişkilerinde, karışıklık ve uyumsuzluk bulunduğuna işaret eder.
2. Sosyal İlişkiler(Sİ): Bireylerin diğer insanlarla olan ilişkilerini belirtir. Puanın yüksek olması sosyal olgunluk yönünden bireyin uyumlu ve sosyal becerilerin yüksek düzeyde olduğuuna işaret eder. Bu kişiler arkadaşları ve diğer yetişkin grupları içinde mutlu ve rahat bir görünüm verirler. Kendilerini sosyal durumlarda uygun şekilde idare etmesini bilirler. Sosyal ilişkiler puanının düşük olması demek bireyin sosyal beceriler ve sosyalleşme bakımından durgun olduğu anlamına gelir. Bu kişiler arkadaş grupları içerisindeyken kendilerini rahat ve mutlu hissetmezler.
3. Sosyal Normlar (SN): Uyulması zorunlu yasal durumlara olduğu kadar, dikkate alınması gereken sosyal kural ve toplum değerlerine ve Bâşlrâlânn W^ gereksinimlerini de toplumla uzlaşarak, belli ölçülerde bağımsız olarak karşılama gibi davranışları ölçer.
4. Antisosyal Eğilimler(AE): Antisosyal eğilimler puanın düşük olması, bireyin antisosyal eğilimlere sahip olduğunu gösterir. Antisosyal eğilimleri olan kişiler, genellikle sert öfkeyle dolu, kavgacı, incitme isteği duyan, zor kullanmaya eğilimli, öç alma duygulan içinde olan, saygısız bireylerdir. Antisosyal puanların yüksek olması bireyin belli ölçüler içinde bu tür eğilimleri olmağına işaret eder.

## Cevaplandırma ve Puanlandırma

HKE' nin maddeleri soru şeklinde düzenlenmiştir. Envanter evet-hayır şeklinde

cevaplandırılmaktadır. HKE envanterinde tek bir puanlama anahtarı ile envanterden de 8 alt ölçek, 3 toplam ölçek ve 2 geçerlilik puanı olmak üzere 13 puan elde edilmektedir. Envanter, tüm alt ölçeklere ilişkin puanların aynı anda elde edilebileceği türde bir puanlama anahtarına sahiptir. Envanterin puanlama anahtarı bireyin cevap kağıdı üzerine yerleştirildikten sonra, belirtilen tüm puanlar bir anda tek bir anahtarla elde edilmektedir. HKE' nin puanlama anahtarına uygun düşen her cevap " 1 " puan almaktadır. Envanterden elde edilen yüksek puanlar, sağlıklı ya da uyumlu oluş, düşük puanlar ise sağlıklı ya da uyumsuz oluşu ifade etmekte, diğer bir deyişle puanların yüksek oluşu uyum düzeyinin yükselmesine işaret etmektedir(Özgüven, 1992).

Kişisel uyum puanı(KU); KG, DK, NE ve PB alt ölçeklerinin toplamından Sosyal uyum puanı(SU); AI, Sİ, SN ve AE puanlarının toplamından, genel uyum puanı ise (SU) ve (KU) puanlarını toplamından oluşmaktadır. Ayrıca envanterden (B) ve (G) olmak üzere iki geçerlilik puanı elde edilmektedir. Bu puanlar cevap kağıtları puanlanmadan önce tespit edilmektedir. (B) puanı, boş bırakılan madde sayısı toplanarak elde edilmekte ve bu puanın bir alt ölçekte iki, sekiz alt ölçek toplamında sekiz ve daha fazla olması durumunda cevap kağıdı geçersiz olmaktadır. (B) puanı, bireyin envanteri cevaplandırırken gerçek olarak kendisini yaşantıları doğrultusunda ifade edip etmediği, kendisini savunucu bir tutum içerisinde olup olmadığı yönünü kabaca ifade eden bir geçerlik puanıdır. (G) puanı da kişinin her maddeyi dikkatlice cevaplandırıp, cevaplandırmadığını belirleyen bir geçerlilik puanıdır. (G) puanı bireyin envanteri dikkatli ve bilinçli bir içgörü ile cevaplandırıp cevaplandırmadığı, dikkatle her maddeyi okuyup incelemeyen cevap kağıdını doldurup doldurmadığını ifade eden bir geçerlik puanıdır. Bu puanın 5 yada daha aşağı olması halinde cevap kağıdı puanlama dışı bırakılmaktadır.

### Güvenirlilik

Envanterin güvenilirliği ile ilgili farklı çalışmalar yapılmıştır. Özgüven(1976-1982) tarafından, çeşitli gruplar üzerinde envanterin aralıklı tekrarı yöntemi ile yaptığı güvenilirlik çalışmasında, alt ölçeklere ilişkin ortalama güvenilirlik katsayısı 0.82 olarak



bulunmuştur.Genellikle , kişisel uyum alt ölçeklerinin güvenilirlikleri, sosyal uyum alt ölçeklerine göre biraz daha yüksek bulunmuştur(Özgüven,1992).

Bilal (1984) tarafından HKE'ni 62 kişilik bir lise öğrencisi grubuna 15 arayla iki kez uygulanmıştır.Envanterin tekrarıyla elde edilen güvenilirlik katsayıları "Kişisel Uyum" için 0.93, "Sosyal Uyum" için 0.82 ve "Genel Uyum" için ise 0.92, bulunmuştur.

Kızıltan (1984) tarafından HKE' ni 56 kişilik üniversite öğrencisinden oluşan bir gruba uygulamıştır.İki hafta arayla iki kez uygulanmış ve iki uygulama sonucu elde edilen puanlar arasındaki güvenilirlik katsayıları "Kişisel Uyum" 0.93, "Sosyal Uyum" için 0.84 ve "Genel Uyum" için 0.92 olarak saptanmıştır.

### Geçerlilik

HKE' nin geçerlik çalışmaları çeşitli yöntemlerle yapılmıştır. Envanterin önemli amacı normalden sapmış ya da sapma eğilimi gösteren kişileri normal sınırlar içinde olan bireylerden ayırt edebilmek olduğu içi, normal gruplarla psikiyatri kliniklerinde psikotik ve nevrotik vak'a tanısı konmuş bireylere HKE uygulanmış normal ve normalden sapmış bu iki grubun HKE' nin toplam ve alt ölçeklerden aldıkları puanlar birbirleri ile karşılaştırılmıştır. Çeşitli gruplar üzerinde yapılan bu tür çalışmalarda ortalamalar arasındaki farklar tüm puanlar için pek çoğunda .01'in ötesinde manidar bulunmuştur. Sonuç olarak HKE toplam ve alt ölçeklerinin klinik vakaları normal bireylerden ayırabildiği anlaşılmıştır.

HKE ile ilgili yapılan geçerlikle ilgili çalışmaların genel sonucu HKE'nin normal ve normalden sapmış olanları ayırtetme "Yordama Geçerliği" ile "Benzer Ölçekler Geçerliğinin" yüksek, uygulamada cevaplandırma sırasında gözlenen "yanıltma" hatalarının çok düşük olduğunu göstermektedir.

## Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ve uyum düzeyleriyle ilgili olabileceği düşünülen demografik bilgiler hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla uygulanmıştır. Kişisel bilgi formu araştırması tarafından geliştirilmiştir. Söz konusu formda yer alan bazı sorular , deneklerin yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne babanın beraber-boşanmış , sağ-ölü, öz-üvey olmaları ve anne babanın eğitim ve iş durumuna ilişkin değerlendirmelere olanak sağlamaktadır.

### VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Araştırama sonucundan elde edilen bulgular "SPSSv11 İstatistik Programı" kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda aşağıdaki istatistik analiz teknikleri kullanılmıştır;

Aşağıdaki amaçlar için "Pearson Korelasyon Analizi" kullanılmıştır;

- Araştırma grubunun annelerinden algıladıkları duygusal istismarın kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyine arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
- Araştırma grubunun babalarından algıladıkları duygusal istismarın kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
- ® Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin eğitim düzeyi, çalışma durumu, yaş, değişkenlerine göre annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
- ® Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının eğitim düzeyi, çalışma durumu, yaş, değişkenlerine göre annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
- ® Araştırma grubunun yaş, kardeş sayısı değişkenlerine göre anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar arasındaki ilişkinin belirlenmesi.

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin ekonomik seviyesi değişkeni ile anne ve babadan algılanan duygusal istismar puanları için (bir bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla) "Non-Parametrik Kruskal-WallisTesti" kullanılmıştır.

Araştırmada ayrıca çalışan anneler ile çalışmayan annelerin eğitim durumlarına göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismara bakılmıştır. Ayrıca araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismara bakılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın anlamlılığı incelendiğinden "T-Testi" kullanılmıştır.

Elde edilen istatistiklerin manidarlığının sınanmasında .05 manidarlık düzeyi esas alınmış, .01 düzeyinde olan manidarlık düzeyleri belirtilmiştir.

## BOLUM IV

### BULGULAR

Bu bölümde araştırmada cevaplandırılmaya çalışılan amaçlara yönelik olarak toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular 3 bölümde sunulmuştur. Bunlar:

1. Araştırma gurubunu tanıtıcı bilgiler
2. Araştırma grubunun veri toplama araçlarından aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları
3. Araştırmada belirlenen amaçlara ilişkin bulgular

#### ARAşTIRMA GRUBUNU TANITICI BİLGİLER

Uygulanan kişisel bilgi formunda elde edilen veriler göre ergenlerin %5,8'nin 17 yaş, %49,2'nin 16 yaş, %45,0'nın 15 yaş gruplarında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin yaşlarına göre frekans ve yüzde dağılımları

Ergen yaşı	N	%
15	85	45,0
16	93	49,2
17	11	5,8
toplam	189	100,0

Uygulanan kişisel bilgi formunda elde edilen veriler göre erkek ergenlerin %4,1'nin 17 yaş, %50,0'nin 16 yaş, %45,9'nun 16 yaş ve kız ergenlerin % 7,7'si 17 yaş, %48,4'ü 16 yaş, %44,0'ı 16 yaş gruplarında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre frekans ve yüzde dağılımları

Cinsiyet		N	%
Erkek	15	45	45,9
	16	49	50,0
	17	4	4,1
	toplam	98	100,0
kız	15	40	44,0
	16	44	48,4
	17	7	7,7
	toplam	91	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin %16,9'u 4'den fazla kardeşe, %18,0'i 4 kardeşe, %24,3'ü 3 kardeşe, 23,8'i 2 kardeşe, %16,9'nun ise tek çocuk oldukları saptanmıştır.

Tablo 4

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kardeş sayısına göre frekans ve yüzde dağılımları

	N	%
Tek çocuk	32	16,9
2 çocuk	45	23,8
3 çocuk	46	24,3
4 çocuk	34	18,0
4 den fazla	32	16,9
toplam	189	100,0

Sözkonusu ergenlerin algıladıkları ekonomik durumları incelendiğinde %18,0'nin dar gelirli, %17,5'nin ortanın altı, 28,0'nın orta halli, 18,0'nın ortanın üstü, %18,5'nin zengin ailelerden oldukları görülmüştür.

Tablo 5

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin ekonomik durumu için frekans ve yüzde dağılımları

	N	%
Zengin	35	18,5
Ortanın üstü	34	18,0
Orta halli	53	28,0
Ortanın altı	33	17,5
Dar gelirli	34	18,0
toplam	189	100,0

Ornekleme ergenlerin annelerinin %2,1'i yüksekisans/doktora, %14,3'ü yüksekokul/üniversite, %28,6'ı lise,%21,272'i ortaokul, %33,3'ü ilkokul mezunlarından oluşmaktadır.

Tablo 6

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerini eğitim düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

	N	%
İlkokul	63	33,3
Ortaokul	41	21,27
Lise	54	28,6
Yüksekokul/üniversite	27	14,3
Yüksekisans/doktora	4	2,1
toplam	189	100,0

Ornekleme ergenlerin babalarının %3,2'i yüksekisans/doktora, %14,8'i

yüksekokul/üniversite, %29,6'ı lise,%23,3'ü ortaokul, %28,6'ı ilkokul mezunlarından oluşmaktadır.

Tablo 7

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının eğitim düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

Eğitim düzeyi	N	%
İlkokul	54	28,6
Ortaokul	44	23,3
Lise	56	29,6
Yüksekokul/üniversite	28	14,8
Yükseklisans/doktora	6	3,2
toplam	188	99,5

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin yaşları incelendiğinde %7,4'ü 48-52 yaşlarında, %15,9'u 43-47 yaşlarında, %30,7'si 38-42 yaşlarında, %46,0'ı 33-37 yaşlarında olduğu görülmüştür.

Tablo 8

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin yaşı için frekans ve yüzde dağılımları

Anne yaşı	N	%
33-37	87	46,0
38-42	58	30,7
43-47	30	15,9
48-52	14	7,4
toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının yaşları incelendiğinde %16,4'ü 48-52 yaşlarında, %22,8'i 43-47 yaşlarında, %27,0'ı 38-42 yaşlarında,

%33,9'u 33-37 yaşlarında olduğu görülmüştür.

Tablo 9

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının yaşı için frekans ve yüzde dağılımları

	N	%
33-37	64	33,9
38-42	51	27,0
43-47	43	22,8
48-52	31	16,4
toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin % 30,2'si çalışmamakta ve %69,8 çalışmaktadır.

Tablo 10

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin annelerinin çalışma durumu için frekans ve yüzde dağılımları

	N	%
Çalışıyor	132	69,8
Çalışmıyor	57	30,2
Toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının %10,1'i çalışmamakta, %89,9'u çalışmaktadır.



Tablo 11

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin babalarının çalışma durumu için frekans ve yüzdeler

	N	%
Çalışıyor	170	89,9
Çalışmıyor	19	10,1
Toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin %46,0'nin kişisel uyum düzeyi 4, %30,7'sinin kişisel uyum düzeyi 3, %20,6'sının kişisel uyum düzeyi 2, %2,6'sının kişisel uyum düzeyi 1'dir.

Tablo 12

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kişisel uyum düzeyleri için frekans ve yüzdeleri

Kişisel uyum düzeyi	N	%
1	5	2,6
2	39	20,6
3	58	30,7
4	87	46,0
toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan erkek ergenlerin %61,2'sinin kişisel uyum düzeyi 4, %20,4'ünün kişisel uyum düzeyi 3, %13,3'nün kişisel uyum düzeyi 2, %5,1'nin kişisel uyum düzeyi 1'dir. Kız ergenlerin %70,3'ünün kişisel uyum düzeyi 4, %15,4'nün kişisel uyum düzeyi 3, %13,2'nin kişisel uyum düzeyi 2, %1,1'nin kişisel uyum düzeyi 1'dir (Kişisel uyum düzeyi 1 ile 4 puan arasında değişmektedir, 4 uyumlu oluşu, 1 ise uyumsuz oluşu ifade etmektedir).

Tablo 13

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre kişisel uyum düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

cinsiyet	Kişisel uyum düzeyi	N	%
erkek	1	5	5,1
	2	13	13,3
	3	20	20,4
	4	6	61,2
	Toplam	98	100,0
kız	1	1	1,1
	2	12	13,2
	3	14	15,4
	4	64	70,3
	toplam	91	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin %46,0'ının sosyal uyum düzeyi 4, %30,7'sinin sosyal uyum düzeyi 3, %20,7'sinin sosyal uyum düzeyi 2, %2,6'sının sosyal uyum düzeyi 1'dir.

Tablo 14

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin sosyal uyum düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

Sosyal uyum düzeyi	N	%
1	5	2,6
2	39	20,6
3	58	30,7
4	87	46,0
toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan erkek ergenlerin %45,9'unun sosyal uyum düzeyi 4, %25,5'nin sosyal uyum düzeyi 3, %24,5'nin sosyal uyum düzeyi 2, %4,1'nin sosyal uyum düzeyi 1'dir. Kız ergenlerin %46,2'sinin sosyal uyum düzeyi 4, %36,3'nün sosyal uyum düzeyi 3, %16,5'nin sosyal uyum düzeyi 2, %1,1'inin sosyal uyum düzeyi 1'dir(Sosyal uyum düzeyi 1 ile 4 puan arasında değişmektedir, 4 uyumlu oluşu, 1 ise uyumsuz oluşu ifade etmektedir).

Tablo 15

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

cinsiyet	Sosyal uyum düzeyi	N	%
erkek	1	4	4,1
	2	24	24,5
	3	25	25,5
	4	45	45,9
	Toplam	98	100,0
kız	1	1	1,1
	2	15	16,5
	3	33	36,3
	4	42	46,2
	toplam	91	100,0

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin %55,0'ının genel uyum düzeyi 4, %24,3'nün genel uyum düzeyi 3, %18,5'nin genel uyum düzeyi 2, %2,1'nin genel uyum düzeyi 1'dir.

Tablo 16

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin genel uyum düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

Genel uyum düzeyi	N	%
1	4	2,1
2	35	18,5
3	46	24,3
4	104	55,0
toplam	189	100,0

Araştırma grubunu oluşturan erkek ergenlerin %51,0'nin genel uyum düzeyi 4, %24,5'inin genel uyum düzeyi 3, %20,4'nün genel uyum düzeyi 2, %4,1'nin genel uyum düzeyi 1'dir. Kız ergenlerin %59,3'ünün genel uyum düzeyi 4, %24,2'sinin genel uyum düzeyi 3, %16,5'inin genel uyum düzeyi 2'dir (Genel uyum düzeyi 1 ile 4 puan arasında değişmektedir, 4 uyumlu oluşu, 1 ise uyumsuz oluşu ifade etmektedir).

Tablo 17

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre genel uyum düzeyleri için frekans ve yüzde dağılımları

cinsiyet		N	%
erkek	1	4	4,1
	2	20	20,4
	3	24	24,5
	4	50	51,0
	Toplam	98	100,0
kız	1	0	0
	2	15	16,5
	3	22	24,2
	4	24	59,3
	toplam	91	100,0

**ÖRNEKLEM GRUBUNUN VERİ TOPLAMA ARAÇLARINDAN ALDIKLARI**  
**PUANLARIN ORTALAMA VE STANDART SAPMALARINA İLİŞKİN**  
**BULGULAR**

Tablo 18'de görüldüğü gibi cinsiyetlerine göre, anne genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları: sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar erkeklerde ortalama 120,87 (SS=33,211), kızlarda ortalama 121,20 (SS=33,815)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar erkeklerde ortalama 124,31 (SS=39,654), kızlarda ortalama 116,00 (SS=31,397)'dir.

Tablo 18

Ergenlerin cinsiyetlerine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden  
alınan ortalama ve standart sapmaları

cinsiyet		N	Ortalama	Standart Sapma
erkek	Anne genç	98	120,87	33,211
	Baba genç	98	124,31	39,654
Kadın	Anne genç	91	121,20	33,815
	Baba genç	91	116,00	31,395

Tablo 19 de görüldüğü gibi cinsiyet değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları erkek ergenlerde: anneden algılanan duygusal istismar ergenin yaşı 15 iken ortalama 120,40(SS=34,670), ergenin yaşı 16 iken ortalama 122,96 (SS=32,981), ergenin yaşı 17 iken ortalama 100,50 (SS=0,577), babadan algılanan duygusal istismar ergenin yaşı 15 iken ortalama 123,80(SS=38,692), ergenin yaşı 16 iken ortalama 123,57 (SS=37,586), ergenin yaşı 17 iken ortalama 139,00 (SS=77,335), kız ergenlerde: anneden algılanan duygusal istismar ergenin yaşı 15 iken ortalama

123,75(SS=37,873), ergenin yaşı 16 iken ortalama 119,75(SS=31,176), ergenin yaşı 17 iken ortalama 115,71 (SS=27,729), babadan algılanan duygusal istismar ergenin yaşı 15 iken ortalama 119,37(SS=36,730), ergenin yaşı 16 iken ortalama 113,48 (SS=26,115), ergenin yaşı 17 iken ortalama 112,57 (SS=31,516)'dır.

Tablo 19

Ergenlerin cinsiyet ve yaş değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

cinsiyet	Denek yaşı		N	Ortalama	Standart sapma
Erkek	15	Anne genç	45	120,40	34,670
		Baba genç	45	123,80	38,692
	16	Anne genç	49	122,96	32,981
		Baba genç	49	123,57	37,586
	17	Anne genç	4	100,50	,577
		Baba genç	4	139,00	77,335
kadın	15	Anne genç	40	123,75	37,873
		Baba genç	40	119,37	36,730
	16	Anne genç	44	119,75	31,176
		Baba genç	44	113,48	26,115
	17	Anne genç	7	115,71	27,729
		Baba genç	7	112,57	31,516

Tablo 20 da görüldüğü gibi anne yaş değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar Annenin yaşı 33-37 arasında iken ortalama 120,24 (SS=31,719), Annenin yaşı 38-42 arasında iken ortalama 121,24 (SS=34,672), Annenin yaşı 43-47 arasında iken 127,70 (SS=39,895), Annenin yaşı 48-52 arasında iken ortalama 110,71 (SS=21,160)'dır. Babadan Algılanan Duygusal İstismar annenin yaşı 33-37 arasında iken ortalama 121,99 (SS=37,581), annenin yaşı 38-42

arasında iken ortalama 121,69 (SS=39,702), annenin yaşı 43-47 arasında iken ortalama 115,93 (SS=26,329), annenin yaşı 48-52 arasında iken ortalama 113,50 (SS=29,755)'dir.

Tablo 20

Anne yaş değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

Anne yaşı		N	Ortalama	Standart sapma
33-37	Anne genç	87	120,24	31,719
	Baba genç	87	121,99	37,581
38-42	Anne genç	58	121,24	34,672
	Baba genç	58	121,69	39,702
43-47	Anne genç	30	127,70	39,895
	Baba genç	30	115,93	26,329
48-52	Anne genç	14	110,71	21,160
	Baba genç	14	113,50	29,755

Tablo 21 de görüldüğü gibi baba yaş değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar Babanın yaşı 33-37 arasında iken ortalama 121,97 (SS=32,415), Babanın yaşı 38-42 arasında iken ortalama 114,64 (SS=27,626), Babanın yaşı 43-47 arasında iken 131,47 (SS=44,038), Babanın yaşı 48-52 arasında iken ortalama 115,10 (SS=23,230)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar babanın yaşı 33-37 arasında iken ortalama 123,06 (SS=36,622), babanın yaşı 38-42 arasında iken ortalama 119,14 (SS=35,760), babanın yaşı 43-47 arasında iken ortalama 120,53 (SS=40,852), babanın yaşı 48-52 arasında iken ortalama 116,23 (SS=28,807)'dir.

Tablo 21

Baba yaş değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

baba yaşı		N	Ortalama	Standart sapma
33-37	Anne genç	64	121,97	32,415
	Baba genç	64	123,06	36,622
38-42	Anne genç	51	114,65	27,626
	Baba genç	51	119,14	35,760
43-47	Anne genç	43	131,47	44,038
	Baba genç	43	120,53	40,852
48-52	Anne genç	31	115,10	23,230
	Baba genç	31	116,23	28,807

Tablo 22 de görüldüğü gibi kardeş sayısı değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar tek çocuk iken ortalama 124,31 (SS=36,465), 2 çocuk iken ortalama 117,80 (SS=30,959), 3 çocuk iken ortalama 121,70 (SS=34,024), 4 çocuk iken ortalama 114,47 (SS=27,246), 4'den fazla çocuk iken ortalama 128,28 (SS=38,496)'dır. Babadan Algılanan Duygusal İstismar tek çocuk iken ortalama 128,66 (SS=45,561), 2 çocuk iken ortalama 113,04 (SS=25,554), 3 çocuk iken ortalama 115,54 (SS=29,097), 4 çocuk iken ortalama 121,06 (SS=40,265), 4'den fazla çocuk iken ortalama 128,22 (SS=41,014)'dır.



Tablo 22

Kardeş sayısı değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

Kardeş sayısı		N	Ortalama	Standart sapma
Tek çocuk	Anne genç	32	142,31	36,465
	Baba genç	32	128,66	45,561
2 çocuk	Anne genç	45	117,80	30,959
	Baba genç	45	113,04	25,554
3 çocuk	Anne genç	46	121,70	34,024
	Baba genç	46	115,54	29,097
4 çocuk	Anne genç	34	114,47	27,246
	Baba genç	34	121,06	40,265
4 den fazla	Anne genç	32	128,28	38,496
	Baba genç	32	128,22	41,014

Tablo 23 de görüldüğü gibi annenin eğitim düzeyi değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar annenin eğitim düzeyi ilkokul iken ortalama 127,95 (SS=39,707), annenin eğitim düzeyi ortaokul iken ortalama 115,00(SS=28,876), annenin eğitim düzeyi lise iken ortalama 118,02 (SS=31,870), annenin eğitim düzeyi yüksekokul/üniversite iken ortalama 122,74 (SS=26,687), annenin eğitim düzeyi yüksek lisans/doktora iken ortalama 102,75(SS=3,403), babadan algılanan duygusal istismar annenin eğitim düzeyi ilkokul iken ortalama 124,29 (SS=39,198), annenin eğitim düzeyi ortaokul iken ortalama 119,37(SS=38,837), annenin eğitim düzeyi lise iken ortalama 117,65 (SS=34,921), annenin eğitim düzeyi yüksekokul/üniversite iken ortalama 119,524 (SS=29,077), annenin eğitim düzeyi yüksek lisans/doktora iken ortalama 108,50(SS=9,983),

Tablo 23

Annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

Anne eğitim		N	ortalama	Standart sapma
İlkokul	Anne genç	63	127,95	39,707
	Baba genç	63	124,29	39,198
Ortaokul	Anne genç	41	115,00	28,876
	Baba genç	41	119,37	38,837
Lise	Anne genç	54	118,02	31,870
	Baba genç	54	117,65	34,921
Yüksekokul/üniversite	Anne genç	27	122,74	26,687
	Baba genç	27	119,52	29,077
Yükseklisans/doktora	Anne genç	4	102,75	3,403
	Baba genç	4	108,50	9,983

Tablo 24 de görüldüğü gibi babanın eğitim düzeyi değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar babanın eğitim düzeyi ilkokul iken ortalama 122,83 (SS=36,193), babanın eğitim düzeyi ortaokul iken ortalama 120,00(SS=35,048), babanın eğitim düzeyi lise iken ortalama 120,27 (SS=33,394), babanın eğitim düzeyi yüksekokul/üniversite iken ortalama 121,68 (SS=27,214), babanın eğitim düzeyi yüksekisans/doktora iken ortalama 105,33(SS=6,743), babadan algılanan duygusal istismar babanın eğitim düzeyi ilkokul iken ortalama 125,81 (SS=42,777), babanın eğitim düzeyi ortaokul iken ortalama 112,93(SS=28,285), babanın eğitim düzeyi lise iken ortalama 121,43(SS=38,247), babanın eğitim düzeyi yüksekokul/üniversite iken ortalama 118,61 (SS=28,822), babanın eğitim düzeyi yüksekisans/doktora iken ortalama 110,50(SS=9,711)'dir.

Tablo 24

Babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

Baba eğitim		N	ortalama	Standart sapma
İlkokul	Anne genç	54	122,83	36,193
	Baba genç	54	125,81	42,777
Ortaokul	Anne genç	44	120,00	35,048
	Baba genç	44	112,93	28,285
Lise	Anne genç	56	120,27	33,394
	Baba genç	56	121,43	38,247
Yüksekokul/üniversite	Anne genç	28	121,68	27,214
	Baba genç	28	118,61	28,822
Yükseklisans/doktora	Anne genç	6	105,33	6,743
	Baba genç	6	110,50	9,711

Tablo 25 de görüldüğü gibi annenin çalışma durumu değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar annenin çalışması durumunda ortalama 121,15 (SS=34,343), annenin çalışmaması durumunda ortalama 120,74 (SS=31,450)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar annenin çalışması durumunda ortalama 117,98 (SS=33,152), annenin çalışmama durumunda ortalama 125,68 (SS=41,867)'dir.

Tablo 25

Annenin çalışma durumu değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

Anne çalışma durumu		N	Ortalama	Standart Sapma
Çalışıyor	Anne genç	132	121,15	34,343
	Baba genç	132	117,98	33,152
Çalışmıyor	Anne genç	57	120,74	31,450
	Baba genç	57	125,68	41,867

Tablo 26 de görüldüğü gibi babanın çalışma durumu değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar babanın çalışması durumunda ortalama 119,16 (SS=31,151), babanın çalışmaması durumunda ortalama 121,24 (SS=33,7338)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar babanın çalışması durumunda ortalama 120,00 (SS=35,763), babanın çalışmama durumunda ortalama 120,34 (SS=36,201)'dir.

Tablo 26

Babanın çalışma durumu değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

Baba çalışma durumu		N	Ortalama	Standart Sapma
Çalışıyor	Anne genç	19	119,16	31,151
	Baba genç	19	120,00	35,763
Çalışmıyor	Anne genç	170	121,24	33,738
	Baba genç	170	120,34	36,201

Tablo 27 da görüldüğü gibi ergenlerin kişisel uyum değişkenine göre, anne

baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar kişisel uyum düzeyi değeri 1 iken (kişisel uyumun değeri azaldıkça kişisel uyumda azalmaktadır) ortalama 167,87 (SS=49,410), kişisel uyum düzeyi değeri 2 iken ortalama 165,12 (SS=37,505), kişisel uyum düzeyi değeri 3 iken 132,94 (SS=44,038), kişisel uyum düzeyi değeri 4 iken ortalama 106,60 (SS=17,202)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar kişisel uyum düzeyi değeri 1 iken ortalama 178,67 (SS=59,406), kişisel uyum düzeyi değeri 2 iken ortalama 142,40 (SS=39,768), kişisel uyum düzeyi değeri 3 iken 140,74 (SS=47,804), kişisel uyum düzeyi değeri 4 iken ortalama 107,43 (SS=19,357)'dür.

Tablo 27

Kişisel uyum değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

kişisel uyum		N	Ortalama	Standart sapma
1	Anne genç	6	167,83	49,410
	Baba genç	6	178,67	59,406
2	Anne genç	25	165,12	37,505
	Baba genç	25	142,40	39,768
3	Anne genç	34	132,94	32,648
	Baba genç	34	140,74	47,804
4	Anne genç	124	106,60	17,202
	Baba genç	124	107,43	19,357

Tablo 28 de görüldüğü gibi ergenlerin sosyal uyum değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar sosyal uyum düzeyi değeri 1 iken (sosyal uyumun değeri azaldıkça sosyal uyumda azalmaktadır) ortalama 171,80 (SS=39,028), sosyal uyum düzeyi değeri 2 iken ortalama 152,59 (SS=42,208), sosyal uyum düzeyi değeri 3 iken 121,95 (SS=26,188), sosyal uyum düzeyi değeri 4

iken ortalama 103,34 (SS=14,479)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar sosyal uyum düzeyi değeri 1 iken ortalama 153,20 (SS=47,220), sosyal uyum düzeyi değeri 2 iken ortalama 157,79 (SS=43,949), sosyal uyum düzeyi değeri 3 iken 117,60 (SS=33,221), sosyal uyum düzeyi değeri 4 iken ortalama 103,41 (SS=12,670)'dir.

Tablo 28

Sosyal uyum değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

sosyal uyum		N	Ortalama	Standart sapma
1	Anne genç	5	171,80	39,028
	Baba genç	5	153,20	47,220
2	Anne genç	39	152,59	42,208
	Baba genç	39	157,79	43,949
3	Anne genç	58	121,95	26,188
	Baba genç	58	117,60	33,221
4	Anne genç	87	103,34	14,479
	Baba genç	87	103,41	12,670

Tablo 29 de görüldüğü gibi ergenlerin genel uyum değişkenine göre, anne baba genç ilişkilerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla: Anneden Algılanan Duygusal İstismar genel uyum düzeyi değeri 1 iken (genel uyumun değeri azaldıkça genel uyumda azalmaktadır) ortalama 162,75 (SS=34,471), genel uyum düzeyi değeri 2 iken ortalama 161,60 (SS=40,964), genel uyum düzeyi değeri 3 iken 128,70 (SS=30,353), genel uyum düzeyi değeri 4 iken ortalama 102,37 (SS=6,506)'dir. Babadan Algılanan Duygusal İstismar genel uyum düzeyi değeri 1 iken ortalama 152,50 (SS=55,764), genel uyum düzeyi değeri 2 iken ortalama 175,80 (SS=41,161), genel uyum düzeyi değeri 3 iken 115,46 (SS=102,54), genel uyum düzeyi değeri 4 iken ortalama 103,41 (SS=5,465)'dir.

Tablo 29

Genel uyum değişkenine göre anne baba genç ilişkileri ölçeğinden alınan ortalama ve standart sapmaları

genel uyum		N	Ortalama	Standart sapma
1	Anne genç	4	162,75	34,471
	Baba genç	4	152,50	55,764
2	Anne genç	35	161,60	40,964
	Baba genç	35	175,80	41,161
3	Anne genç	46	128,70	30,353
	Baba genç	46	115,46	25,230
4	Anne genç	104	102,37	6,506
	Baba genç	104	102,54	5,465

### ARAŞTIRMADA BELİRLENEN AMAÇLARIN SUNULDUĞU SIRA GÖZÖNÜNE ALINARAK DEĞERLENDİRİLEN BULGULAR

Araştırmanın amaçlarını değerlendirmek amacıyla "Pearson Korelasyon Analizi", "Non-Parametrik tekniği", "Kruskal Wallis" tekniği uygulanmıştır.

Araştırmanın birinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile kişisel uyum arasındaki ilişki incelenmiştir.. Tablo 30'da görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinden algıladığı duygusal istismar ile kişisel uyum düzeyleri arasında  $p < .001$  düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe kişisel uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile sosyal uyum arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 30'da görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinden algıladığı duygusal istismar ile sosyal uyum düzeyleri arasında  $p < .001$  düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe sosyal uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda araştırma grubunun annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile genel uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 30'da görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinden algıladığı duygusal istismar ile genel uyum düzeyleri arasında  $p < .001$  düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe genel uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Tablo 30

Araştırma grubunun annelerinden algıladığı duygusal istismar düzeyleri ile kişisel uyum düzeyleri .sosyal uyum düzeyleri ve genel uyum düzeyleri arasındaki korelasyonlar

		Anne genç	Baba genç	Kişisel uyum	Sosyal uyum	Genel uyum
Anne- genç ilişkileri	Pearson korelasyonu	1	,351	-,654	-,608	-,693
	Anlamlılık		,000	,000	,000	,000
	N	189	189	189	189	189

Araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda araştırma grubunun babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile kişisel uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 31'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun babalarından algıladığı duygusal istismar ile kişisel uyum düzeyleri arasında  $p < .001$  düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe kişisel uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir.



Araştırmanın beşinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile sosyal uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 31'da görüldüğü gibi, araştırma grubunun babalarından algıladığı duygusal istismar ile sosyal uyum düzeyleri arasında  $p < .001$  düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe sosyal uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Araştırmanın altıncı amacı doğrultusunda araştırma grubunun babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile genel uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 31'da görüldüğü gibi, araştırma grubunun babalarından algıladığı duygusal istismar ile genel uyum düzeyleri arasında  $p < .001$  düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldikçe genel uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Tablo 31

Araştırma grubunun babalarından algıladığı duygusal istismar düzeyleri ile kişisel uyum düzeyleri ,sosyal uyum düzeyleri ve genel uyum düzeyleri arasındaki korelasyonlar

		Anne genç	Baba genç	Kişisel uyum	Sosyal uyum	Genel uyum
Baba- genç ilişkileri	Pearson korelasyonu	,351	1	-,500	-,561	-,704
	Anlamlılık	,	,000	,000	,000	,000
	N	189	189	189	189	189

Araştırmanın yedinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun annelerinin eğitim düzeyi ile annelerin algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 32'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinin eğitim düzeyi annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki

bulunamamıştır<sup>^</sup>».005).

Araştırmanın sekizinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun annelerinin çalışma durumu ile annelerin algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 32'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinin çalışma durumu ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Tablo 33 ve 34'de görüldüğü gibi araştırma grubunun annelerinin eğitim düzeyine göre çalışan ve çalışmayan olarak ayrılmış, iki grubun da annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyleri arasında farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Lise mezunu çalışan annelerin çocuklarında duygusal istismar puanı, lise mezunu çalışmayan anneler oranla anlamlı bir derecede yüksek bulunmuştur ( $p < .005$ ).

Araştırmanın dokuzuncu amacı doğrultusunda araştırma grubunun annelerinin yaş grubu ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 32'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinin yaş grubu ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Araştırmanın onuncu amacı doğrultusunda araştırma grubunun kardeş sayısı ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 32'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun kardeş sayısı ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Tablo 32

## Anne değişkenleri ile ilgili korelasyonlar

		Anne eğitim	Anne çalışma durumu	Anne yaşı	Kardeş sayısı	Anne genç
Anne eğitim	Pearson korelasyonu	1	,252	-,070	-,339	-,101
	Anlamlılık	,000	,000	,168	,000	,082
	N	189	189	189	189	189
Anne çalışma durumu	Pearson korelasyonu	,252	1	,009	,063	-,006
	Anlamlılık	,000	,000	,451	,193	,469
	N	189	189	189	189	189
Anne yaşı	Pearson korelasyonu	-,070	,009	1	,039	-,003
	Anlamlılık	,168	,451	,000	,296	,481
	N	189	189	189	189	189
Kardeş sayısı	Pearson korelasyonu	-,339	,063	,039	1	,021
	Anlamlılık	,000	,193	,296	,000	,387
	N	189	189	189	189	189
Anne genç	Pearson korelasyonu	-,101	-,006	-,003	,021	1
	Anlamlılık	,082	-,006	-,003	,021	1
	N	189	189	189	189	189

Tablo 33-34

Anne çalışma durumu ve eğitim durumu ile anne-genç ilişkileri formundan puanlar arasındaki T-Testi Sonuçları

anne eğitim	anne çalışma durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
İlkokul	anne Çalışıyor	47	127,19	39,141	5,709
	genç Çalışmıyor	16	130,19	42,562	10,640
Ortaokul	anne Çalışıyor	34	114,65	27,695	4,750
	genç Çalışmıyor	7	116,71	36,550	13,815
Lise	anne Çalışıyor	42	121,48	34,912	5,387
	genç Çalışmıyor	12	105,92	12,056	3,480
Yüksekokul /Üniversite	anne Çalışıyor	7	115,29	27,992	10,580
	genç Çalışmıyor	20	125,35	26,448	5,914
Yükseklisans /Doktora	anne Çalışıyor	2	103,50	4,950	3,500
	genç Çalışmıyor	2	102,00	2,828	2,000

anne eğitim		Eşit varyans için Levene Testi	Ortalama Eşitlikleri için T-Testi								
			F	Ani.	t	df	Ani.	Ortalama Farkı	Standart Hata Farkı	95% Güvenilirlikle Ortalama Dizisi	
										En düşük	En yüksek
İlkokul	anne genç	Eşit varyans alınarak	,037	,847	-2,259	61	,797	-3,00	11,580	-26,15	20,160
					-2,248	24	,806	-3,00	12,075	-27,91	21,914
Ortaokul	anne genç	Eşit varyans alınarak	,201	,657	-1,170	39	,866	-2,07	12,133	-26,61	22,474
					-1,142	7,5	,891	-2,07	14,608	-36,16	32,029
Lise	anne genç	Eşit varyans alınarak	7,93	,007	1,509	52	,137	15,56	10,308	-5,125	36,245
					2,426	50	,019	15,56	6,414	2,677	28,442
Yüksekokul /Üniversite	anne genç	Eşit varyans alınarak	,007	,934	-0,854	25	,401	-10,06	11,781	-34,33	14,199
					-0,830	10	,426	-10,06	12,121	-37,06	16,933
Yükseklisans /Doktora	anne genç	Eşit varyans alınarak	,	,	,372	2	,746	1,50	4,031	-15,84	18,845
					,372	1,6	,753	1,50	4,031	-20,92	23,919

Araştırmanın onbirinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun babalarının eğitim düzeyi ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 35'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun annelerinin eğitim düzeyi annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Araştırmanın onikinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun babalarının çalışma durumu ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 35'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun babalarının çalışma durumu ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Araştırmanın onüçüncü amacı doğrultusunda araştırma grubunun babalarının yaş grubu ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 35'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun babaların yaş grubu ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Araştırmanın ondördüncü amacı doğrultusunda araştırma grubunun kardeş sayısı ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 35'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun kardeş sayısı ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Tablo 35

## Baba değişkenleri ile ilgili korelasyonlar

		Baba eğitim	Baba çalışma durumu	Baba yaşı	Kardeş sayısı	Baba genç
Baba eğitim	Pearson korelasyonu	1	,211	-,107	-,068	-,062
	Anlamlılık	,	,002	,071	,177	,198
	N	188	188	188	188	188
Baba çalışma durumu	Pearson korelasyonu	,211	1	-,079	-,213	,003
	Anlamlılık	,002	,	,139	,002	,484
	N	188	189	189	189	189
Baba yaşı	Pearson korelasyonu	-,107	-,079	1	-,010	-,057
	Anlamlılık	,168	,139	,	,448	,218
	N	188	189	189	189	189
Kardeş sayısı	Pearson korelasyonu	-,068	-,213	-,010	1	,036
	Anlamlılık	,177	,002	,448	,	,312
	N	188	189	189	189	189
Baba genç	Pearson korelasyonu	-,062	-,003	-,057	,036	1
	Anlamlılık	,198	,484	,218	,312	,
	N	189	189	189	189	189

Araştırmanın onbeşinci amacı doğrultusunda araştırma grubunun yaşı ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 36'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun yaşı ile annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Araştırmanın onaltıncı amacı doğrultusunda araştırma grubunun yaşı ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 36'de görüldüğü gibi, araştırma grubunun yaşı ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında  $p > .005$  düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin yaşı düştükçe, babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyinin yükseldiği görülmektedir.

Tablo 36

Araştırma grubunun yaşı ile anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri arasındaki korelasyon

		Denek yaşı	Anne genç	Baba genç
Denek yaşı	Pearson korelasyonu	1	-,053	-,025
	Anlamlılık	,	,233	,369
	N	189	189	189

Araştırmanın on yedinci amacı doğrultusunda Tablo 37-38'de görüldüğü gibi anne-genç ilişkileri formundaki sonuçlar, algılanan ekonomik seviyeye göre incelenmiştir. Ailenin ortanın üstü ekonomik seviyeye sahip olmasıyla ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ( $p > .005$ ).

Araştırmanın onsekizinci amacı doğrultusunda Tablo 37 ve 38'da görüldüğü gibi, baba-genç ilişkileri formundaki sonuçlar algılanan ekonomik seviyeye göre incelenmiştir. Araştırma grubunun algıladığı ekonomik seviyesi ile babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Tablo 37-38

Algılanan ekonomik seviye ile anne-baba-genç ilişkileri formundan puanlar

	aile ekonomik durumu	N	Ortalama Dizisi
anne genç	Zengin	35	85,10
	Ortanın Üstü	34	116,24
	Orta Halli	53	99,12
	Ortanın Altı	33	80,47
	Dar gelirlili	34	91,63
	Toplam	189	
	baba genç	Zengin	35
Ortanın Üstü		34	107,40
Orta Halli		53	98,16
Ortanın Altı		33	85,91
Dar gelirlili		34	88,93
Toplam		189	

## Test Sonuçları

	anne genç	baba genç
Ki-Kare	9,867	3,652
df	4	4
Anlamlılık	,043	,455

a- Kruskal Wallis Test

b- Değişken: aile ekonomik durumu

Araştırmanın yirminci amacı tablo 39'da görüldüğü gibi, anne- genç ilişkilerindeki sonuçlar cinsiyete göre incelenmiştir. Ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $p > .005$ ).

Araştırmanın yirminci amacı tablo 39'da görüldüğü gibi, baba- genç ilişkilerindeki sonuçlar cinsiyete göre incelenmiştir. Ergenlerin babalarından



algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ( $p>.005$ ).

Tablo 39

Araştırma grubunun cinsiyeti ile annelerinden ve babalarından algıladıkları duygusal istismar arasındaki korelasyon

Grup İstatistikleri

cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
anne genç Erkek	98	120,87	33,211	3,355
anne genç Kadın	91	121,20	33,815	3,545
baba genç Erkek	98	124,31	39,654	4,006
baba genç Kadın	91	116,00	31,397	3,291

		Eşit Varyans için Levene Testi Sonuçları		Ortalama Eşitliği için T-Testi Sonuçları						
		F	Ani.	t	df	Ani.	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata Farklılığı	95% Güvenilirlikle Fark Aralığı	
									En düşük	En yüksek
Anne-Genç	Eşit varyans olarak	,015	,901	-,07	187	,946	-,33	4,877	-9,952	9,291
	Eşit varyans değil			-,07	185,4	,946	-,33	4,881	-9,959	9,298
Baba-Genç	Eşit varyans olarak	6,329	,013	1,6	187	,114	8,31	5,229	-2,009	18,621
	Eşit varyans değil			1,6	182,5	,111	8,31	5,184	-1,923	18,535

Tablo 40-41'de annenin öz/üvey olma durumuyla ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar incelenmiştir. Ergenlerin annelerinin öz/üvey olma durumuyla babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ( $p>.005$ ).

Tablo 40-41

Annenin öz/üvey olması ile anne-baba-geç ilişkileri formundan puanlar

anne öz/üvey		N	Ortalama Dizisi
anne genç	öz	181	94,55
	üvey	8	105,25
	Toplam	189	
baba genç	öz	181	93,34
	üvey	8	132,63
	Toplam	189	

## Test Sonuçları

	anne genç	baba genç
Ki-Kare	,321	4,348
df	1	1
Anlamlılık	,571	,037

- Kruskal Wallis Testi
- Değişken: anne öz/üvey

Tablo 42-43'de babanın öz/üvey olma durumuyla ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar incelenmiştir. Ergenlerin babalarının öz/üvey olma durumuyla annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ( $p > .005$ ).

Tablo 42-43

Babanın öz/üvey olması ile anne-baba-geç ilişkileri formundan puanlar

	baba öz/üvey	N	Ortalama Dizisi
anne genç	öz	184	94,67
	üvey	5	107,00
	Toplam	189	
baba genç	öz	184	95,66
	üvey	5	70,60
	Toplam	189	

Test Sonuçları<sup>b</sup>

	anne genç	baba genç
Ki-Kare	,270	1,124
df	1	1
Anlamlılık	,603	,289

a. Kruskal Wallis Testi

b- Grup değişkeni: baba öz/üvey

## BÖLÜM V

### TARTIŞMA

Araştırmamızda ergenlerin annelerinden, babalarından algıladıkları duygusal istismar, düzeyleriyle kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Söz konusu bulgularda anneden ve babadan algılanan duygusal istismar artıkça ergendeki kişisel, sosyal ve genel uyum azalmaktadır.

Ergenlik döneminde büyümenin çabuk olması, değişen bedenle duyguların, davranışların ve tutumların da değişmesini gerektirmektedir. Değişimin hızı yüksektir ve ergen buna uyum sağlama çabaları içerisindedir. Ergenin neşe, karamsarlık, karşı cinse duyulan aşk, coşku, iç sıkıntısı ve keder gibi olumlu ve olumsuz duyguları bir arada yaşaması onun davranışlarına da yansır. Ergen bu yeni duruma uyum sağlama çabaları içerisindeyken anne ve babasının kendisine karşı sevgi dolu, sevecen ve anlayışlı bir tutum içerisinde olmasını bekler. Ancak Yavuzer.(2005)'in yaş ortalaması 16 olan gençlerle yaptıkları bir araştırmada gençler anne babalarının beklentilerini aşırı yüksek bulmakta, kendilerine yeterince özgürlük tanınmadığını, her şeye aşırı müdahale edildiğini, özel yaşamlarına yeterince gereken duyarlılığın gösterilmediğini, kendilerinin haksızca eleştirip azarladığını ve kendilerine çocukça muamele yapıldığını düşünmektedirler. Ergenin anne ve babası tarafından eleştirilmesi , reddedilmesi, aşağılanması, yıldırılması, küçük görülmesi gibi duygusal istismar davranışları içerisine giren tutumlara maruz kalması, ergenin özel bir kimlik oluşturma, bağımsızlık kazanma, kendi değer yargılarını belirleme, yaşlılarıyla tatmin edici ilişkiler içerisine girme ve bir birey olarak başkalarının duygu ve düşüncelerini paylaşma ve anlama çabalarını olumsuz etkilediği düşünülebilir.

Ergenlik dönemi gencin en fazla dışarıya açıldığı, arkadaşlarıyla en yoğun biçimde etkileşimde bulunduğu, kendini anlama ve kendine özgü bir kimlik oluşturma çabalarının bulunduğu bir dönemdir. Bu nedenle gencin sosyal ve kişisel gelişimini sağlıklı bir biçimde gerçekleştirebilmesi ve uyum düzeyinin yüksek olması anne babanın ergenle kurduğu iletişime ve ona gerekli rehberliği yapmasıyla mümkündür.

Genel literatürde anne babaları tarafından duygusal istismara uğrayan ergenlerin, duygusal istismar sonucunda uyumsuz davranış olarak kabul edebileceğimiz sonuçlara yol açtığını gösteren bulgular mevcuttur. Alantar'ın (1989) anne babalarına ilişkin yüksek duygusal istismarı daha fazla algılayan ergenlerin, aynı zamanda depresyonda oldukları, sürekli kaygılarının daha yoğun olduğu, benlik kavramlarının düşük, kişilerarası ilişkilerinin yaşdaşlarına göre yetersiz, duygusal dengelerinin zayıf ve aynı zamanda bu gençlerin anneleri tarafından reddedildikleri duygusuna sahip olduklarını araştırmaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

İsмен (1993) duygusal istismarın liseli ergenlerin kişisel uyum içerisinde yer alan kendine kabul düzeyini incelemiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar azaldıkça, kendini kabul seviyesinde bir artma görüldüğü tespit edilmiştir.

Kozcu (1987) duygusal istismar ve anne kabul-red davranışlarıyla gençlerde genel ruh sağlığı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveynleri tarafından yüksek düzeyde duygusal istismara maruz kaldığını algılayan gençlerin ruh sağlığında sorunlar olduğu görülmüştür.

Taşdelen'in (1995) yaptığı araştırma sonucuna göre, yüksek düzeyde duygusal istismar algılayan gençlerin öz kavramlarının daha düşük, sürekli

kaygılarının daha yüksek, duygusal ve davranışsal sorunlarının daha fazla olduğu görülmüştür.

Rohner'in (2001) ebeveyn kabul-red kuramını araştırma bulgularımız desteklemiştir. Kabul red kuramı anne baba tarafından reddedilme de hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışsal fonksiyonları üzerinde olumsuz etkileri olacağını ileri sürmektedir. Kurama göre reddedilen çocuk ve çocukluğunda reddedilmiş yetişkin uyumsuz davranış olarak nitelendirebileceğimiz saldırganca davranışlar gösteren, düşmanca duygularıyla başa çıkamayan, bağımlı, duygusal olarak dengesiz ve olumsuz değerlendirme yapan kişilik özelliklerine sahiptirler. Ayrıca Rohner (2001), reddedilmenin aynı zamanda depresyon ya da depreseif duygularla, davranış sorunları, okul başarısı ve arkadaş ilişkileriyle ilgili pek çok sorunla ilişkili olduğunu söylemiştir.

Nitekim literatür bölümünde da açıkladığımız gibi anne babaları tarafından otoriter ve baskıcı tutum, aşırı koruyucu ve ilgisiz kayıtsız tutumla yetiştirilen çocuklar duygusal istismara uğramaktadır. Anne baba tutumlarıyla uyum arasındaki ilişkiyi incelen araştırmalara baktığımızda anne baba tutumlarıyla uyum düzeyi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırmalarda anne babası tarafından otoriter, baskıcı veya ilgisiz tutumla yetiştirilen ergenlerin uyum düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlarda araştırma bulgularımız desteklemektedir. Anne baba tutumlarıyla uyum düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara baktığımızda ; Uluğtekin (1984) reddeden ve kısıtlayan anne baba davranışlarının çocuklarda saldırganlık eğiliminin oluşmasına yol açtığını bulmuştur. Kızıtan (1984), Bilal (1984), Alperten(1993) ve Bostan (1993)'in demokratik tutumu benimsemiş anne-babaların çocuklarının uyum düzeylerinin koruyucu, ilgisiz ve otoriter tutumu benimsemiş anne-babaların çocuklarından daha yüksek bulunmuştur. Anne babanın ilgisiz ya da otoriter olma eğilimi arttıkça uyum düzeyinin olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır.

Ekşi'nin (1982) yaptığı araştırmada anne babaları evde sevgi ve şefkat

yaratmaya önem vermeyen, olgun anlayışlı davranmayan anne babaların çocukların ergenlik döneminde kişisel ve sosyal sorunlarla karşılaştıklarına yönelik bulgular elde etmiştir. Şakır'ın(1987) araştırmasında annelerin ve babaların, hoşgörüsüz, reddedici olmaları ergenlerin uyumlarını olumsuz yönde etkileyebildiği görülmüştür. Öztürk (1990) anlama, yakınlık, başatlık düzeylerin, ana-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek, buna karşın kendini suçlama ve saldırganlık düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Akbağ (1994) araştırmasında anne-baba tutumlarından tutarlı disiplinin ergenlerin uyumlarını olumlu yönde desteklediği sonucuna varırken; fiziksel ve duygusal cezalandırma, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve koruyuculuk davranışının artmasına bağlı olarak ergenlerin uyum düzeyinde düşme görülmüştür. Yücedağ (1997) problem alanlarıyla ana-babanın duygusal cezalandırma davranışları arasında pozitif ve ilgi şefkat gösterme davranışıyla problem alanları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Aktaş (1997) anne babanın etki gücünün, aile ve gençler arasında bazı çatışmalara ve uyum problemlerine neden olduğu ortaya çıkmıştır. Koç (2000) ana-baba tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlerin, otoriter ve ilgisiz olarak algılayan ergenlerin sosyal uyum düzeyinden daha yüksek bulmuştur.

Yavuzer'in (2003) yaptığı çalışmada suçlu gençlerin evden kaçmalarına, yani bir anlamda sert ve aşırı otoriter bir baba, çocukta olumsuz tavırların oluşmasına ve çocuğun uyumsuz bir birey olmasına yol açabilmektedir. Anti-sosyal davranışa ilk adımlarını atmalarına neden olan en büyük etkenin (%59 oranında) baba baskısı olduğu görülmektedir.

Ekşi (1999) ergende meydana gelebilecek olan psikopatoloji belirtilerinde ailenin sorumlu davranışları olabileceğini ve bu davranışların ergeni tümüyle iten, reddeden yaklaşımın etken olabileceğini söylemiştir. Buradan hareketle araştırma ana bulgularımız destekler şekilde anne baba tutumları ve uyumla ilgili yapılmış araştırmalar duygusal istismar ile ergenin uyum düzeyi arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır.

Sonuç olarak araştırma bulgularımızda anne ve babaları tarafından duygusal istismara uğrayan ergenlerin kişisel, sosyal ve genel uyumlarının olumsuz olarak etkilendiği ortaya çıkmıştır. Anne babaların kendilerini gerçekleştirmiş kendileriyle ve çevresiyle uyumlu bireyler yetiştirmeleri sağlıklı bir anne baba genç ilişkisine dayanmaktadır. Bunun için anne babaların sevgi, ilgi, istenme ve kabul etme davranışları içerisinde olmaları ergenin ruhsal gereksiniminin başında gelmektedir. Ergenlerin kişilik gelişimleri, uyum ve davranış sorunlarının gelişmemesi için sevgi ile dengelenmiş bir disiplin verilmesi önemlidir. Ergenler konuşma ögütten çok anne ve babanın davranışlarından etkilenirler ve onların davranışlarını kendilerine örnek alarak yetişirler. Anne babaların ergenin davranışlarına karşı aynı zamanda istikrarlı bir tutum içerisinde olması gerekmektedir. Ergenlik döneminde genç, kendi düşünce ve yargılarını oluşturmaya başlamıştır ve mantıklı düşünmeye açıktır. Eğer anne baba neden belirli bir biçimde davrandığına açıklık kazandırabilirse daha kolay ikna olacaktır. Ergenler deneyerek daha kolay öğrenirler anne babalar onlara yanılmanın doğal olduğunu, yanılmamaktan korkmamayı öğretmeli, deneyerek daha iyisini yapmaları için cesaretlendirmeli ve kendi başlarına kararlar almalarına yardımcı olmalıdırlar. Hiç kuşkusuz bunların en başında anne babaların sağlıklı çocuk yetiştirme ve ergenlik döneminin gelişim özellikleri konusunda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Araştırmamızda anne ve babanın çalışıp çalışmama durumuyla duygusal istismar seviyelerinin farklılaşp farklılaşmadığına bakılmış, anne ve babanın çalışıp çalışmama durumu ile duygusal istismar arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak lise mezunu olup da çalışan annelerin çocuklarının algıladıkları duygusal istismar düzeyleri anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Yapılmış araştırmalara baktığımızda farklı bulguların belirlendiği görülmektedir. İşmen'in (1993) yaptığı araştırmada annesi çalışmayıp iş aramayan ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın, annesi çalışan öğrencilere oranla daha yüksek bulunmuştur. Kars'ın (1996) yaptığı bir araştırmada ise, çalışan annelerle çalışmayan annelerin istismar puan ortalamaları arasında fark anlamlı bulunmuştur. Çalışmayan annelerin çocuklarını daha fazla istismar ettikleri görülmüştür. Bulut'un (1996) yaptığı araştırmada annenin çalışma durumunun çocuk istismarında pek etkisi olmadığı görülmüştür. Siyez'in (2003) yaptığı araştırmada



anne ve babanın çalışıp çalışmama durumuyla ergenlerin algıladıkları duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırmada ayrıca çalışan anneler ile çalışmayan annelerin eğitim durumlarına göre çocuklarından algıladıkları duygusal istismara bakılmıştır. Lise mezunu olup çalışan annelerin, çocuklarının algıladıkları duygusal istismar, öğrenim düzeyi ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarına göre daha yüksek çıkmıştır. Bunu lise mezunu annelerin, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan annelerden, çalışma hayatıyla ilgili beklentilerinin daha yüksek olmasıyla açıklayabiliriz. İlköğretim ve ortaöğretim mezunu olan annelerin eğitim durumu nedeniyle, iş olanakları daha kısıtlı olacaktır ve vasıfsız elemana olarak çalışacaktır. Bundan dolayı çalışma hayatlarıyla ilgili beklentileri düşük olacaktır. Lise mezunu annelerin çalışma hayatıyla ilgili beklentileri daha yüksek olması, annelerde daha fazla strese yol açabilecek, çocuklarına tahammül etme ve tolerans gösterme düzeylerini düşürecektir.

Araştırmamızda babaların çalışıp çalışmama durumunun ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyinde etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Türkiye'de baba genellikle dışarıdadır ve annenin çocukla geçirdiği zamanın fazlalığı ve babaya göre daha yakın olması annenin tutumlarının çocuğu babaya göre daha fazla etkilemesine sebep olmaktadır (Kulaksızoğlu,1985). Babanın ergenle geçirdiği zamanın azlığı, çalışmama durumuyla ilgili yaşayacağı streslerden dolayı ergene karşı olumsuz davranışlarda bulunmasını azaltmakta yada engellemekte olduğunu düşünebiliriz.

Araştırmamızda anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenine göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismar seviyelerinin farklı olup olmadığı araştırılmış ve anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çeşitli araştırma bulgularına göre anne babanın eğitim durumuna göre çocuk istismarına yönelik bulgular farklılık göstermektedir.

Erkman ve Alantar'ın(1988)de yaptıkları çalışmada hem yüksek öğrenimli hem de eğitimsiz annelerin eşit derecede istismar edici oldukları bulunmuştur. Bulut'un(1996) yaptığı araştırmada öğrenim düzeyinin çocuk istismarında pek etkisi

olmadığı görülmüştür. Becer'in(2004)'in 12-14 yaş gurubu ergenlerle yaptığı çalışmada annenin eğitim düzeyi ve babanın eğitim düzeyi ile duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Uzun(2002)'de yaptığı araştırma annenin eğitim düzeyi ile duygusal istismar arasında bir ilişki bulunmazken babanın eğitim düzeyi ile duygusal istismar arasında bir ilişki bulunmuştur. Vardar (1994)'de yaptığı bir araştırmada ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ile annenin eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunurken babanın eğitim düzeyi ile duygusal istismar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kars'ın (1998) yaptığı bir araştırmada anne-baba öğrenim düzeyi ile çocuk istismarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe istismar davranışlarının azaldığı, bunun tersine öğrenim düzeyi düştükçe istismar davranışlarının arttığı görülmüştür.

Araştırmamızda anne babanın eğitim durumuna göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismar açısından farklılık bulunmaması- ve şimdiye kadar yapılmış araştırmaların belirli bir yönde toplamaması nedeniyle, bu konunun daha ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. Bundan sonraki araştırmalarda anne babaların aldıkları eğitimlerin niteliğine göre ; sosyal bilimler, fen bilimleri, teknik bilimler olarak ayrıldığında duygusal istismar algısının farklılaşıp farklılaşmadığına bakılabilir. Ayrıca araştırma grubunun anne, dedeleri ve büyükanne, büyükbabaların eğitim durumlarına bakılarak, duygusal istismarın farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmalıdır.

Araştırmamızda anne ve babanın yaş değişkenine göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismar seviyelerinin farklı olup olmadığı araştırılmış ve anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bulut'un(1996) belirttiğine göre anne yaşı ile çocuk istismar arasındaki ilişki konusunda yapılan çalışmaların çoğu anne yaşı ile çocuk istismarı arasında doğrusal bir ilişki olmadığını göstermektedir. Becer(2004)'de yaptığı araştırmasında anne ve babaların yaşı ile ergenlerin anne babalarından algıladıkları duygusal istismar arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Yaştan ziyade anne babanın olgunlaşıp olgunlaşmadığı çocuğa karşı tutum ve davranışları önemlidir. Yeterince olgunlaşmamış ebeveynler bir çocuğun bakımından sorumlu olduklarında, onun yoğun ihtiyaçlarıyla karşılaştıklarında çocuklarını

duygusal olarak istismar edebilirler. Genç yaşta olgunluğa erişmiş ebeveynler olabileceği gibi, yaşı büyük olup olgunlaşmamış ebeveynlerde olabilmektedir.

Araştırma grubunun kardeş sayısı ile ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar incelenmiştir ve anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan araştırmaların bulgularına baktığımızda farklı bulguların belirlendiğini görmekteyiz, ancak kardeş sayısının duygusal istismar seviyesi üzerinde etkili bir değişken olduğu yönündeki bulgular daha fazladır. Karaca'nın(2001)'de yaptığı araştırmasında ve Siyez'in(2003)'de yaptığı araştırmasında ergenlerin kardeş sayısı ile ergenlerin algıladıkları duygusal istismar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. İşmen'nin (1993)'de yaptığı araştırmasında tek çocukların algıladıkları duygusal istismarın iki, üç, dört ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Yine İşmen'nin (1999) da yaptığı araştırmasında kardeş sayısı arttıkça genel istismarında arttığını ortaya çıkarmıştır. Kars'ın(1999) yaptığı araştırmasında ve Bilir ve arkadaşları'nın(1999) yaptığı araştırmasında çocuk sayısı arttıkça duygusal istismarın arttığı ortaya çıkmıştır. Uzun'ın(2002) yaptığı araştırmasında ergenlerin kardeş sayısının ergenlerin algıladıkları duygusal istismar seviyesi üzerinde etkili bir değişken olduğu saptanmıştır. Üç ve üstü sayıda kardeşe sahip ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın tek kardeş olan ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Kardeş sayısının fazlalaşmasıyla anne babaya daha fazla sorumluluk ve yükümlülükler ortaya çıkmaktadır. Bu ailelerin ekonomik streslerden daha çok etkilenerek, aile bireyleri arasında kurulan iletişimde sorunlar ortaya çıkabileceği düşünülebilir. Ancak ailede ekonomik bir sorun olmadığı ve sağlam bir ebeveyn çocuk ilişkisinin olduğu ailelerde kardeş sayısının fazla olmasının duygusal istismarı artırıcı bir etken olmayacağı söylenebilir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde, kardeşler birbirlerine destek olarak, anne babalarından görebilecekleri olumsuz herhangi bir davranışa karşı duygusal açıdan daha dayanıklı olabilirler. Duygusal istismara uğrayan ergen için abla yada ağabeyi koruyucu bir tutum içerisinde olabilir, bu da duygusal istismarın etkisini azaltabilir.

Araştırmada araştırma grubunun algıladığı ekonomik seviyesi değişkenine

göre ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar seviyelerinin farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismarın ekonomik seviyeye göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Ortanın üstünde olan grubun algıladığı duygusal istismar daha yüksek çıkmıştır. Ancak babalarından algıladıkları duygusal istismar seviyesinde herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Kılınç'ın(1999)yaptığı araştırmasında düşük sosyo-ekonomik seviyeye sahip olana ergenlerin daha yüksek duygusal istismar algıladıklarını bulmuştur. Siyez (2003) ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile algılanan duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Sosyo ekonomik düzeyi ortanın altında olan ergenlerin algıladıkları duygusal istismar oranı daha yüksek bulunmuştur. Ancak Karaca'nın (2001) yaptığı araştırmasında ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Türk aile yapısında annenin çocuklarla birlikte geçirdiği zaman babaya göre daha fazladır buna bağlı olarak, birlikte zaman geçirme konusunda çocuğun anneden beklentisi daha fazladır. Ancak gelişen toplumumuzda çalışma hayatına annenin de katılması çocuğa ayrılan zamanın kısalmasına neden olmaktadır. Anne ve baba çalışma hayatı veya başka nedenlerden dolayı çocuklarına göstermedikleri ilgi ve sevgiyi maddi öğelerle karşılamaya çalışırlarsa ergende ilgi ve sevgi açlığına ve gerçekten sevilmedikleri duygusunun oluşmasına neden olabilir.

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre anne babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri incelenmiştir ve bir farklılık bulunamamıştır. Alantar'ın(1989), Işmen'nin(1993), Taşdelen'nin(1995), Çeşmeci'nin(1995), Batlaş ve Baltaş'ın (1999), Karaca'nın(2001), Uzun'nun(2002) ve Siyez'in(2003)'de yaptığı araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Anne baba içinde buldukları toplumun kesimlerine göre kız ve erkek çocuklarıyla farklı iletişim kurarlar. Geleneksel ailelerde çoğunlukla erkek çocuklara kendi çıkarları doğrultusunda daha çok beklenti içinde olduklarından dolayı, kız çocuklarına oranla daha fazla değer verirler ve toplumun hemen hemen birçok

kesiminde de erkek çocukları kızlara göre daha dışa dönük ve bağımsızken, kızlar daha fazla baskı altında yetiştirilmektedir(Kulaksızoğlu,2005). Bu açıdan bakıldığında ayırım yapıldığından kız çocuklarının duygusal istismara uğradığını söyleyebiliriz Ancak erkek çocuklarına meslek seçimi, gelir getirme, eş seçme, ailenin bütünlüğünün korunması gibi konularda çok daha erken ve ağır sorumluluklar verilmektedir. Anne babanın bu beklentilerini üstlenmeye hazır olmayan erkek çocuğu için bu sorumluluklar duygusal istismarı oluşturabilir. Aynı zamanda gelişen toplumumuzda ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, kız ve erkek öğrencilere eşit oranda eğitim hakkı tanınması, kadının çalışma hayatına katılarak ekonomik değerinin artması anne ve babaların kız ve erkek çocuklarına eşit derecede değer vermelerini etkilemiş olabilir. Bu sebeple anne ve babaların çocuklarına cinsiyet farkı gözetmeksizin olumlu veya olumsuz davranış biçimlerini gerçekleştirmekte oldukları düşünülebilir.

Araştırma gurubunu oluşturan ergenlerin yaş değişkenine göre anne babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri incelenmiştir ve farklılık bulunamamıştır. Bununla beraber diğer araştırma bulguları farklılaşmamaktadır. Fakat araştırma gruplarının yaşı küçüldükçe farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Uzun'nun(2002) yaptığı araştırmada 12-13-14 ve üstü yaş öğrencileri arasında yaş değişkenine göre duygusal istismar seviyesi bakımından herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Karaca(2001)15-19 yaş arası ergenlerde algılanan duygusal istismarın yaşa göre farklılaşmadığını bulmuştur. Bilir ve arkadaşları(1999), 4-12 yaş grubunda yaptıkları araştırmada yaş büyüdükçe duygusal istismarın azaldığı sonucunu ortaya koymaktadırlar, 11-12 yaş grubunda en düşük çıkmıştır. İşmen'nin (1993 ve 1999) yaptığı araştırmalarda yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Siyez'in(2003) anne ve baba tarafından algılanan duygusal istismarın, yaşla doğru orantılı olarak arttığı bulunmuştur. Güven'in de (1994) yaptığı araştırmasında yaşı büyük olan öğrencilerin yaşı küçük olan öğrencilere göre anne babalarıyla olan ilişkilerini daha olumlu algıladıklarını bulmuştur.

Araştırmamıza katılan ergenlerin yaşı 15-17 arasında değişmektedir ve bu yaşlar orta ergenlik dönemine rastlamaktadır. Orta ergenlik dönemine baktığımızda

bu dönemde ergenlerin daha çok ruhsal alandaki gelişimsel sorunları çözümlenmek durumunda olduklarını görmekteyiz. Bu dönemde ergenlerin aile ve çevresiyle çatışmalar yaşamaları orta ergenlik döneminin her yaş döneminde duygusal istismarı aynı şekilde algılamalarına neden olabilir. Bu durumun ergenin yaşı göz önüne alınmaksızın ailesi tarafından istismar edilmesine sebep olabileceği düşünülebilir.

Babaları üvey olan ergenlerin babalarından algıladıkları duygusal istismar bulunmazken, annelerin duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur. Benzer şekilde anneleri üvey olan ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar bulunmazken, babalarından duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur. Öz anne baba karşı tarafın kendi çocuğunu kabul etmesi durumundan dolayı, kendisini daha fazla yük altında hissedebilir. Aile bütünlüğünü korumak amacıyla öz anne ya da baba ergenin hatalarını direkt eleştirme, kınama, küçük görme, baskı ile düzeltmeye çalışabilir. Anne yada babanın bu davranışları ergende duygusal istismara yol açabilir. Ancak araştırma örneğimiz öz(181),üvey(8) anneden, öz(184), üvey(5) babadan oluşmaktadır, bu konuda daha kesin bilgilere ulaşmak için örneklem grubunun geniş tutularak bir çalışma yapılması uygun olacaktır.

## BÖLÜM VI

### SONUÇ ve ÖNERİLER

#### SONUÇ

Bu araştırmada, algılanan duygusal istismarın ergenlerin uyum düzeyleri arasında bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Anne ve babasında duygusal istismar yaşantısı algılamayan ergenlerin kişisel, sosyal ve genel düzeyleri açısından daha uyumlu ergenler oldukları sonucuna varılmıştır.

Ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın cinsiyet, yaş, kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşmadığı tespit edilirken, algıladıkları ekonomik seviyeye göre farklılaştığı görülmüştür. Ortanın üstü ekonomik seviyeye sahip olan ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın diğer ekonomik seviyelere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın, annelerinin ve babaların yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı, ancak annesi lise mezunu olup çalışan annelerin, çocuklarının algıladıkları duygusal istismarın, öğrenim düzeyi ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarına göre daha yüksek olduğu araştırma sonuçlarındandır. Annesi lise mezunu olup da çalışmayan ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Babaları üvey olan ergenlerin babalarından algıladıkları duygusal istismar bulunmazken, annelerinden duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur. Benzer şekilde anneleri üvey olan ergenlerin öz annelerinden algıladıkları duygusal istismar bulunmazken, babalarından duygusal istismar algılamaları araştırma sonuçlarındandır. Üvey babalara sahip olan ergenlerin, öz annelerinden daha yüksek

duygusal istismar algıladıkları. Üvey anneye sahip olanların, öz babalarından daha yüksek duygusal istismar algıladıkları sonucuna varılmıştır.

## ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Anne babalar çocuklarına gösterecekleri davranışların, onların uyumlarını nasıl etkileyebileceği konusunda bilinçlendirilmelidir. Duygusal istismar davranışlarının içerisinde yer aldığı, disiplin yöntemleri yerine, ergenle sözel iletişim kurmaya, olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde tartışmaya dayalı tutarlı bir disiplin uygulamaları konusunda bilgilendirilmeli. Ayrıca demokratik bir tutum uygulamanın ve dengeli bir sevgi alışverişinde bulunmanın, önemi konusunda bilinçlendirilmelidir.
2. Anne babaların bu konularda bilgilendirilmeleri için, okullarda yeterli olmayan rehber öğretmen sayının yeterli düzeye getirilmesi ve rehberlik hizmetlerinin iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Rehber öğretmenler velilere çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda seminer, eğitim programları düzenleyebilirler.
3. Okullarda rehberlik servisi tarafından, duygusal istismara uğrayan öğrencilerin tespit edilebilir. Bu öğrencilere ve anne babalarına , sağaltıma yönelik grupla psikoloji danışma yapılabilir. Aileler aile danışmanlık merkezlerine yönlendirilebilir.
4. Anne babaların bilinçlenmesi için, daha geniş kitlelere ulaşmak amacıyla, TV, radyo gibi kitle iletişim araçlarıyla, konunun uzmanlarıyla eğitici programlar yaygınlaştırılmalıdır.
5. Ana-baba okullarının yaygınlaşmasını ve katılımın artması için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.
6. Bir problem durumunda, ailelerin kolaylıkla yardım alabilecekleri 'aile danışma' merkezleri yaygınlaştırılmalı ve aileler var olan merkezlerden nasıl yararlanacakları konusunda bilgilendirilmelidir.



7. İstismarın önlenmesi için, çocukların hakları konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir..
8. Bu araştırma İstanbul'un bir ilçesi olan Bakırköy'deki 2 lise de 198 ergen üzerinde yapılmıştır. Bu yüzden genellenebilirliğin çok yüksek olmadığı düşünölmektedir. Bu amaçla Türkiye'nin farklı bölgelerinde daha geniş bir örneklem üzerinden ve farklı Türk kültürlerini karşılaştırarak daha ayrıntılı bir araştırma yapılabilir.
9. Araştırma bulgularımızda babaları üvey olan ergenlerin babalarından algıladıkları duygusal istismar bulunmazken, annelerin duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur. Benzer şekilde anneleri üvey olan ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar bulunmazken, babalarından duygusal istismar algıladıkları bulunmuştur. Ancak araştırma örneklemimiz öz(181),üvey(8) anneden, öz(184), üvey(5) babadan oluşmaktadır, bu konuda daha kesin bilgilere ulaşmak için örneklem grubunun geniş tutularak, bir çalışma yapılması uygun olacaktır.
10. Araştırmamızda anne babanın eğitim durumuna göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismar açısından farklılık bulunmaması ve şimdiye kadar yapılmış araştırmaların belirli bir yönde toplamaması nedeniyle, bu konunun daha ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. Daha sonraki araştırmalarda anne babaların aldıkları eğitimlerin niteliğine göre ; sosyal bilimler, fen bilimleri, teknik bilimler olarak ayrıldığında duygusal istismar algısının farklılaşıp farklılaşmadığına bakılabilir. Ayrıca araştırma grubunun annane, dedeleri ve büyükanne, büyükbabaların eğitim durumlarına bakılarak, duygusal istismarın farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmalıdır.

## KAYNAKÇA

- Agathanos Georgopoulou, H. "Çocuklarını İstismar Eden Anne Babalarla Çalışma". E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). *Çocuk İstismarı ve İhmali*, Gözde Repro Ofset.Ankara, S.291,1999.
- Akbağ, M. *Liseli Ergenlerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1994.
- Aksoy, E., G. Çetin, M.A.İnanıcı, O. Polat, Ş. Sözenmiş, F. Sözenmiş. *Adli Tıp Ders Notları*. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2000.
- Aktaş.Y. *Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*. Hacetepe üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara, S. 13,1997.
- Alantar, M. *Psychological Maltreatment: An Attempt Of Its Assessment Among a of Adolescents*^ Master Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1989.
- Arıkan, Ç. *Ailede Çocuğa Yönelik Şiddet*. Hacetepe Üniversitesi Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, Sayı 6,S. 12,1988.
- Aydın, B. *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, İstanbul, S.36-38, 1997.
- Avrupa Güncel. "Dünyada ve Avrupa Birliğinde Çocuk İstismarıyla Mücadele Dergisi". Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayını. Sayı:1-2, Ankara, 1999.

- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. "Kolej ve Anadolu Liselerine Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Duygusal İstismarı". E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Gözde Repro Ofset, Ankara, S. 135,1999.
- Bayraktar, N. *Defining Subcategories of Psychological Maltreatment*. Master Thesis. Boğaziçi University, İstanbul, 1990.
- Becer, E. *Duygusal istismarın 12-14 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygılarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2004.
- Bilal, G. *Demokratik ve Otoriter olarak Algılanan Ana Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1984.
- Bilir, Ş., M. Arı, N.B. Dönmez ve S. Güneysu. "4-12 Yaşları arasında 16100 Çocukta Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme". E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). *Çocuk İstismarı ve İhmali*, Gözde Repro Ofset, Ankara, S.9,1999.
- Bostan, S. *14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin Ve Ana Baba Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1993.
- Brown,J., P. Cohen, J.G. Johnson ve E.M. Smailes. *Cilldhood Abuse and Neglect, Specificity of Effects on Adolescent and Young Adult Depresion and Suicidality*. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry,38,S.12, 1999.
- Bulut, I. *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*. Bizim Büro Yayıncılık, Ankara,1996.
- Cüceloğlu, D. *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi, İstanbul, S.20-38,2002.

Çeşmeci, M. *Further Reliability and Validity of The Perception of Psychological Maltreatment Inventory for Adolescents*. Master Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1995.

Dereli, T. *Okullarda Dayak Olgusu*. *Çağdaş Eğitim*, 173, S.37, 1992.

Erdem, T. *The Validity and Reliability study of Turkish form of Parental Acceptance Rejection Questionary*. Master Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1990.

Erkman, F. "Çocukların Duygusal Ezimi". *Çocuk İstismarı ve İhmali*. E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). *Çocuk İstismarı ve İhmali*, Gözde Repro Ofset, Ankara, S.127-129, 1999.

Erkman, F. *Duygusal Ezim*. *Yaşadıkça Eğitim*, Sayı 11,1990.

Ekşi, A. *Gençlerimiz ve Sorunları*. İstanbul Üniversitesi Yayını,2790.

Ekşi, A. "Çocuğun Ruhsal Gelişiminde Annenin Önemi, Anneden Ayrılığa Tepkiler". *Ben Hasta Değilim, Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, S.50-52,1999.

Ekşi, A. "Adolesanın Ruh Sağlığı, Gelişimi ve Döneme Özgü Sorunlar". *Ben Hasta Değilim, Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, S.601-603,1999.

Ekşi, A. "Uyum ve Davranış Sorunlarına Genel Yaklaşım". *Ben Hasta Değilim, Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 125-150, 1999.

Ekşi, A. *Üniversiteli Gençler*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1986.

- Gander, Mary J. Ve Harry W. Gardiner. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İmge Kitabevi, Ankara, S.23-29, 2001.
- Garbarino.J. Ve A.C. Garbarino. *Emotional Maltreatment of Children*^ National Committe for Prevention of Child Abuse,1987.
- Garbarino.J., E. Guttman ve J.Deely. *The Psychological Battered Child*. Jossey-Boss. San Farancisco,1986.
- Gençtan, E. *İnsan Olmak*. Remzi Kitapevi, İstanbul, S.9-11,1991.
- Güngörmüş, O. *Ders Notları*. İstanbul Üniversitesi, 1999.
- Güven, A. "Farklı Öğretim Programı İzleyen Öğrencilerde Algılanan Ana Baba ve Öğretmen Tutumlarının Benlik Kavramına Etkisi". *VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Ed. Y. Topsever, M. Göregenli, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1994.
- Hart, S., M. R. Brassard, *Majör to Children's Mental Healt Psychological Maltreatment*. Amerikan Psychologist. Vol:42,1987.
- Hart, S., M. R. Brassard, H. C. Karlson, "Psychological Maltreatment". *The Apsac Handbookon Child Maltreatment*. USA, 1996.
- Hamarman, S., W. Bernet. *Researhers Offer an Operational Definition of Emotional Abuse*. Brown University, Child Adolescent Behavior Lette, Cilt 6, Sayı 2, S.72, 2000.
- Günce, G. "Çocuğun Cinsel İstismarı". *Çocuk İstismarı ve İhmali*. E. Konaç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). Çocuk İstismarı ve ihmali, Gözde Repro Ofset, Ankara, S.89-91,1999.

- Howes, P.W. *Affective, Organizational and Relational Characteristics of Maltreating Families Systems Perspective*. Journal of Family Psychology, Sayı 1, S.86,2000.
- İsmeñ, E. *Duygusal İstismarın Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Seviyesine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993.
- İsmeñ , E. *Aile İçi Çocuk İstismarı*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999.
- Jhonson, P. *Child Abuse Understanding the Problem*^ Witshire.The Crowood Pres, 1990.
- Karaca, N. *Duygusal İstismara Uğramış Ergenlerin Bazı Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001.
- Karakuş, N. *Üstün Olan ve Olmayan Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2000.
- Karasar, N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 3A Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara, S.21-30,1994.
- Karasar, N. *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. 3A Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara, 1994.
- Kars, Ö. *Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları*. Bizim Büro Basımevi, Ankara,S. 10-22,1996.
- Kağıtçıbaşı Ç. *Çocuğun Değeri*. Psikoloji dergisi, Psikoloji Dergisi Yayınları Cilt 1, Sayı 1, İstanbul, 1978.

- Kavaklı, A., H. Pek ve N. Bahçecik. *Hırpalanmış Çocuk Sendromu*. Çocuk Hastalıkları Hemşireliği, Alendar Ofset, 1995.
- Kılınç, H. *The Partial Norm of The Perception of Psychological Maltreatment Inventoy for Adololescents*. Master's Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1999.
- Kırımsoy, E. *Suç işlemiş ve Suç İşlememiş Ergenlerin Algıladıkları Duygusal İstismarın ve Benlik Saygılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2003.
- Kızıltan.G. *Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Etmenler*. Doktora Tezi, Hacetepe Üniversitesi, Ankara, 1984.
- Koç, A. *Ergenlerin Sosyal Uyumunu Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2000.
- Kozacıoğlu, G. *Çocukların Anksiyete Düzeyleri ile Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1986.
- Kozcu, Ş. *Duygusal İstismar: Duygusal İstismar ve Genel Ruh Sağlığı İlişisini İnceleyen Bir Araştırma*. Seminer Psikoloji, Sayı 5, 1987.
- Kozcu,Ş. *Çocuk İstismarı ve İhmali Aile Yazıları*. TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Devran Matbaası, Ankara, S.15-16,1990.
- Köknel.Ö.*İnsanı Anlamak*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, S.90-98,1997.
- Kulaksızoğlu, A. *Ergen Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1985.

Kulaksızoğlu, A. *Bir Grup Gencin Ailede ve Okulda Karşılaştığı Bedensel Olarak Fena Muamele ile ilgili Bir Araştırma*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 5,1993.

Kulaksızoğlu, A. *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi. İstanbul,2005.

Kutchinsky, B. "Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Müdahale ve Önleme". *Çocuk İstismarı ve İhmali*. E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). Çocuk İstismarı ve İhmali, Gözde Repro Ofset, Ankara, S. 163,1999.

Lynch, M. "Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi". *Çocuk İstismarı ve İhmali*. E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). Çocuk İstismarı ve İhmali, Gözde Repro Ofset, Ankara, S. 1-3,1999.

Mc Carty, B.J. *Abuseive Families and Character Formation*. Amerikan Journal of Pschoanalysis. Vol:50,(2), 1990.

Morris, C.G. *Psikolojiyi Anlamak*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 2002.

Oral, G. , A., İnanıcı. Risk Altındaki Çocukların Saptanmasında Öğretmenin Rolü. Akşam Sanat Okulu Matbaası, İstanbul, 2004.

Öner, N. *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1997.

Özgüven, İ.E. *Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı* İkinci revizyon, Acak Ofset Matbaacılık, Ankara, 1992.

Özgüven, İ.E. *Psikolojik Testler*. PDREM Yayınları, Ankara,2004



Öztürk, İ. *Ana-Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacetepe Üniversitesi, Ankara, 1990.

Polat, O. *Adli Tıp Ders Kitabı*. Alfa Yayınları, İstanbul, S.72-73,1999.

Polat, O. *Çocuk ve Şiddet*. Der Yayınları, İstanbul,S.326-343, 2001.

Polat, O. *Çocukta Dayığa Hayır*. Analiz Yayınları,İstanbul,1997.

Rohner, P.R. *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection*. Roner Research, Center for the Study of Acceptance and Rejection, University of Connecticut, 1984.

Rohner, R.P. *Reliability and Validity of the Intimate Partner Acceptance-Rejection Questionnaire*. Manuscript in Preparation, Rohner Center for the Studay of Parental Acceptance and Rejection, School of family Studies, University of Connecticut, 2001.

Sandalcı, F. *Çocuğa Yönelik Fiziksel, Duygusal ve Cinsel İstismar*. Seminer Notları, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara, S.37,1999.

Savi, F. *Ergenlerde Duygusal İstismar ile Benlik Algısı ve Genel Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 1999.

Savory, P. *Preventing Child Abuse is Everybody's Job*. New York Amsterdam News, Sayı, 15, S.19, 2003.

Selçuk, Z. *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 1985.

- Siyez, M. S. *Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları ile Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2003.
- Şakır, A. H.Ü. *Devlet Konservatuvarı'na Devam Eden 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sosyal Uyumları ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1987.
- Şener, Ş., E. Karacan. "Anne-Bebek etkileşiminde Olumsuz Özellikler". *Ben Hasta Değilim, Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, S.35-37,1999.
- Taner, Y., B. Gökler. *Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri*. Hacetepe Tıp Dergisi, Sayı 35, S.17-18, 2004.
- Taşdelen, N. *Examination of the Effects of perceived Psychological Maltreatment of Mother on Adolescent's Self Concept, Emotional and Behavioral Problems and Academic Achievement*. Master Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1995.
- Topçu, S. *Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı*. Doruk Yayınevi, Ankara, S.47-53,1997.
- Tunca, Z. *Baba-Kız Ensesti Çok Yönlü Bir Sorun ve Terapötik Yaklaşım*. Türk Psikoloji Dergisi, Cilt 6, Sayı 22, S.26,1988.
- Uluğtekin, S. *Ana-Baba davranışlarıyla çocuğun Saldırganlık ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkinin Araştırılması*. Hacetepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 1984.
- Uzun, Ş. *Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar İle Kendilik İmgesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2002.

- Vardar, B. *The Validity and Reliability of The Perception of Psychological Maltreatment Inventory for Adolescents*. Master Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1994.
- Veltkamp, L.J., T.W. Miller. *Clinical Handbook of Child Abuse and Neglect*. USA, S.70-78,1994.
- Wolfe, D.A., Scott, K, Wekerle, C, Pittman A.L. *Child Maltreatment: Risk of Adjustment And Dating Violence in Adolescence*. Journal American Academy of Child And Adolescent Psychiatry, Cilt 40, Sayı 3, 2001.
- Yavuzer, H. *Gençleri Anlamak*. Remzi Kitabevi, İstanbul, S.66-70,2005.
- Yavuzer, H. *Çocuk ve Suç*. Remzi Kitabevi, İstanbul, S.127-146,2003.
- Yavuzer, H. *Ana-Baba ve Çocuk*. Remzi Kitabevi, İstanbul,S.51-59, 2000.
- Yenibaş, R. *Aile İçi İstismarın Ergenin Umutsuzluk Düzeyi İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2002.
- Yücedağ, Ş. *Ergenlik Dönemi Problemleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1997.
- Yörükoğlu.A. *Çocuk Ruh Sağlığı*.Özgür Yayınları, İstanbul, S.13-15,1998.
- Yılmaz, G., N. İşiten, Ü. Ertan, A. Öner. *Bir Çocuk İstismarı Vakası*. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, Cilt 46, Sayı 4, S.24,2003.
- Yvonne, V., M. Straus, J.R., Gelles, W.J. Harrop. *Verbel Aggression by Parents and Psychological Problems of Children*. Child Abuse And Neglect, 15,S. 132-133,1991.

Zeytinoğlu, S. "Sağlık, Sosyal, Hizmet ve Eğitim Alanında alışanların Türkiye'de ocuk İstismarı ve İhmali ile İlgili görüşleri". *ocuk İstismarı ve İhmali*. E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). ocuk İstismarı ve İhmali, Gözde Repro Ofset, Ankara, S.111-114,1999.

## EKLER

- EK I KİŞİSEL BİLGİ FORMU
- EK II YETİŞKİN GENÇ İLİŞKİLERİ FORMU
- EK III HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ
- EK IV İLDEN UYGULAMA İÇİN ALINAN İZİN YAZISI

EKİ

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) Cinsiyetiniz: kız ( ) erkek ( )

2) Doğum Tarihiniz(gün ay yıl):...../...../.....

3) Annenizin Yaşı: .....

Babanızın Yaşı: .....

4) Kaç Kardeşiniz:

Tek Çocuk ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 4 ten daha fazla ( )

5) 

Anne	Baba
a)Öz	a)Öz
b)Üvey	b)Üvey

6) 

Anne	Baba
a)Sağ	a)Sağ
b)Ölü	b)Ölü

7) Anne Babanızın evlilik durumu

Evlilikleri sürüyor( ) Boşandılar ( ) Ayrı yaşıyorlar( )

8)Anne babanızın eğitim durumunu .

	Anne	Baba
Okur yazar değil	0	0
Okur yazar	0	0
İlkokul	0	0
Ortaokul	0	0
Lise	0	0
Yüksekokul/Üniversite	0	0
Yükeseklisans/Doktora	0	0

9)Anne babanızın iş durumu

	Anne	Baba
Çalışıyor	0	0
Çalışmıyor(İş arıyor)	0	0
Çalışmıyor(İş aramıyor)	0	0
Emekli	0	0

10)Ailenizin ekonomik durumuna göre aşağıdaki gruptan hangisine uygundur?

- ÖZengin
- ( )Ortanın Üstü
- ( )Orta Halli
- ( )Ortanın Altı
- ( )Dar gelirli

## YETİŞKİN İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ

### AÇIKLAMA:

Yetişkinlerin gençlere yönelik bazı davranışları hakkında bir araştırma yürütüyoruz. Bu konuda en doğru bilgiyi yine gençlerden alacağımızı düşünerek sizin kişisel deneyimlerinize başvurmayı düşündük. Bu anket bir bilgi sınavı değildir. Hiçbir ifadenin doğru yada yanlış cevabı yoktur. Araştırmamızın sağlıklı olabilmesi için samimiyetle yanıtlamanız çok önemli. Her soruyu cevaplarken, anne ve babanızın ayrı ayrı, şimdi veya gelecekteki davranışlarını göz önünde bulundurursanız bize çok yardımcı olursunuz. Kağıda kimliğinizle ilgili hiçbir şey yazmayın, bizim için kimliğiniz değil nasıl hissettiğiniz önemli.

SEVGİ YALÇIN

## ANNE-GENÇ İLİŞKİLERİ FORMU

1. Aileye yardım için beni erken yaşta çalışmaya zorlar/zorlardı.
2. Sevdiğim şeyleri yapmamı engelleyerek, beni cezalandırır/cezalandırırdı.
3. Aile içinde uyulması gerekli birçok konuda fikir birliği gösterir/gösterirdi.
4. Benim kendime ait sırlarım olasına tahammül edemez/edemezdi.
5. Açık davranmam ve duygularımı özgürce ifade etmem için beni teşvik eder/ederdi.
6. Sırlarımı başkalarına söylemekle tehdit eder/ederdi.
7. Öfkeli olduğu anda lafa karıştığım, yaramazlık yaptığım zaman beni tokatlar/tokatlardı.
8. Sorunların çözümünde düşüncelerime önem vermez vermezdi.
9. Fiziki özelliklerimle ilgili çirkin isimler takar/takardı.
10. Kendi arkadaşlarına gösteriş yapmak için benim başarılarımdan bahseder/bahsederdi.
11. Arkadaşlarımla beraber olmamı, eğlenmemi engeller/engellerdi.
12. Beni suça yöneltici davranışlarda bulunur/bulunurdu.
13. Kardeşlerimin benimle alay etmesine göz yumar/yumardı.
14. Bana çocukmuşum gibi davranır/davranırdı.
15. Aile kararlarında fikrimi sormaz/sormazdı.
16. Kardeşlerimin beni dövmesine göz yumar/yumardı.
17. Bana saygı gösterir/gösterirdi.
18. Aile dışında kimselerle beraber olmamı istemez/istemezdi.
19. Bana karşı bazen yumuşak.bazen çok sert davranır/davranırdı.
20. Geleceğimle ilgili gerçekçi olmayan beklentiler içinde/içindeydi.
21. Başarılarım karşısında sevinmez.memnun olmaz/olmazdı.
22. Bütün boş vakitlerimi onunla geçirmemi ister/isterdi.
23. Sevgisi ile tehdit ederek beni cezalandırır/cezalandırırdı.
24. Yemek, yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarım dışında diğer ihtiyaçlarımı karşılamaz/karşılamazdı.
25. Başarısızlıklarında bana kardeş ve/veya arkadaşlarımı örnek göstererek eleştirir/eleştirirdi.



26. Beni sevdiğini söylemez/söylemezdi.
27. Onun koyduğu kuralları çiğnediğim zaman nankör olduğumu söyler/söylerdi.
28. Benim için bir sürü kural ve düzen koyar/koyardı.
29. Benim çevresinde olmama tahammül edeme/edemezdi.
30. Çeşitli konularda ne düşündüğümü sorar, fikirlerime saygı gösterir/gösterirdi.
31. Hak ettiğim ödüllerden beni mahrum eder/ederdi.
32. Beni yanından uzaklaştırır;Babaanneme,anneanneme(benzeri akraba) yolar/yollardı.
33. Kendi yapacağı en kolay işleri bile benim (televizyonun sesini kısmak) benim yapmamı ister/isterdi.
34. Yaptıklarım, davranışlarımla, benimle ilgilenmez/ilgilenmezdi.
35. Diğer kardeşlerimi kayırır/kayırır.
36. Benden yapabileceğimin ötesinde beklentileri var/vardı.
37. Kabahat işlediğimde bunların onları hasta ettiğini, bu yüzden onu öldürebileceğimi söyler/söylerdi.
38. Çevreme arkadaşlarıma karşı saldırgan davranışlarımı ödüllendirir/ödüllendirirdi.
39. Kardeşim doğduktan sonra ben yokmuşum gibi davranmaya başladı/başlamıştı.
40. Çabuk büyüüp kendi başımın çaresine bakmam gerektiğini söyler/söylerdi.
41. Başka çocuklardan daha başarılı olmam için ısrar eder/ederdi.
42. İsteddiğini yapmadığım zaman beni sevmediğini söyler/söylerdi.
43. Duygularımı ona açıkça ifade edebilirim/edebilirdim.
44. Sorunlarıma önem vermez ve benimle konuşmaz/konuşmazdı.
45. Aile içi konuşmalara katılmamı istemez, engeller/engellerdi.
46. Tüm ikazlara rağmen aynı hatayı yaptığım zaman son çare olarak beni döver/döverdi
47. Beni haksız yere cezalandırır/cezalandırır.
48. Beslenme,uyku ve ders çalışma düzenime dikkat eder/ederdi.
49. Bana çirkin, kötü adlar takar/takardı.
50. Aşırı sert ve otoriter bir disiplin anlayışından yana/yanaydı.
51. Maddi olanaklarımız yeterli olduğu halde beni yetersiz ve dengesiz besler/beslerdi.
52. Kız/erkek olduğum için benden beklentisi farklı/farklıydı.

53. Kardeşler arasında kıyaslama yaparak aile içinde rekabet ortamı yaratırdı.
54. Kız/erkek olduğum için bana farklı davranır/davranırdı.
55. Yaşıtlarım kadar başarılı olmadığımı söyler, beni onlarla kıyaslar/kıyaslardı.
56. İsteklerini anında yapılmasını ister/isterdi.
57. Dünyada yalnız olduğumu hissettirir/hissettirdi.
58. Flört ilişkilerim için beni cezalandırır/cezalandırırdı.
59. Benimle konuşmaz/konuşmazdı.
60. Küçükken evde ve sokakta beni yanlı ve denetimsiz bırakır/bırakırdı.
61. Beni dövmekle ve öldürmekle tehdit eder/ederdi.
62. (Anne/baba) kavgalarında taraf tutmaya zorlar/zorlardı.
63. Benim kendisi için bir engel olduğumu hissettirir/hissettirdi.
64. Beni umursamadığını düşünür/düşünürdüm.
65. Ona herhangi bir konuda ihtiyacım olduğunda yardım etmeyi kabul etmez/etmezdi.
66. Ben yokmuşum gibi davranır/davranırdı.
67. Fikirlerime değer vermez/vermezdi.
68. Beni kucaklayıp öpmez/öpmezdi.
69. Yaşımdan Büyük sorumluluklar yüklenmemi ister/isterdi.
70. Sevgi gösterilerinde bulunduğumda beni tersler, rededer/redederdi.
71. Okul faaliyet ve gezilerine katılmamı engeller/engellerdi
72. Sevdiğim ve istediğim şeyleri bana bir şey yaptırmak için pazarlık konusu yapar/yapardı.
73. Ne yaparsam yapayım onu memnun edemem/edemezdim.
74. Terbiye etmek amacıyla beni iz bırakmadan döver/döverdi.
75. "Sen ne işe yararsın" diye aşağılar/aşağılardı.
76. Beni ceza olarak bir odaya, tuvalete, bodruma kapatır/kapatırdı.
77. Benimle sıcak bir ses tonuyla konuşur/konuşurdu.
78. Beni sevmediğini düşünür/düşünürdüm.
79. Kendimi evde gereksiz ve fazlalık gibi hissetmeme neden olur/olurdu.
80. Ailedeki kavgaların sebebinin "ben" olduğumu söyler/söylerdi.
81. Arkadaşlarımın yada başkalarının yanında beni mahcup eder/ederdi.
82. Yanlış bir davranış yaptığımda kendimi suçlu hissetmeme neden olur/olurdu.
83. Terbiye etmek amacıyla beni şiddetli şekilde döver/döverdi.
84. Kendini idare eden kendi kararlarını veren biri olmamı engeller/engellerdi.

85. Beni evde hizmetçi gibi kullanır/kullanırdı.
86. Benim hakkımda kötü,utandırıcı sözler söyler/söylerdi.
87. Beni gerçekten dinlemez, eleştirir/eleştirirdi.
88. Önemli kabahat işlediğimde bir yerimi morartacak şiddetle döver/döverdi.
89. Ona yardım etmediğim zaman sinirlenir/sinirlenirdi.
90. İhtiyacım olan şeyleri almayı unuttur/unuturdu.
91. Başarılarımı küçümser/küçümserdi.
92. Benim gözümün önünde kavga eder/ederdi.
93. Ondan tepki almam için saldırgan davranışlar göstermem gerekir/gerekirdi.
94. Söz dinlemediğim zaman beni yalnız bırakmakla tehdit eder/ederdi.
95. Okul başarılarıma ilgi göstermez/göstermezdi.
96. Beceriksizliğim nedeniyle beni tehdit eder/ederdi.
97. Evde kimin patron olduğunu hissettirir/hissettirirdi.
98. Benim sosyal faaliyetlere katılmamı istemez/istemezdi.
99. Cinsellikle ilgili sorularıma çok kızar/kızardı.
100. İsteddiği bir şeyi yapmadığımda benim için her şeyi yaptığını hayatını bana feda ettiğini söyler/söylerdi.

## BABA-GENÇ İLİŞKİLERİ FORMU

1. Evde değer verilen biri olduğumu hissettirir/hissettirdi.
2. Aileye yardım için beni erken yaşta çalışmaya zorlar/zorlardı.
3. Sevdiğim şeyleri yapmamı engelleyerek, beni cezalandırır/cezalandırırdı.
4. Büyüdüğümü kabullenmez/kabullenmezdi.
5. Benim kendime ait sırlarım olasına tahammül edemez/edemezdi.
6. Açık davranmam ve duygularını özgürce ifade etmem için beni teşvik eder/ederdi.
7. Sırlarımı başkalarına söylemekle tehdit eder/ederdi.
8. Öfkeli olduğu anda lafa karıştığım, yaramazlık yaptığım zaman beni tokatlar/tokatlardı.
9. Sorunların çözümünde düşüncelerime önem verir/verirdi.
10. Fiziki özelliklerimle ilgili çirkin isimler takar/takardı.
11. Kendi arkadaşlarına gösteriş yapmak için benim başarılarımdan bahseder/bahsederdi.
12. Arkadaşlarımla beraber olmamı, eğlenmemi engeller/engellerdi.
13. Beni suça yöneltici davranışlarda bulunur/bulunurdu.
14. Kardeşlerimin benimle alay etmesine göz yumar/yumardı.
15. Bana çocukmuşum gibi davranır/davranırdı.
16. Aile kararlarında fikrimi sormaz/sormazdı.
17. Kardeşlerimin beni dövmesine göz yumar/yumardı.
18. Bana saygı gösterir/gösterirdi.
19. Aile dışında kimselerle beraber olmamı istemez/istemezdi.
20. Bana karşı bazen yumuşak bazen çok sert davranır/davranırdı.
21. Geleceğimle ilgili gerçekçi olmayan beklentiler içinde/içindeydi.
22. Başarılarımla karşılaştığında sevinmez memnun olmaz/olmazdı.
23. Sevgisi ile tehdit ederek beni cezalandırır/cezalandırırdı.
24. Yemek, yiyecek ve giyecek ihtiyacımın dışında ihtiyaçlarımı karşılamaz/karşılamazdı.
25. Başarısızlıklarımda bana kardeş veya arkadaşlarımı örnek göstererek eleştirir/eleştirirdi.
26. Beni sevdiğini söylemez/söylemezdi.
27. Onun koyduğu kuralları çiğnediğim zaman nankör olduğumu söyler/söylerdi.

28. Benim için bir sürü kural ve düzen oyar/koyardı.
29. Benim çevresinde olmama tahammül edemez/edemezdi.
30. Çeşitli konularda ne düşündüğümü sorar fikirlerime saygı gösterir/gösterirdi.
31. Hak ettiğim ödüllerden beni mahrum eder/ederdi
32. Beni yanından uzaklaştırır; Babaanneme,anneme (benzeri akraba) yollar/yollardı
33. Kendi yapacağı en kolay işleri bile (televizyonun sesinin kısımak) benim yapmamı ister/isterdi.
34. Yaptıklarım ile davranışlarımla, benimle ilgilenmez/ilgilenmezdi.
35. Diğer arkadaşlarımı kayırır/kayırır.
36. Benden yapabileceğimin ötesinde beklentileri var/vardı.
37. Kabahat işlediğimde bunların onları hasta ettiğini, hatta bu yüzden onu öldürebileceğim söyler/söylerdi.
38. Çevreme arkadaşlarıma karşı saldırgan davranışlarımı ödüllendirir/ödüllendirirdi.
39. Kardeşim doğduktan sonra ben yokmuşum gibi davranmaya başladı/başlamıştı.
40. Çabuk büyüyüp kendi başımın çaresine bakmam gerektiğini söyler/durur/dururdu.
41. Başka çocuklardan daha başarılı olmam için ısrar eder/ederdi.
42. İstediklerini yapmadığım zaman beni sevmediğini söyler/söylerdi.
43. Sorunlarıma önem vermez ve benimle konuşmaz/konuşmazdı.
44. Aile içi konuşmalara katılmamı istemez, engeller/engellerdi.
45. Tüm ikazlara rağmen aynı hatayı yaptığım zaman son çare olarak beni döver/döverdi.
46. Beni haksız yere cezalandırır/cezalandırır.
47. Bana çirkin kötü adlar takar/takardı.
48. Aşırı sert ve otoriter bir disiplin anlayışından yana/yanaydı.
49. Maddi olanaklarımız yeterli olduğu halde beni yetersiz ve dengesiz besler/beslerdi.
50. Kız/erkek olduğum için benden beklentisi farklı/farklıydı.
51. Kardeşler arasında kıyaslama yaparak aile içinde rekabet ortamı yaratır.
52. Kız/erkek olduğum için bana farklı davranır/davranırdı.
53. Yaşıtlarım kadar başarılı olmadığımı söyler/söylerdi.

54. İsteklerinin anında yapılmasını ister/isterdi.
55. Dünyada yalnız olduğumu hissettirir/hissettirirdi.
56. Flört ilişkilerim için beni cezalandırır/cezalandırırdı.
57. Benimle konuşmaz/konuşmazdı.
58. Küçükken beni evde veya sokakta yalnız ve denetimsiz bırakır/bırakırdı.
59. Beni dövmele yada öldürmele tehdit eder/ederdi.
- 60.(Anne-Baba) kavgalarında taraf tutmaya zorlar/zorlardı.
61. Benim kendisi için bir engel olduğumu hissettirir/hissettirirdi.
62. Beni umursamadığını düşünür/düşünürdüm.
63. Ona herhangi bir konuda ihtiyacım olduğunda yardım etmeyi kabul etmez/etmezdi.
64. Ben yokmuşum gibi davranır/davranırdı.
65. Fikirlerime değer vermez/vermezdi.
66. Beni kucaklayıp öpmez/öpmezdi.
67. Yaşımdan büyük sorumluluklar yüklenmemi ister/isterdi.
68. Sevgi gösterilerinde bulunduğumda beni tersler, rededer/redederdi.
69. Okul faaliyet ve gezilerine katılmamı engeller/engellerdi.
70. Sevdiğim ve istediğim şeyleri bana bir şey yaptırmak için pazarlık konusu yapar/yapardı.
71. Ne yaparsam yapayım onu memnun edemem/edemezdim.
72. Terbiye etmek amacıyla beni şiddetli bir şekilde döver/döverdi.
73. "Sen ne işe yararsın" diyerek aşağılar/aşağılardı.
74. Beni ceza olarak bir odaya kilitler/kilitlerdi.
75. Benimle sıcak bir ses tonuyla konuşur/konuşurdu.
76. Beni sevmediğini düşünür/düşünürüm.
77. Kendimi evde gereksiz ve fazlalık gibi hissetmeme neden olur/olurdu.
78. Ailedeki kavgaların sebebinin "ben" oluşumu söyler/söylerdi.
79. Arkadaşlarımın veya başkalarının yanında beni mahcup eder/ederdi.
80. Yanlış bir davranış yaptığımda kendimi suçlu hissetmeme neden olurdu.
81. Terbiye etmek amacıyla beni şiddetli döver/döverdi.
82. Kendi kendini idare eden ve kendi kararlarını veren biri olmamı engeller/engellerdi.
83. Beni evde hizmetçi gibi kullanır/kullanırdı.
84. Benim hakkımda kötü, utandırıcı sözler söyler/söylerdi

85. Beni geçekten dinlemez, eleştirir/eleştirirdi.
86. nemli bir kabahat işlediğimde bir yerimi morartacak şiddetle döver/döverdi.
87. Yaptığım her iş için ondan izin almamı ister/isterdi.
88. Ona yardım etmediğim zaman sinirlenir/sinirlenirdi.
89. İhtiyacım olan şeyleri almayı unuttur/unutturdu.
90. Başarılarımı küçümser/küçümserdi.
91. Benim gözümün önünde kavga eder/ederdi.
92. Kardeşlerime bakmakla yükümlü tutar/tutardı.
93. Ondan tepki almam için saldırgan davranışlar göstermem gerekir/gerekirdi.
94. Söz dinlemediğim zaman beni yalnız bırakmakla tehdit eder/ederdi.
95. Okul başarılarıma ilgi göstermez/göstermezdi.
96. Beceriksizliğim nedeniyle beni tehdit eder/ederdi.
97. Evde kimin patron olduğunu hissettirir/hissettirirdi.
98. Benim sosyal faaliyetlere katılmamı istemez/istemezdi.
99. Cinsellikle ilgili soru sormama çok kızar/kızardı.
100. İstediği bir şeyi yapmadığımda benim için her şeyi yaptığını hayatını bana feda ettiğini söyler/söylerdi.

EKİ!!

## HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ (HKE)

### AÇIKLAMA:

Envanter için EVET ya da HAYIR şeklinde cevaplandırabilecek sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl duygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruya cevaplandırırken önce sizin için cevabın *Evet* mi yoksa *Hayır* mı olduğunu kararlaştırınız, sonra da cevap kağıdında uygun yeri karalayarak işaretleyiniz. Cevaplandırmanın nasıl yapacağını görmek için aşağıda iki örnek verilmiştir.

### ÖRNEKLER:

	<u>EVET</u>	<u>HAYIR</u>
1. Geceleri sık sık rüya görür müsünüz?	/ /	Jf
2. Arkadaşlarınızdan memnun musunuz?	J	//

Eğer sık sık rüya görmüyorsanız HAYIR, arkadaşlarınızdan memnunsanız EVET cevabını, yukarıdaki örnekte olduğu gibi işaretlersiniz.

Açıklamanın tamamını okuduktan sonra cevaplandırmaya başlayınız. Envanter üzerine hiçbir şey yazmayınız, cevaplarınızı CEVAP KAĞIDI üzerine işaretleyiniz. Cevaplandırırken bir kişi olarak sadece kendi gerçek durumumuzu ifade ediniz. Bir soru üzerinde fazla zaman harcamayınız. İlk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.



1. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?
2. Zıt görüşte olanlara rağmen planınızı genellikle uygulayabilir misiniz?
3. Yaptıklarınıza üzüldüğünüz zamanlar çok oluyor mu?
4. Bazı anlamsız düşünceler zihninizi meşgul edip sizi rahatsız eder mi?/
5. Bir şanssızlığa uğrayacağınızdan korkuyor musunuz?
6. Oturduğunuz yerde duramaz hale geldiğiniz zamanlar olur mu?
7. Sık sık önemsiz şeyleri kendinize dert edinir misiniz?
8. Diğer insanlarla tanışmakta zorluk çeker misiniz?
9. Çözemediğiniz ve cesaretinizi kıran sorunlarınız ve sorumluluklarınız var mı?
10. Bazen hiç kimsenin size iyi anlayamadığını düşündüğünüz olur mu?
11. Arkadaşlarınızla dışarıda çok fazla zaman harcadığınızı için aileniz sizden şikayet ettiği olur mu?
12. Aile içinde kararlar alınırken sizin de fikirlerinizi alırlar mı?
13. İnsanları birbirleri ile tanıştırmak size kolay gelir mi?
14. Olabildiğince kalabalıktan uzak kalmak eğiliminiz var mı?
15. Arkadaşlarınız sosyal ilişkilerinizi istenilen düzeyde bulurlar mı?
16. Tanışmadığınız yeni birisine de dostça davranmak gerekir mi?
17. Yasalara uymayan davranışları için insanlar haklı görülebilir mi?
18. Başkalarına sır vermek size güç gelir mi?
19. Saygısız oluşlarından dolayı gençlerden öç almak istediğiniz zamanlar oluyor mu?
20. Çoğu zaman yanlış veya kötü bir şey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?
21. Size kötü davrandıkları için öç almayı isteğiniz kişiler oldu mu?
22. Fikirlerinizi başkalarına kabul ettirmenin güç olduğu kanısında mısınız?
23. Çoğu zaman başkalarının aynı konuda ne karar verdiklerini öğrenme zorunluluğu duyar mısınız?
24. Hoş olmadığı için sizi uzun zamandır üzen bir yaşantınız var mı?
25. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
26. Güç bir durumla karşılaşacağınız düşünce heyecanlanır ve terler misiniz?
27. Görme gücünüzdeki bozukluklardan sık sık yakınır mısınız?
28. Aileniz bireyleri ile sık sık tartışmalarınız olur mu?
29. Beklentinizin üstünde dostluk gösteren insanlara karşı dikkatli olmaya çalışır mısınız?
30. Dikkatinizi bir konu üzerinizde toplamada çok güçlük çeker misiniz?
31. Çoğu zaman tüm vücudunuzda bir kırıklık, halsizlik hisseder misiniz?
32. Aileniz, onlara karşı düşünceli davrandığınız kanısında mıdır?

33. Aileniz bireyleri genellikle birbirine karşı sakın davranırlar mı?
34. Birbiri ile şakalaşan kimseler arasında olmak ister misiniz?
35. Diğer insanlarla ilişki kurmada sizi yetenekli bulurlar mı?
36. Genellikle karşı cinsten birisi ile çalışmaktan hoşlanır mısınız?
37. Sahibine haber vermeden bazı şeyleri ödünç almak doğru sayılabilir mi?
38. Kişinin toplumdaki adet ve geleneklere uyması sizce önemli midir?
39. Kendini beğenmiş oldukları için çevrenizdeki çoğu kişileri uyarmak zorunda kaldığınız oluyor mu?
40. Hakkınızda dedikodu yapacaklarından kurtulmak size kolay gelir mi?
41. Zararsız yalanlar söyleyerek zor durumlardan kurtulmak size kolay gelir mi?
42. Arkadaşlarınız sizi, "eğriye eğri doğruya doğru", diyen bir kişi olarak mı bilirler?
43. Çevrenizdeki kişiler önemli konularda sizin görüşünüzü de öğrenmek isterler mi?
44. Çevrenizde ki kişiler önemli konularda sizin görüşünüzü de öğrenmek isterler mi?
45. Çevrenizdeki kişilerden kolayca hastalık kapın bir yaradılıştan mısınız?
46. "Başaramadığım" gibi bir duygudan rahatsız mısınız?
47. Sağlığınıza çok dikkat etmek ihtiyacında mısınız?
48. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?
49. Belli etmeseniz bile çevrenizdekilere sık sık darıldığınız olur mu?
50. Moralinizin bozulduğu ve bundan kurtulmanın çok zor olduğu zamanlar oluyor mu?
51. Çevrenizdeki kişilerin çoğu ile arkadaşlık etmek yerine yalnız olmayı tercih eder misiniz?
52. Tanıdıklarının bulunmadığı bir çevrede sıkılganlık çeker misiniz?
53. Ailenizdeki kişilerin bazıları size karşı çok cimri davranıyor mu?
54. Aileniz çoğu kez her şeye itaat etmenizi beklemeleri sizi kızdırır mı?
55. Mutlu olacağınız sayıda ve nitelikte arkadaşlarınız var mı?
56. Gürültülü eğlencelere katılmaktan hoşlanır mısınız?
57. Sosyal etkinlikler sırasında başkalarını eğlendirmek size zor gelir mi?
58. İş ve sorumluluklardan kaçmak her zaman hatalı mıdır?
59. İnsan verdiği sözü her zaman yerine getirmeli midir?
60. Kapıların açık bırakan kişilerin eşyalarının çalışmasını hak ettikleri görüşüne katılır mısınız?
61. Karşıt cinsten birisi ile birlikte olunca genellikle onun cinsiyeti ile ilgili şeyler mi düşünürsünüz?
62. Bulduğunuz çevrede çok fazla konu-komşu dedikoduları yapıyor mu?

63. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
64. Kişileri birbirine tanıştırmak ve başkalarına tanıştırmak size kolay gelir mi?
65. Başkaları sizi yetenekli ve cesur bulur mu?
66. Alıngan bir kişi misiniz?
67. Fiziki görünüşünden dolayı görüşlerinizin esnek olduğu kanısında mısınız?
68. Duygularınıza olan güveninizden dolayı görüşlerinizin esnek olduğu kanısında mısınız?
69. Sık sık kabızlıktan ve mide ağrılarından şikayetiniz olur mu?
70. Ara sıra zihninizin ağır işlediğini hissediyor musunuz?
71. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
72. Başarmayı arzu ettiğiniz şeyleri düşünmek, onları yapmaktan daha çok haz veriyor mu?
73. Size açık olan avantajlı durumlardan bazı kişilerin yararlanma çabasında oldukları kanısında mısınız?
74. İstekli olduğunuz toplantı veya etkinliklere katılmanız genellikle engellenir mi?
75. En az anlayış gördüğünüz yerin aileniz olduğunu düşündünüz oluyor mu?
76. Koşulsuz olarak her insana yardım eder misiniz?
77. Sönük geçmekte olan bir toplantıya öncülük edip canlandırmak size kolay gelir mi?
78. Çabuk arkadaş edinen bir kişi misiniz?
79. Ortaya çıkan fırsatlarda otobüse ücret ödmeden binmek bir şerefsizlik midir?
80. İşlerinizi düze çıkarmak için pek çok kişinin yalan söylediği kanısında mısınız?
81. Sosyal kurallardan oldukça bağımsız bir yaşantı içinde misiniz?
82. Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?
83. Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?
84. Aileniz, sizin başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
85. İsteddiğiniz bir işe veya mesleğe girmenizin engellendiği oldu mu?
86. Önemli olmayan konular yüzünden sık sık eleştirildiğiniz olur mu?
87. Yaptığınız bir yanlış kabul etmek size zor gelir mi?
88. Ailenizin düşündüğü gibi olmama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?
89. Belirli bir nedeni olmadan duygularınız kolayca neşeden üzüntüye, üzüntüden neşeye dönüşür mü?
90. Çevrenizdeki insanlara gerçeği kabul ettirmenin güç olduğu zamanlar olur mu?
91. Zihninizi dolduran türlü düşünceler uykunuzu kaçırır mısınız?
92. Genellikle sakin ve meseleleri soğukkanlı olarak ele alan bir kişi misiniz?
93. Zaman zaman aleyhinize çalışan insanların varlığından şüphelendiğiniz olur mu?

94. İnsanların içinde iken bile kendinizi yalnız hisseder misiniz?
95. Aileniz yeterli düzeyde başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
96. Akşamları eve dönüş sizi kaygılandırır mı?
97. Ailenizdeki kişilerden bazılarının yakınlık ve sevginize yeterince karşılık vermediği oluyor mu?
98. Yeni tanıştığınız bir kimse ile konuşmaktan çekinir misiniz?
99. Çevrenizdeki insanlar çoğu zaman sizi hayal kırıklığına uğratırlar mı?
100. Sizce geçinilmesi güç kişilere de nazik davranılmalı mıdır?
101. Davranışınızın çevresindekilere aykırı düşmesi sizi rahatsız eder mi?
102. Söz dinlemeyip kendisini problemin içine atmakta ısrar eden kişiler cezalarını çekmeli midir?
103. Bazı konularda kendi kendinizle kavga içinde misiniz?
104. İnatçı kişilere biraz zor kullanmanın onlara ikna etmede yararlı olacağı kanısında mısınız?
105. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
106. Başkalarının sizden hoşlandığı duygusu içinde misiniz?
107. Yeteneğinizi küçümseyip başladığınız bazı işleri yarım bıraktığınız olur mu?
108. Kafesleri içinde olsa da vahşi hayvan görmekten heyecanlanır mısınız?
109. Sizi eleştirdikleri zaman sakin kalabiliyor musunuz?
110. Kendinizi sinirli bir kişi olarak mı görürsünüz?
111. Üzüntülü ve heyecanlı olduğunuz zaman konuşmanızda kekemelik olur mu?
112. Sonradan pişman olacağınız çok şey yaptığınız oluyor mu?
113. Kaslarınızda bazen asabi hareketler veya tikler olur mu?
114. Belirli bir neden yokken kendinizi son derece neşeli veya üzüntülü hissettiğiniz zaman olur mu?
115. Yaşı sizden küçük olanların daha rahat bir yaşam sürdürdükleri kanısında mısınız?
116. Hoşlanmadıkları için ailenizin evde misafir etmek istemedikleri arkadaşlarınız var mı?
117. Ailenizle aranızdaki değer yargıları ve inanç farkları nedeniyle önemli sorunlarla karşılaştığınız oluyor mu?
118. Aileniz sizden çok fazla şeyler mi bekliyor?
119. Kız ve erkeklerin birlikte bulunduğu durumlarda kendinizi rahat hisseder misiniz?
120. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
121. Çıkarlarını korumak için pek doğru olmayan yollara sapanları ayıplar mısınız?
122. Bir şeyi bulan kişiye onu saklama hakkı verilmeli midir?

123. İnsanların inançlarında kusur etmeleri, bir diğerine bunu başkalarına yayma hakkı verir mi?
124. Yaptığınız şeylerin yanlış anlaşılacağı kaygısı için de misiniz?
125. İnsanların koşulsuz olarak serbest davranmalarına izin verilirse toplumun daha iyi olacağı kanısında mısınız?
126. İçinde bulunduğumuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?
127. Arkadaşlarınız istemediğiniz bir davranışta bulunduğu zaman, çoğunlukla bunu, çekinmeden kendisine söyleyebilir misiniz?
128. Gerçek yeteneklerinizi gösterebildiğiniz kanısında mısınız?
129. Kendinize özgü bir plan yapmaktansa arkadaşlarınızın önerilerini uygulamak size daha kolay gelir mi?
130. Açlık hissi duymadan yemek yediğiniz zamanlar oluyor mu?
131. Akşama doğru ya da sabahları kendinizi çok yorgun hisseder misiniz?
132. Ne okuduğunuzun farkında olmadan bir süre okuyup sonra dikkatinizi topladığınız olur mu?
133. Çoğu zaman kendinizi yorgun ve halsiz hisseder misiniz?
134. Eleştirilmek sizi çok kırar mı?
135. Hoşlanmadığınız birisi ile karşılaşmamak için yolunuzu sık sık değiştirdiğiniz oluyor mu?
136. Cinsel konularda kendinizi rahat hisseder misiniz?
137. Başka bir aile veya grubun üyesi olmayı istediğiniz zamanlar olur mu?
138. Aile bireylerinin kişisel meselelerinizi bilmek istemelerinden şikayetçi misiniz?
139. Aileniz karşı cinsten olan arkadaşlarınızı genellikle reddeder mi?
140. Bulduğunuz çevrede halk tarafından seilmeyen çok kişi var mı?
141. Topluluk içinde tanıştığınız insanlarla çabucak kaynayabiliyor musunuz?
142. Uzlaşma kabul etmeyen kişilere nazik davranır mısınız?
143. Arkadaşlarınız sizi, eğriye eğri doğruya doğru diyen bir kişi olarak mı bilirler?
144. Saygısızlık gösterenlere aynı şekilde cevap verir misiniz?
145. Onlara aldırmamak yerine oç almanın daha iyi olduğu kanısında mısınız?
146. Yasalara aykırı davranmadan yasanın bir açığından yararlanmada bir sakınca görür müsünüz?
147. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
148. Arkadaş edinmede zorluk çekiyor musunuz?
149. Doğru yargılarınızı bile, değerli bulmadıkları olur mu?
150. Cesaret verilmediği zaman çabuk heyecanlanan bir kişi misiniz?
151. Heyecanlı olaylar sizi karamsarlıktan kurtarır mı?
152. İşler kötü gittiği zaman çabuk heyecanlanan bir kişi misiniz?

153. Bazen içinizden insanlara küfretmek gelir mi?
154. Sık sık başınız ağrır mı?
155. Ayrıntılı konuşmadıkları için sık sık kişilerin sözlerini tekrarlatmak zorunda kalır mısınız?
156. Bazen sevdiğiniz kişiyi kırmaktan hoşlandığınız olur mu?
157. Sizden gelen bir neden yokken işlerinizin ters gittiği zamanlar oluyor mu?
158. Evden kaçıp başka bir yere gitmeyi düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?
159. Aileniz bireylerinin hepsini denk ölçüler içinde seviyor musunuz?
160. Evde sakin olmak için ya susmak ya da dışarı çıkmak zorunda olduğumuz zamanlar olur mu?
161. Taşındığınız sorumlulukların ağırlığı sizi fazlaca hareketsiz hale getiriyor mu?
162. Neşeli arkadaşlar arasına katılınca üzüntülerinizi untabiliyor musunuz?
163. Sıkışık durumlardan kurtulmak için gerçeği söylemediğiniz zamanlar olur mu?
164. Bulunmuş olan bir eşyayı her zaman iade etmek gerekli midir?
165. Yaşamının bir döneminde her insanın bir şeyler çalmış olabileceği görüşüne katılır mısınız?
166. Bazı insanların mal ve mülklerini tahrip etmeyi hak kişiler oldu mu?
167. Size kötü davrandıkları için öç almayı istediğiniz kişiler oldu mu?
168. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?

rj i Ki ... J-  
K 1 O < w

t» -i iJ

Ö -S ED

-3 5? y J\* < J

X X  
X X

x x x X ^  
X X X.

X X X X X X  
X X ! X X X X X X

x x x

X. X "X X. X

S x x x

X X S X X X X X  
X X t X X X.

l-i Li

t-ni \*\*J ww

t i ta

" O O

M' si

0> O» «i»

X X X X  
X X X X  
X X X X

a D  
X X X  
X X X  
X X X  
X X X

X X X X  
X X X  
X X X

X X X X  
X X X X  
X X X X

X X X X  
X X X X  
X X X X  
X X X X

E H I

n

m

PJ

£3

P3

OT

W

ADI VE SOYADI  
DOĞUM TARİHİ  
CİNSİYETİ

^i ^ 7\*1  
P1 .- P1  
r- 'n 7S  
\* \* \*"  
> re a  
C ta c:  
1 33

\*. M- CS

fc| > »4  
n ö a  
c si ua  
n n n  
\*\* co HI  
C 3\*  
138

sn

X i X X X X  
X X X X  
X X X X  
X X X X

L3 S»

in m w l Ln m  
-0 «2» «1 S .\*.£.\*

P O i y i i A. J\*.  
tS v« ö «3

\*\*\* us yi

m

X X X X  
X X X X  
X X X X

3/ -1

-sij -o -n]  
es -3 S\*

t-2 ^q  
ut »M

-4 -4 S

7i pt 8\*  
33 -SI O»

es e»

tn

X X X X  
X X X X  
X X X X

C O O  
V« - O

14? -so «J  
«J O\* W»

M \*- O

ta so

09 ED CS

t7\*

X X X X  
X X X X  
X X X X

IV ^ ftf  
Li tS5 -

ist &r

fes\* Cfy  
-s -43

ce ->4 e»

-4 05 w

X X X X  
X X X X  
X X X X

nfe d\* tEb

\*\*± \*

W U L3

O t\*

W ü 44  
\* y h3

N> M M  
a aa »J

•3* C3	O <sub>i</sub> ÖS -4i tF»	3? o> en CH <i- U5	a» o* j	i»S lbA (i CT. C* VI O w oo	Çfi O i -a er*	J»b jmti i'a-	ftsh f-£ (-t CTI i & »la,
X X	X X X X	X X X X	X X X X	X X N j	X X X X X	X X X X X	X X X X X
*X	X X X X	X X X X	X X X X	X X X X	X X X X X	X X X X X	X X X X X
X	X X X X	X X X X	X X X X	X X X X	X X X X X	X X X X X	X X X X X

£2

a»

W

5K  
n

3f

ai a

ÎSTA>'BI HYVf.ÎÛOI  
\\m T: -irin; \*! - >i "î I ti G

±.ty\ . B f)SJ.\lhM.4 JJ.Dt:-. I,î.SW 'I-f'l l  
K r;3u: Anket {Sc\ w V,\LCI\,1

'Z2-1

M,\\l Tbî'L l'TMv:RÂITESİ  
|-'ui rjeni\_siT 3. k'jr-,\* L>.i-irltg:

Ilfiî: .i} Vaûf'k Makamının .:" I^MO^ i:mh \c 5ar» ^ 15 --anû o n n t  
p| Milli Kyiim fekâftlg: Araşırınrı. P\inhun.1 \*;< Â'oordir.^ijr» Kirulıt  
ü^kaıılv m: ı i S JJj V'03 ELI İVA ±±y 1: fM-r;  
.-• J.f M.-.Jlc>Cfııi\^Hf;ı İVn Edchv.ıl fnlu,-,.,! İJcl.ır ly:...ujii !ıi; };< u ıj,

MnJiL-p; L'niv^sfı.-fti Fen İJchıyay Kellesi Su>\s] H:lir.ıler rniİLkûf\?kM,"<r hs-  
B ı'ı r ü h ^ r . t e > , Wk | . ^ , ; > n , i ; ; S S V E J V A L C , V : I I " F ^ d i f e r d c A t s i F s i j i ü n  
Dujgu^l isliMııurv, U™ Dıı«ji An.MmJ.Ai fobinin iıwdfnmi«- kcmiK.inJa a.kn  
Vııv«-a,-ı yap;na\*:iıın ^ u ^ r a l J ü g u h r i k k ^ L ı k : ^ V - l i l i k O J U . M & i v ^ u â ^ m u u t

Hı}iıkr.&± oe-eğinin jk.! İM VİJilifc Onau dv.j<ruitu\*urxia. İv-c M ip, hnj-h,

>-«:r.n:as4!ii. ı^ -m Hnkrat \*TO-J Zuli) n.r'i.î ÇIE-İC sonucun \f«wrfir\*fıiİMi> K'jlu'-  
Bolum ıı\* rıror h£ir.de bi"çı U'nırtji'sia; rıej. -, 'dcnıİL

'- ,/? j

2JKTK

V1h M ,L,J J

Ek L "Jul ū'r: V.İ il.k t IH:A:  
lk.~ \;w.-ı

NOT

"\* -' S! . . \*! '•'• , f ; ; . • • , • , % '• - ' , - !  
\ 1 | " ; , i i - , , \* \* < \* > - " ; \* " " i \* . \* ? . ' - , , / 1 . V J 0 ,  
••• % ^ v . ^ j k i i ± i ^ r r i L - : " i " ? " • ' £ ; ' < \_ \* v i .

4440632



**ir**

IST.VSBIL 'vAE.IliGI  
II Milii Hi:m MiiüürJLfJ

B.0K.4 Vil- 'U 34.00 I&.W: •! -U ^~  
K '11f2 ,

."12.-2D05

\ MIİ İh. MAK \MÎNA

:i'•"• i,%::»\_! :-juüüj3iikin:{3ı W..;im.:ı rianJam,ncKı.xnJi!^M»ıK'irulijPj:kinliMn  
IR 'W'J'X»J gui : Hu ,. j (ü sn

,t 2! fı; < obyusa-;!

\1.r^spe Irjwr.<ı.-.n Ira Hdch'^u laiû^-i ^ . i Alımla Er^-jfu.,: HMM'IJI  
.^JH Hılmıl- tv fVh'le UK%d IISJOS x\'nu>.\ Jt-vvi YAtçiVm "F>mlelh-  
AlgJafıjn riujautal İuîw;ır \* < iyurn Dumı Ara\*ntf.iki İllimin İuJrtımbi"  
ır-t-'L-lui';". r

Ad- gıvan yJıfıncı hdiru^r; k-roi-Jı. ct-Lm-oŞb-iL-sl aL^r^A kv.uh İli- -,\*  
•İİJ ,mi,ırrlerm;n jymıiE w ^ .NfiJ^ırMa. ıKt; villan k.İk\_K aıl kfe k bTalcımr.  
i:./ii.-r.nusık^Jı.'iLK-.-5.v .J/M ^ 7-^4 ICJ4 f ^ > rj\î.4 i/\* 7.A\J.. Mirûlnı  
"W <ıcy:?-a,,ıı-rii. Ki^luı iWI ani..! r.ıı<-nsöini TK-ititAj :^Jıaı,mı/e-. -n»-J r ^ 1  
^/.ıcuı-ıii^fırüjcvr:;'.u.ı •.r-n.ltu-L.m.ır

Mıvcnıı:;^!.Jj u^on >,<ru',â'^Mı.jdirj-. ...J'lıı m/jJV «imV- H

TKLgLfı

{if4c{IL\UDE>  
N^İlikamiliidai:



' ılı İ s -J r. N

ES A^es ,-,r->-c- i)-> LT  
JS-Afıı! »  
4440632